

Egyetemes Regénytár

MESEVÁROS

REGÉNY

IRTA
SZOMAHÁZY ISTVÁN

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T. KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5472-11-4 (online)
MEK-15853

I.

- Halló, talán észrevenné a szegény embert!

Zömök, téglavörösarcu, őszes, szivarozó férfi volt, lehetett már hatvanéves, föltűnően hasonlított egy anglikán lelkészhez, s nem emlékeztem, hogy valaha láttam volna. Nevetve nézett rám, aztán kemény ökölrel megveregette a vállamat.

- Na, erőltesse meg kissé az agyvelejét! Nem talál rajtam semmi ismerős vonást? Pedig nem régen találkoztunk: alig negyven vagy negyvenöt esztendeje. Gondol még néha a Cserhát-utcára és a Papod-hegyre?

Érdeklődve kaptam föl a fejemet: az ismeretlen férfi gyermekkori emlékeimről beszélt, a Cserhát-utcsról, ahol valamikor métát játszottunk; a Papod-hegyről, ahova botanizálni jártunk, miközben borzongva nézelődtünk körül a fák között, hogy a régi szegénylegények, akiket félszázaddal ezelőtt felkötöttek, nem bukkannak-e elő valahol a sűrűségből? Az idegen mosolyogva gyönyörködött töprengő arcomban, aztán mélabúsan bólintott.

- Lám, lám, hát ennyire megfeledkezett rólam! Ezért hoztam el magának a legszebb gombokat az édesapám műhelyéből?

Hirtelen derengeni kezdett valami az agyamban, s csodálkozva nyultam az öreg ember keze után.

- Simon! - kiáltottam föl örvendezve. - Simon Sándor! A csontos Simon Sándor, aki valamikor Amerikába kivándorolt!

Most egyszerre eszembe jutott minden: a vén, sánta szabó, akinél szüleim dolgoztattak, a tubákszagú műhely, ahol mindig fütve volt a vasaló, az ütött-kopott ház, amelynek ablakából a havas temetőre lehetett látni, a hosszú Simon Sándor, akiből apja papot akart nevelni, de akit - megrögzött cigarettázás miatt - kicsaptak a piaristák gimnáziumából. Még emlékeztem a napra, mikor a félbemaradt pap, évek óta tartó lebzselés után, hirtelen eltűnt a faluból, s a másikkra, mikor az öreg szabó elkeseredve hirül hozta, hogy a fia fűtőinasként tette meg az óceáni utat Amerikába. Mintha most is láttam volna a vén embert, aki gyöngéden végigsimogatta az új télikabátomat, lefujt egy pelyhecskét a bársonygallérról, s szomorúan főlőhajtott:

- Ki tudja, látom-e még valamikor a rossz kölyköt? Öreg ember vagyok és Amerika odaát van a tulsó oldalon...

Negyven év múlt el e novemberi nap óta, kinőttem a rövid nadrágból, megtanultam a nagy betűket, amik közt akkoriban csak nehezen tudtam eligazodni, de Simon Sándor a mesékbe süppedt, őszi este óta nem került elő. A sánta szabó meghalt, én is a temetőbe járok a gyermekkori ismerőseimhez, a falunkban idegenek laknak, - de a kicsapott diáknak hírére se hallottam többé. Most itt állt, s mosolyogva támaszkodott a totalizátor vasrácsának, a haja fehérebb volt, mint az édesapjáé, de a szeme mosolygott, borotvált arca ragyogott az egészségtől, s szájában vigan füstölgött a rövidszáru, angol pipa.

- Na, - mondta vidáman - hát ki tudja még nyitni azt a berozsdásodott rekeszt? Azt a régi rekeszt, amiben gyermekkori emlékeit tartogatja...

Csodálatos: most, hogy a sánta szabó, a Papod, a piarista-direktor, a havas temető ismét kibukkantak előm a multak ködéből, egyszerre csak úgy rémlett, hogy a régi Simon Sándor áll előttem, a vörös arc visszanyerte fiatalkori vonásait, az ősz halánték feketévé sötétült, s a csontos, hosszú legényt láttam megint, aki valamikor apai felsőbbbséggel pártfogolt a cserhát-utcai bogarászásoknál.

- De hiszen maga nem is változott! - kiáltottam föl meglepetve. - Tegnap volt, hogy a Raksányi-gyereket megverte, hogy a zsványdombon szalonnát sütött nekem, hogy este a Fallerék majorsági udvarán elbucsuzott tőlem! Most esküt mernék tenni rá, hogy tegnap volt, még látom a havas farakásokat, melyek közt a Fallerné tyukjai kapirgáltak, s a hosszú létrás-kocsit, mely ott állott az istálló előtt.

- Tegnap, vagy tegnapelőtt, - ahogy magát látom, nekem is úgy tetszik, hogy csak ennyi ideje. Hol hagyta a rövid nadrágját, a rézpántos cipőjét? A táska is hiányzik a hátáról, pedig szép, szijas táska volt, amit a veszprémi könyvesboltból hoztak magának.

Államat a keze közé fogta, mintha most is hétesztendő gyermek volnék, fölragyogó szemmel keresgélte rajtam a fiatalkori impresszióit, - de csöngettek, a verseny megkezdődött, s ez a zaj ismét visszahozta a valóságba.

- Most nem zavarom, mert bizonyosan fogadott, s a verseny jobban érdekli, mint egy vén ember fecsegése. De ha csakugyan örül a viszontlátásnak, akkor megtisztel azzal, hogy ma este velem vacsorál? Akarja?

- Örömmel.

- Kilenckor tehát várni fogom a szállodában.

Megnevezte a fogadóját, kezét rázott velem, aztán eltűnt a korláthoz özőnlő sokaság között.

Este, mikor a portásnál Simon ur felől tudakozódtam, rögtön föltűnt valami: a szálloda egész személyzete szinte lázasan buzgólkodott, hogy az amerikaiit előkeritse. Az aranysipkás alkalmazottak, a liftesek, a szobafőnök, a pincérsereg versenyt futottak az étterembe és a dohányzóba, sőt maga a finom igazgató is kinézett fejedelmi irodájából.

- Simon ur a lakosztályában van, - mondta oly tiszteletteljes hangon, mintha az Egyesült Államok elnökéről lett volna szó.

Fölmentem az első emeletre, ahol egy feketeruhás angol komornyik fogadott, aki tudatta velem, hogy mr. Simon már várakozik rám. A lakosztály, ahova vezetett, ugyanaz volt, melyben legutóbb a német trónörökös lakott. Mindez nagyon meglepett és zavarba hozott; a drága szállodában efféle fényűzést csak komoly milliomosok engedhettek meg maguknak. Csodálkozásom még növekedett a gobelines szalonok, a csillárok fényében uszó ebédlő és az arannyal terített asztal láttára, mely körül - a maître d'hotel vezénylete alatt - három-négy disztíngvált pincér sürgölődött. Most már valami halvány gyanu keletkezett bennem, hogy barátom alighanem karriért csinált odaát.

- Halló, Isten hozta nálam! - kiáltotta Simon Sándor, aki ölelésre tárt karokkal közeledett felém.

A lakoma páratlanul fényes volt, a borok a pince rejtett kincsei közül kerültek ki, a szivar láttára alighanem irigység fogta volna el az orosz nagyhercegeket, - mindez annyira kápráztatón hatott rám, hogy a kávénál, mikor végre kedvünk szerint belesüppedtünk a dohányzó karosszékeibe, indiszkrét kérdést intéztem a házigazdámhoz.

- Maga ugyebár nagy vagyonnal jött vissza?

- Elég naggyal.

- Kényelmes öregséget biztosíthat magának?

- Azt hiszem.

- Meg tud élni a pénze kamataiból?

- Még félre is tehetek belőle valamicskét.

- Az a terve, hogy házat vesz Budapesten? Vagy falura vonul? Vagy talán birtokot vásárol, ahol fákat olthat és baromfit nevelhet?

Az öreg ember a fejét rázta, nagy füstöket fújt a levegőbe, aztán kedvesen, kissé furfangos arccal elnevette magát.

- Nem, édes fiam, nem veszek házat Pesten, sőt birtokra se gondolok, ámbár a pénzecs-kémből, azt hiszem, mind a kettőre futná. Más tervem van, egészen más, - és éppen ez az, amiért magát ma egy kellemes estéjétől megfosztottam. Hogy megértsen, hogy a fantasztikus ötletemet méltányolni tudja, kénytelen vagyok egy parvenü vallomást tenni: én gazdag vagyok, nagyon gazdag, sokkal gazdagabb, mint ahogy maga még az álmában is elképzelni tudja. Nem az eszemmel, talán nem is a szorgalmammal szereztem a pénzemet, - csupán szerencsém volt, igazi amerikai méretű szerencsém, s most úgy áll a dolog, hogy öt-hat milliót nyugodtan elkölthetek évenként, anélkül, hogy a tőkémét fogyasztanom kellene.

A verejték kiütött a homlokomon.

- De hiszen eszerint...

- Igen, igen, fiacskám, a maguk fogalmai szerint szemérmetlenül gazdag ember vagyok, - ennél azonban jóval többet ér, hogy örömöm is telik az életemben, s hogy a jó levesre, a jó borra és a jó szivarra ma is époly vágyakozva gondolok, mint harminc évvel ezelőtt, amikor a fantáziám volt csak az egyedüli udvari szállítóm. Annyi a pénzem, hogy egy-két vármegyét könnyű szerrel megvehetnék magamnak, de én sem házat, sem földet, sem gyárat, sem vadászterületet nem vásárolok, hanem valami egészen mást, valami különös, nagy kincset, aminek megszerzéséhez eddig a Rothschildok pénze se volt elegendő.

- És az?

Simon Sándor újra meggyújtotta a pipáját, barátságosan felém pislogott néhányszor, majd így szólt:

- Meg fogom vásárolni a gyermekkoromat, - azt, amelyik negyvenöt évvel ezelőtt örökre szétfoszlott a semmiségbe. A boldog és édes gyermekkoromat, a házakkal, melyek rég porrá lettek, a boltocskákkal, amiket becsuktak, az udvarokkal, melyeknek helyén szigorú idegenek építkeztek, az ismerős férfiakkal és asszonyokkal, akiknek legnagyobb része már évtizedek óta a föld alatt pihen. Ezeket mind-mind vissza fogom vásárolni, az embereket, a házakat, a havas udvarunkat, a farakásokat, a régi hangulataimat, a jókedvű gyerekkacagásomat, szóval az egész multat, amit az élet oly kegyetlenül elrabol tőlünk.

II.

Kissé elhallgatott, rágyújtott egy szivarra, pár pillanatig jókedvűen gyönyörködött csodálkozó arcomban, mely világosan elárulta, hogy semmit se értettem abból, amit mondott, majd így folytatta:

- Tudom, hogy maga előtt fantasztikus álomnak tetszik mindez, aminthogy a tervem csak olyan ember lelkében születhetett meg, aki az álmával épp annyit foglalkozott, mint a komoly munkájával. Harminc év óta érlelődik bennem ez a különös gondolat, ott az idegenben akár-hányszor féléjszakákon át töprengtem rajta, hiszen feleség és gyerek nélkül mi más öröme lehet egy öregedő embernek, mint hogy a mesékbe tűnt, boldog gyermekkorával foglalkozik. Nem tudom, más is úgy van-e vele, mint én: mióta az eszem meghiggadt, mióta a milliók nem izgatnak többé, mióta az asszonyok se érdekelnek inkább, mint egy jó könyv, vagy egy jó szivar, mind többször repülök vissza éjszakánként a multba, a gyermekségem havas tündérvárosába, a rég elmúlt, különös alakok közé, akikkel valaha együtt elindultam az életnek. Furcsa cimborák, vihogó lányok, nevetséges, de nekem drága öreg bácsik bukkannak előm hirtelen a sötétségből, akikkel valamikor vidáman paroláztam, akik egy elmosódó

kacagással eltűntek a semmiségbe, akik barackot nyomtak a fejemre, bolondos tréfákat mondtak, s gyöngéden feltűrték a kabátomat, nehogy a csatakos őszi estén megfázzam. Hova tűntek mindezek, mi lett belőlük, nincs-e rá mód, hogy a melankólikus vénségemet be-
szépitsem velük? Az oceánon, amíg a nagy hajó a mérhetetlen vizeken végigjött velem, mind csak e porrá lett figurák rajzoltak körülöttem, a kabinom ablakán néha a szőke füszeresné kandikált be hozzám, aki a cukorsüvegek fölött trónolt, s a fűtetlen boltból naphosszat a krisztusszakállas provizort leste, a lépcsők félhomályában az öreg kaszinói könyvtáros jött szembe velem, aki a Rocambole-t kölcsönadta, a födélzetén állva, a sötét estéken, a nyikorgó-csizmás, nyugalomba vonult kasznár merült föl a hullámokból, meg sovány felesége, aki az egész falut ötven évig látta el magakészítette szemvizzel. Gondolhatja, hogy mily türelmetlenül vártam a partraszállás pillanatát; Southamptonból megállás nélkül utaztam a falumig, mert nem lett volna türelmem hozzá, hogy egy napot is várakozzam. Most két hete érkeztem haza egy hófúvásos téli estén. Inkognitóban mentem, magányosan megvacsoráztam a falusi kocsmában, elhiheti, hogy majdnem álmatlanul töltöttem az egész éjszakát, annyira tele volt a szívem a gyerekkori emlékeimmel. Reggel aztán viszontláttam a fészket, melyről hosszú negyven évig álmodtam. Oh, kedves barátom, hogyan tudnám lefesteni magának azt a borzasztó napot, hogy éreztethetném át magával a csalódásnak, a deprimáltságnak, a kijózanodásnak azt a rettentő keverékét, mely a szegény szívemre ráfeküdt! Ellopták a falumat, ellopták az ifjúságomat, ellopták a gyermekkori emlékeimet, melyek a millióimnál is drágábbak voltak nekem. Mit mondjak magának? A régi házak eltűntek a föld színéről, az utcákat lerombolták és szabályozták, az öreg boltok előtt nagyzó portálék ékeskednek és az emberek, az emberek, akik e napig ott éltek, mozogtak, nevetgéltek és fontoskodtak a lelkem mélyén, egyszerre széteszlottak a semmibe. Csupa idegen arc jött szembe velem, az ablakokból idegen leányfejek néztek rám, a boltok előtt ismeretlen férfiak lebzseltek, a krisztusszakállas provizor helyén esetlen fiatalember ült, aki a bajuszkötőjét igazítgatta a tükör előtt. A régiek közül senki, még csak egy gyerek se, akinek az arcáról valamelyik öreg barátom ismerős tekintete mosolygott volna felém. Elsikkasztották a falumat, eltörölték a föld színéről a meleg kályhakuckókat, ahová januári estéken meghuzódtam, a rézcsatornákat, melyekből őszi esőzésekkor kopogva hullott alá a víz, a régi kastélyt, melyben az elszegényedett báró forgatta napestig a régi képes ujságot, elsikkasztották az öregeket, akik pipázva álltak a kapuk előtt, a lenszőke kis lányt, aki a zsámolyon mellettem ült, mindent, mindent elsikkasztottak, ami drága és édes volt előttem, amiről hosszú negyven évig álmodtam a világ másik oldalán. A hatvanéves ember már nem igen zokog, de akkor, azon a hideg délelőttön csöpp hija volt, hogy sirva nem fakadtam, hiszen az évtizedekig kuporgatott kincsem veszett el egyetlen szempillantás alatt. És ott, a falusi utcán, mely idegenebb volt nekem az amerikai streeteknél, nagy és ünnepies fogadalmat tettem; fogadalmat arra, hogy a gyermekkoromat visszavásárlom, az utcákkal, a házakkal, a kuckókkal, az esőcsatornákkal, az emberekkel együtt, mindent visszavásárllok, amitől kegyetlenül megfosztottak, hiszen a fiatalságom álmait, az öregkorom boldogságát vásárlom vissza velük, a hátralévő éveim örömét, mely nélkül a pénzem dacára is koldus-szegény lennék.

III.

- Nem értem, - mondtam még mindig ámultan.

- Elhiszem, hiszen én se érteném magát, ha efféle fantasztikus álmokkal szórakoztatna. De rögtön meg fog érteni, ha egy unalmas negyedórától vissza nem riad, - ennyit pedig rá kell szánnia a dologra, hiszen a fiatalkori emlékek még a váltónál is jobban kötelezik a becsületes embert. Nem élek vissza a vendégszeretettel, ha groteszk terveimmel megismertetem?

- Oda vagyok a kíváncsiságtól, hogy a titkába beavasson.

Az amerikai pár pillanatig hallgatva támasztotta fejét a szék támlájának, pipázva nézte a szoba mennyezetét, majd gondolkozva megszólalt:

- Vissza akarom varázsolni a gyermekségemet, újra föl akarom építeni a tündérvárost, mely oly kegyetlenül belesüppedt a multak ködébe. A havas mesevárost, mely valaha ott csillogott a gyönyörű gyermekjátékaim körül, s mely eltűnt, semmivé foszlott, mint azok az édes akkordok, amiket fehér ruhás kisleányok játszottak az angol kisasszonyok zárdájában. Semmi se kell hozzá, mint egy kicsike szív és néhány millió, ebből a kettőből pedig, Istennek hála, meglehetősen készletet hoztam magammal. A tervem igen egyszerű: kiásom a multakból a régi képeket és visszatelepítem beléjük a gyermekkorom figuráit, a vig, komoly, furcsa és nekem oly drága figurákat, akik részben már évtizedek óta a temetőben pihennek, részben már régóta elszéledtek a nagyvilágba. Pénzért még az asszonyokat, az államférfiakat és gazembereket is meg lehet vásárolni, - hogyne vásárolhatnék meg egy rongyos kis mezővároskát, ahol a leg-gazdagabb ember se látott még egy rakáson tízezer forintot? Ha sokat mondok, egy év alatt megint a régi fészek fog ott állani a komikusan nagyzó kis városszörnyeteg helyén, a viskókból, földszintes kuriákból, hencegő kis kőházacskákból, zezugos utcákból, középkori terekből álló fészek, melynek régimódi kutjai fölött kopott szentek állanak, ahol a lányok még most is vaskosaras ablakok mögül leselkednek ki a gavallérjaikra, ahol a városház előtt álló oszlopos lámpát pont kilenc órakor eloltják, hiszen a török toronyban az inspekciós hajdu hűségesen virraszt a horkoló nyárspolgárok álmai fölött. Ezt az öreg, mohos, patinás várost fogom visszavarázsolni, s irgalmatlanul halálra ítélek mindent, amit a szívtelen és vérszegény utódok készítettek. Époly kevésbé fogok megkegyelmezni a gögös bérpalotáknak és cifra kávéházaknak, mint a kirakatok tükörfüvegének, mely mögött silány bécsi rongy hivalkodik. Nekem a Dessauer bácsi poros kirakata kell, melyben százéves paprikajancsik és ötvenéves ballerínák aludták boldog álmukat a juliusi kánikulában. Ledöntök mindent, ami új és föl-ébreszték mindent, ami meghalt, hiszen ez a csoda tisztára csak pénz kérdése. Egy mozdulat a varázsvesszőmmel és a meseváros újra megjelenik a föld színén, mintha csak tegnap lett volna, hogy nünükéket és hőscincéreket fogtunk a zshiványdombon és az aranyosvölgyben.

- És az emberek? Honnan keríti elő az embereket, akik a temetőben pihennek vagy a nagyvilágba elszéledtek?

A yankee furfangosan elmosolyodott.

- Nem telik bele három hónap és meg fogja látni, hogy egy tehetséges milliomos még ezt a csodát is elkövetheti. Ne nézzen rám olyan különösen, - eszembe se jut, hogy Paracelsus Bombastus Teophrastussal és a többi régi alkimistával vetekedjem, akik állítólag még a holtakat is életre keltették. A sirban nyugvókat nem fogom kiüzni a föld alól és mégis vissza fognak térni az öreg házakba, a bolthajtásos szobák csöndjébe, a nagy, zöld cserépkályhák mellé, meg a homályos boltokba, a verpelétitől dohányszagu irodákba, a diófák alá és a keskeny ösvényre, mely a szőlőtőkék közt a vincellérházhoz vezet. Hopp, hopp, - és előbukkan a levegőből, időn és távolságon keresztül, melyek oly falánkul elnyelik a régi emlékeinket. A csillogó szemük, a kopasz koponyáik, a kacagásuk, a tréfáik, a furcsaságaik, - mind-mind egy csapásra fölélednek és én az ősz gyerekfejemmel azt hiszem, hogy a régi gyermekboldogságom is föléled velük. Ennek a terve azonban egyelőre az én titkom, de ha vállalkozik rá, hogy utitársam lesz a multak országába, hát hamarosan rá fog jönni e fantasztikus ötletem nyitjára.

Kérdőleg néztem rá, mert nem nagyon értettem, hogy mit ért az utitársaság alatt, de az amerikai rögtön felvilágosított.

- Maga író, ez a mesterség pedig sehol se tartozik a rendszeres életpályák közé. Ugy képelem, hogy néha egy hosszú regényt megír egyetlen hét alatt, míg máskor hónapokon át lebzsel, anélkül, hogy az író tollat a kezébe venné.

Szóval nincs hivatalos órája, sőt sürgős dolga sincs, ha nem akarja, - mi akadályozhatná hát, hogy egy érdekes utazásban résztvegyen? Biztosítom róla, hogy ez az ut jobban fogja izgatni, mintha Afrika középsébe rándulna, hiszen a kollégái közt maga lesz az egyedüli, aki egy efféle, különös expedícióban résztvehet. Még talán szenzációs könyvet is írhat róla, - a témája mindenesetre eredetibb lesz, mint a divatos regényeké.

Elnevettem magam, mert a dolog tagadhatatlanul tetszett, - hiszen az amerikai a képzelőtehetségemhez és a szívemhez szólt, ez pedig a mi mesterségünkben mindig hatásosabb, mintha a zsebünket emlegetnék. De azért nem adtam határozott választ, hanem jókedvűen kérdeztem:

- És az asszonyok? Az asszonyokat is vissza akarja varázsolni a multakból? A szép, kokett fűszeresnét, aki a berlini keztyűiben naphosszat ott didergett a héringes hordók között, a piaci korzón kacérkodó kis nőket, akik a honvédtisztek kedvéért öltöztek ki esténként, a sok drága, édes, butika kisleányt, aki mind hercegekről álmodozott, s állatorvosokhoz meg uradalmi tisztékhoz ment feleségül? Őket is vissza akarja hozni az álomvárosa házai közé?

Az öreg Simon vállamra tette a két medvetalpszerű kezét, s vörös arca csak úgy ragyogott a ravaszságtól és a jókedvtől.

- Emlékszik-e még a fitosorru Mályvai Ilkára? - kérdezte titokzatos mosollyal.

- A telekkönyvvezető lányára? A kis szőkére, akinek mindig borzas volt a haja, s akinek az apját azzal gyanúsították, hogy a tótok közül került Bakonyvárra?

- Azt is tudja, hogy ennek a pajkos kis ördögnek a kedvéért huztam keresztet az édes apám tervére? Amíg Mályvai Ilkába bele nem szerettem, magamnak is az volt a szándékom, hogy mint fölszentelt püspök fogom befejezni az életemet, sőt titokban a biborosságról is álmodoztam, bár már akkoriban se volt különös tehetségem a szerzetesi lemondáshoz. De attól a naptól kezdve, hogy ez a kis kócos csöppség kacérkodni kezdett velem, gondolkodás nélkül sutba hajítottam a birétumot s könnyű szívvel lemondtam róla, hogy a konklávénban résztvegyek. Mályvai Ilka utóbb Pestre szökött egy utazó-ügynökkel, s amint tudja, kóristalány lett a Népszínházban, - nekem azonban még Amerikában is fölmelegedett a szívem, ha a fitosorru, tót szépség arca a multak ködéből fölmerült előttem. A piszeorru kis leány elhervadt öregasszonyként halt meg Budapesten, - én azonban őt is vissza fogom hozni Bakonyvárra, az égő arcocskájával, a csillogó, fekete szemével s a borzas, szőke hajával, mellyel valamikor a szívemet megkötözte.

- Ezt még az írói fantáziámmal se tudom megérteni, - mondtam fejcsóválva.

- Ha elfogadja az ajánlatomat, akkor mindent meg fog érteni, - addig azonban titokzatosabb maradok, mint az egyiptomi szfinksz. Csapjon föl, - én biztosítom róla, hogy ezt az utazást az élete végéig se fogja elfelejteni.

A mesterségemmel jár, hogy az impresszióimra többet adok, mint a legcsábítóbb ajánlatokra, - az amerikai beszéde pedig valóságos fákllyaerdőt gyújtott föl fantáziámban. Anélkül, hogy tudtam volna, mire vállalkozom, hirtelen odanyújtottam hát neki mind a két kezemet.

- Önnel megyek! - mondtam lelkesedve. - Hiszen engem is boldoggá tenne, ha a fiatalságomat megtalálhatnám. Nincs az a karriér, amit a gyermekkoromért habozás nélkül oda nem adnék.

Simon Sándor megölelt, mintha a fia lennék, aztán egy dohánylevelekből készült buzogányt dugott mosolyogva az ajkaim közé.

IV.

Harmadnap leutaztunk Bakonyvárra, egy híres építőmérnök kíséretében, aki idejét és tehetségét - egy tekintélyes csekk ellenében - minden további nélkül az amerikai rendelkezésére bocsátotta. Simon összehívatta a községi tanácsot, s mikor a vének a zöld asztal körül helyet foglaltak, hidegen kifejtette előttük jövedele célját.

- Üzleti ügyben fárasztottam az urakat, s bár szokatlan dologról van szó, biztosíthatom önöket, hogy jó vásárt csinálnak velem. Lehet, hogy bolondnak vagy agylágyultnak fognak tartani, de hogy komoly tervvel jövök, azt okmányokkal bebizonyítom. Itt van két letétjegy: az egyiket a Kereskedelmi Bank, a másikat a Hitelbank állította ki, s mindegyik ötmillió koronáról szól. A pénz minden pillanatban rendelkezésemre áll, s így elhihetik, hogy nem valami fantasztikus álommal hozakodom elő. Bátor vagyok még megjegyezni, hogy egy hét alatt az összeg ötszörösét is fölmutathatom, ha netalán erősebb garanciákra reflektálnak.

A bakonyvári öregek életükben se láttak egy rakáson tizezer forintot - a szeszgyáros, akinek emeletes háza volt a piacon, emberemlékezet óta nábob hírében állott - a két okmány tehát oly izgalmat és konsternációt keltett, mintha hirtelen valami csillogószárnyu cherub jelent volna meg a pipafüstös tanácsteremben.

- És micsoda üzletről van szó? - kérdezte az asztmás szücsmester, aki Bakonyvár közügyeinek élén állott.

Simon Sándor nyugodtan zsebetette ismét a letétjegyeit.

- Voltaképp igen egyszerű üzletről: ha tisztességes alkut köthetek, szőröstül-bőröstül meg akarom vásárolni az egész várost. A házakat, a tereket, az utcákat, a Cserhától kezdve egész a Temetőhegyig, még a Homokos patakot is, mely a malmok alatt végigfolyik, a hidakkal, a veteményes kertekkel és a tímárműhelyekkel együtt. Mindent jó pénzért akarok megvásárolni, de csupán egyetlen föltétel alatt: ha a város teljesen szabad kezét ad nekem. Kikötöm, hogy tetszésem szerint építhetek és bonthatok, hogy - ha kedvem támad - mezőkké változtathatom az utcákat és utcákká a mezőket, szóval: hogy époly korlátlan ur leszek itt, akár egy diadalmas fogláló. Ez azonban csak együgyű hasonlat, mert én nem mint ellenség, hanem mint jó barát jöttem ide, akinek az a célja, hogy a boldog emberek városát megalapítsam.

Mosolyogva végignézett a gyülekezeten s biztató szemhunyorítások közt gyujtott rá rövid angol pipájára, de barátságos viselkedése nem csöndesítette le az izgalom hullámain: az öregek oly megdöbbenéssel meredtek rá, mintha egy közveszélyes futóbolond tévedt volna a harangjairól híres városka nagytermébe.

- Meg akarja venni Bakonyvárt? - kiáltott föl fulladozva az asztmás szücsmester.

- És mi célja van ezzel a vásárral? - kérdezte a főjegyző, aki mint okszerű almatermelő vált híressé az egész környéken.

A pap, a gyógyszerész, a körorvos, az *Arany Korona* bérlője, *Gyánky*, az állatorvos és Feldmann, a rövidárukereskedő époly ijedt pillantással néztek az amerikaira, mint maga a bakonyvári polgárok feje, egy vézna emberke pedig, aki az elemi iskola élén állott, óvatosan hátrálni kezdett az ajtó felé, mintha attól tartana, hogy a különös idegen egyszerre csak harapni kezd.

Simon Sándor derűs arccal gyönyörködött az általános megdöbbenésben.

- Kedves barátaim, önök jogosan azt hiszik, hogy bolonddal van dolguk, de ha meghallgatnak, be fogják látni, hogy nem vagyok örült. Mindenekelőtt levetem hát az inkognitomat: Én ötvenöt évvel ezelőtt Bakonyvárt pillantottam meg a napvilágot, s épugy a Kőkép-utcában

betyárokodtam hajnaltól napestig, akár önök, akik most oly tiszteletreméltó komolysággal intézik szeretett városunk ügyeit. Emlékszik valaki az urak közül Simon szabómesterre?

Az öreg emberek egy pillanatig ámulva tekintettek a levegőbe, emlékezetük visszaszállt a multakba, mikor még maguk is kopottnadrágos lurkók voltak, s ime: a távol ködében most egyszerre csak megjelent a hosszú szabómester, aki ünnepies komolysággal vitte végig az utcákon a szalonkabátokat és a szatincloth öltönyöket, s aki többek közt arról is nevezetes volt, hogy hosszú élete alatt egyetlen temetésről se hiányzott. Az asztmás szücs szeme hirtelen fölcsillant, mintha rég sirbatért fiatalsága bukkant volna eléje a pipafüst felhőin keresztül.

- A mennyei lajtorjáról beszél? - kiáltott föl izgatottan, míg felélénkült pillantása kutatva, égő kíváncsisággal siklott végig az idegen arcvonásain.

Az öreg Simont ötven éven keresztül ezzel a gunynévvel illették a bakonyváriak.

Az amerikai megbólintotta a fejét.

- A mennyei lajtorja volt az édesapám! - mondta csöndesen.

A vén emberek, akik eddig bizalmatlanul, a szemük szögletéből nézték a gyanus idegent, e szavakra csodálatosan felélénkültek, a nehéz, vörös tenyerek barátságosan ott hadonáltak az orra körül, s mindenkinek egyszerre eszébe jutott valami epizód a hórihorgas szabóról, aki félszázadon át öltöztette a bakonyvári nyárspolgárokat. Gyánki még emlékezett arra a kabátra, melyben a felesége kezét megkérte, Feldmannak az öreg Simon varrta azt a habitust, melyben a mártonnapi ludat vitte a királynak, a körorvos, aki még aránylag fiatalember volt, most se felejtette el azt a fekete ruhát, melyben a bakonyvári majálist mint süldő diák végigtáncolta. Mindenki egyszerre beszélt, a savanyu hangulat hirtelen rózsássá lett, néhányan hangosan bizonyitgatták, hogy az amerikaiban most is föl lehet ismerni az egykori, kedves kamaszt, s a pap, aki híres anekdótázó volt, jókedvűen meglegyintette a milliomos céklavörös arcát.

- Hát igazán annyi pénze van, hogy az egész várost megveheti? Oh Istenem, ha ezt a szegény édesapja megérhette volna! És mi végből van szüksége a bakonyvári házakra, mikor egy pesti vagy párisi utcát is megvásárolhatna?

Simon Sándor hátradőlt a karosszékében, s míg pipája füstje lassan fölhúzódott a mennyezet felé, elmondta az öreg embereknek, hogy micsoda tervekkel jött haza Amerikából.

- A gyermekkoromért jöttem ide, amit a kegyetlen idő elrabolt tőlem. Azért vesződtem, azért gyűjtöttem vagyont, hogy a gyermekkoromat visszavásárolhassam. A millióim, Istennek hála, megvannak hozzá és most már csak önöktől függ, hogy a gyönyörű álmomat megvalósíthassam.

Mindnyájan helyeslőleg bólogattak, bár látszott rajtuk, hogy nincsenek egészen tisztában a Simon-fiu szándékaival, az asztmás szücsmester pedig csodálkozva huzta föl a szemöldökét.

- Értem, hogyne érteném, hiszen magam is szívesen vennék egy-két várost, ha az Istenke az anyagi eszközöket megadná hozzá. Azt is értem, hogy a szülővárosába visszavágyódik, mert ami igaz, az igaz, s ha Londonnak, Newyorknak meg is vannak a szépségei, ha Pekingről csodákat is mesélnek az utazók, azért Bakonyvár is emelt fővel állhat meg a világ előtt. Párisban is jó lehet, Bécs se kutya, de ha választani lehet, az okos ember mégis csak Bakonyvár mellett marad, mert itt mindenki száz évig él, ha ugyan véletlenül előbb meg nem hal. Ezt értem is, méltánylom is, de miért beszélt az imént öcsémuram arról, hogy csákánnyal akar nekimenni a bakonyvári utcáknak?

Az amerikai most részletesen is elmondta a programját: hogy neki nem a modern, ujkori Bakonyvár kell, hanem a régi, a negyven év előtti kisváros, melyben az édesapja a karjára vetve vitte a nadrágokat és kabátokat, melyben ő valaha ingujjban labdázott, s ahol az Isten-

ben boldogult vének, akik most a kopott kőkeresztek alatt pihennek, egykor a maguk egyszerű életét eltöltötték. A régi házak, a boltozatos szobák, a meghitt kuckók, a homályos boltocskák kellenek neki, melyekben valamikor cigarettát vásárolt, a Homokos mellett levő műhelyek, melyeket még a sekély vizecske táplált, a néhai piac, ahova pénteken a környékbeli paraszt-asszonyok kirakodtak, s melynek minden egyes háza úgy megmaradt az emlékezetében, mint az emberi test a só között. Az öreg, patinás, csöndes és harangzúgásos Bakonyvárt akarja, nem az emeletes házakat, az aszfaltot, a portálés üzleteket, melyekben fecsegő idegenek sűrűlődnék.

- A régi fészket akarja és nem a mai, virágzó várost? - kérdezte ámulva a főjegyző, aki époly büszke volt az aszfaltos gyalogjáróra és a piac acetilén-lámpáira, mint a párisiak a színházukra és a boulevardjaikra.

- Oh igen, hallani se akarok semmi ujításról! Mindent olyannak akarok, amilyennek a tizenöt éves gyermekszememmel láttam, hiszen abban a keretben voltam a legboldogabb.

A tanácsurak kissé megütődve néztek egymásra, látszott rajtuk, hogy bántja őket az ujkori intézmények lefitymálása, de később mégis egyhangulag elhatározták, hogy okosan fognak beszélni a meghibbant eszü milliommossal. Bakonyvár századévek óta várakozott a mesebeli nábobra és ki tudja, hány századév mulik el megint, amíg az aranytenger utja ismét arrafelé vezet, - nem volna-e oktalanság, ha a dusgazdag bolondot a kezeik közül kibocsátanák? Egy darabig még megpróbálkoztak, hogy hátha ki lehetne csikarni valami engedményt, de mikor Simon Sándor kijelentette, hogy csupán korlátlan szabadság mellett áll a szavának, vállatvonva belementek minden föltételbe. Elhatározásukat nagyban befolyásolták az eladósodott háztulajdonosok, akik bibliabeli messiásként üdvözölték az égből csöppent pénzeszsákot.

V.

A pesti építész csodát művelt, a modern Bakonyvár félév alatt eltűnt a föld színéről. Az öreg emberek bemohosodott agyvelejéből lassanként kibontakozott a régi városka képe s Bakonyvár büszkeségei: az emeletes épületek, a geometriai vonalakban szabályozott terek, a tükörűveges kávéház, a csillogó kirakatok leomlottak a napszámosok csákányütései alatt. Mintha csupán álom lett volna az utolsó negyven év története: az alacsony, összegörnyedt házak, a hepehupás gyalogjárók, az esőviztől kivájt sikátorok szinte egy éjszaka alatt visszatértek a multból, mely évtizedek óta még az emléküket is elnyelte. A fényes kávéház, melynek trónusában pesti kasszirosné páváskodott, füstös, alacsony butikká vedlett vissza, s a boltozatos terembe, melynek falait eddig óriási kristálytükrök ékesítették, csodamódra visszakerült a régi képsorozat: Széchenyi István, zsinóros, magyar ruhájában, Petőfi Sándor, aki didergő ujjakkal írja halhatatlan költeményeit s a négy évszakot allegorizáló női pasztell, melyek alatt sirbatért tartlisták verdesték évtizedeken át a színüket vesztett kártyalapokat. Az angol fauteuil-ös klubhelyiség, melyben mostanában nyirtbajuszu kereskedők beszéltek a pesti premiérekről, újra a régi, polgári társaskörre vedlett vissza, ahol valaha atillás honoráciorok intézték a közügyeket s ahol még a Paskievics volt a legdivatosabb kártyajáték. Honnan, honnan nem, újra előkerült valahonnan a másfélmászás Szalóky atya karosszéke, melyből a város feje negyven éven keresztül nyújtogatta ki címeres tajtékpipáját a kaszinó olvasó-asztalára. Az új cégtáblák lekerültek a boltokról s a homályos zugokban ismét megjelentek a néhai héring-óriások, melyek valaha a csöndes kisváros minden csemege-szükségletét kielégítették. A tapétás szobák, melyek nagy ablakszemükkel szemérmetlenül belemeredtek a napfénybe, sötét, de meghitt fészekké lettek újra, melyek titokzatos folyosókra nyíltak, s a fehér kandallók helyébe visszatért a kívülről fűtő cserépkályha, mely körül hancurozó kicsikék melegedtek a havas cserfahasábok tűzénél. Öreg szélkakasok, mormogó pléh-csatornák, füstös kéményóriások

bukkantak elő egyszerre a multak ködéből, s egy reggel hirtelen visszatért a vén Szent Antal is, aki századokon át hűséges gonddal őrködött a piaci kut márványmedencéje fölött.

Simon Sándor, aki hajnalban kelt és éjfélkor feküdt, néha fejjel felfelé állt meg egy-egy öreg ház előtt, melyet cifra süveggel koronázott meg a nagyképű utódok hengegése.

- Az én időmben itt egy titkos folyosó volt, melyben Zsófi kisasszony, a könyvkötő pupos nagynénje, a szárított gyümölcsöket tartotta. Itt függött egy vászonzacskóban a herbatea, melyből a város minden betegét ellátták, emitt meg boltozatos faliszekrény tátongott, ahol a vénleány a naspolyáit és a befőtt üvegeket őrizte. Várjon csak, mindjárt le fogom rajzolni az egész szituációt, hogy mindent kényelemben átformálhasson.

Ceruzát és papírt vett elő a belső zsebéből és másnap ismét megjelent a föld színén az udvari szoba, a titkos folyosó és a pupos vénleány faliszekrénye.

Az amerikai csekkjei csodákat műveltek: a bakonyvári telekkönyvvezető seregestől irta át a házakat a Simon Sándor nevére, akit a helyi lap tréfásan F. Sándornak nevezett a vezércikkében. Csak az új Népbank igazgatójával volt baj, egy szőke, Krisztusarcu fiatalemberrel, aki hallani sem akart arról, hogy az intézet emeletes bérházát lebontsák.

- Kedves barátom, - mondta neki a szívós Simon Sándor, - nálunk Amerikában azt tartja a néphit, hogy a világon minden csak pénzkérdés. Mit kell fizetnem azért, ha a bankja ismét a néhai Wurda bácsi kőházában helyezkedik el, s a nevét Bakonyvári Segélyező Egyletté változtatja?

A cvikkeres fiatal ur gögösen vállat vont.

- Ehhez nincs elég pénze, - válaszolta impertinensül.

Simon Sándor alázatosan meghajolt, és két hét alatt titokban összevásárolta a Népbank valamennyi részvényét. Egy reggel újra beállított a márványlapos pénztári helyiségbe és öt perc múlva készen volt a meghívó, mely a bank rendkívüli közgyűlése felől intézkedett. A következő hónap elején a részvényesek egyhangulag elhatározták, hogy újra fölépíttetik a régi Wurda-házat, s az intézet nevét Bakonyvári Segélyező Egyletté változtatják.

VI.

Ősz elején különös fölhívások jelentek meg a fővárosi napilapokban. Egy ismeretlen uriember - aki egyelőre nem leplezte le inkognitóját - sürgősen felszólította a Bakonyvárról elszármazott egyéneket, hogy a maguk érdekében adjanak mielőbb életjelt magukról. A leveleket poste restante kérte, *Visszavarásolt fiatalság* jelige alatt. A felhívás részletesen megmagyarázta, hogy a hatvanas és a hetvenes évek polgáraitól, vagy azok leszármazottaitól van szó, nem véve ki a nőket se, akik vagy maguk laktak valamikor Bakonyvárott, vagy fölmenő rokonságuk révén tartanak közösséget a túlradunai városkával.

- Azoknak, akik fölhívásomra reflektálnak - mondta a titokzatos közlemény - gondtalan existenciát, nyugodt öregséget biztosíthatok, s örökös megszabadulást minden anyagi gondtól. Aki személyesen nem jöhet, elég ha az arcképét és az életrajzát küldi be.

A rejtelmes fölhívást Simon Sándor tette közzé, s a milliomos három nap múlva nyakig benne ült abban a széditő levélkazalban, melyet a szálloda boy-jai a főpostáról elhoztak. A levelek szerint nemcsak az látszott bizonyosnak, hogy a hatvanas és hetvenes évek Bakonyvára népesség dolgában a legnagyobb városokkal vetekedhetett, hanem az is, hogy valami betegségtől való félelem seregestül száműzetésbe kényszerítette a megrémült kisvárosiakat. Száz és száz ismeretlen arckép került elibénk, melynek eredetije állítólag Bakonyvárt tanulta meg a

kis abécét, s a Kőkép-utca meg a Cserhát hepehupás kövezetén játszotta feledhetetlen gyermekjátékait. Az öreg Simon tünődve nézte az idegen fotografiákat, gondolatai visszaszálltak a multakba, mikor még maga is dideregve ministrált a Szent Anna-kápolna oltára mellett, a homlokát összeráncolta, mintha mindenáron át akarná törni az elmúlt évtizedek sziklafalát, de aztán csalódottan így szólt hozzám:

- Emlékszik, hogy ezt az arcot látta volna valamikor? Nem, ez sohase járt Bakonyvárott, hiszen az én agyvelőm még a legjelentéktelenebb vonásokat is úgy megőrizte, mintha csak tegnap vagy tegnapelőtt láttam volna őket. Kedves barátom, úgy látszik, sokkal több a csaló, mint ahányan a mi időnkben a Temetőhegyen betyárkodtak...

Néha azonban hirtelen kigyulladt az amerikai szeme, az arca kigyulladt a boldogságtól, s jókedvű izgatottsággal tartott elibém egy-egy szinehagyott arcképet.

- Ismeri?

- Oh igen, hiszen ez az öreg Kristóf, aki valaha reggeltől-estig a huspiacon kószált. Ez Stöger bácsi, az egyetlen bakonyvári fiakkeres, ez meg Legényi, az órás, aki egész nap a vén klepsidrák kerekeit vizsgálta. Nini, innen meg a rezesorru Rózsa ur mosolyog ránk, aki a polgári kaszinó nagytermében harminc éven keresztül tanította az ifjúságot a polkára és menüettre.

A fotografiák tengeréből mind sűrűbben vált ki egy-egy gyermekkori ismerősünk arca, tréfás, komolykodó, kedves szempárok bukkantak elénk az előkelő hotelszobában, bozontos szemöldökök, melyek szigorúan összehúzódtak valaha, sima koponyák, melyek csillogtak a lomhán uszkáló nyári nap fényében, durva és mégis jóságos kezek, melyek gesztenyeszinű fürtjeinket megsimogatták. Egyszerre csak itt volt előttünk megint az öreg Bálnay kopott atillája, melyben a kaszinó Kossuth-képe alatt ült, a hadaró fűszeres örökké megfagyott keze, mellyel a cukorsüvegek közt sürgölődött, míg a felesége kacérul nézte a járókelőket az üvegajtó jégvirágain keresztül, Raksányinak, a negyvennyolcas honvédnek ráncos csizmája, melyben rózsás gyerekarcunk visszatükröződött, mikor az agg vitéz bizonyos méltósággal hancurozott velünk. Mind visszatértek a multakból, a halottak, akik évtizedekkel ezelőtt itthagyták a fűtött kályhazugokat, s az élők, akiket a kegyetlen sors úgy szétszórta, hogy még a nevüket is elfeledtük. Egy-egy vén ember a maga személyében tért vissza (lehetett már nyolcvan- vagy kilencvenéves is, hiszen a mi időnkben se volt már valami kamasz legény) már a gyerekei vagy az unokái képében, mely csodamódra megőrizte az elődök arcvonásait. Akárhányszor örvendve ismertünk föl valakit, akinek egykor a térdein lovagoltunk, s a levélből, vagy a jelentkező előadásából csakhamar kiderült, hogy csak bámulatos kópiával van dolgunk, egy-egy ismeretlen utóddal, aki sirban nyugvó édesapja életét folytatta. Simon Sándor, aki állandóan olyan hangulatban volt, mintha épp most buktatta volna meg az amerikai acéltrösztöt, néha akkorát csipett a karomon, hogy majdnem fölsikoltottam fájdalomamban:

- Nézze, nézze és mondja csak meg gyorsan, hogy ki ez a viruló, fiatal asszony? Csak a fekete haját és a római orrát nézze, melyet oly édes göggel hordott valamikor a bakonyvári esti korzón...

- Szentandrásyné! - sugtam izgatottan. - A finom és büszke Szentandrásyné, aki a városon kívül lakott, a tornyos kastélyban, melyet a püspök-nagybátyja ajándékozott neki.

Csakhamar kiderült, hogy Szentandrásyné harminc évvel ezelőtt meghalt, hogy a tornyos kastélyt rég elárverezték (most a posztógyáros lakott benne, aki a Homokos patak mellett ültette fel a tanyáját) s hogy a gyönyörű teremtes, aki előttünk áll, az egykori dáma legidősebb unokája, egy tönkrement földbirtokosné, akinek az ura most mint helyettes kárbecslő működik egy pesti biztosító intézetben.

A szállodában valóságos szenzációval fogadták a jelentkező fiatal hölgyeket, akik most író-gépes kisasszonyok, színinövendékek vagy otthonülő polgári leányok voltak, de akik valaha - negyven évvel ezelőtt - fölhuzott, fitos orrocskákkal flangiroztak alkonyattájt a bakonyvári utcákon. Némelyik annyira hasonlított a nagyanyjára, hogy a szívünk földobogott csodálkozásunkban, mikor pedig az ismerős, kedvescsengésű hangjukat is meghallottuk, kitágult szemmel pillantottunk egymásra, mintha hirtelen a gyermekmesék országába léptünk volna...

Egy délután kopogtatás hallatszott a szoba ajtaján, s egy tollboás, gömbölyű, mosolygóképi, fiatal leány állt meg habozva a küszöbön. Tizennyolc-husz éves lehetett, világos haja kisárgállott a sapkája alól, jácintszinű szeme pedig kokett kíváncsisággal siklott végig a dohányzóasztal mellett pipázó amerikai arcán. Egy pillanatig tünődve nézett mind a kettőnk, aztán ártatlanul lebecsátotta a szempilláit.

- Jó helyen járok? Itt kell jelentkezni a bakonyvári hirdetés miatt?

Simon Sándor céklaszínű arca még egy árnyalattal sötétebbé lett, kemény ökle pedig reszkette megszoritotta az enyémet.

- Nézzen oda! - sugta félhangosan, míg pillantása mohó érdeklődéssel tapadt a fiatal leány alakjára.

Az első pillanatban nem tudtam, mi izgatja föl ennyire, de a következő percben már megértettem, miről van szó: a szállodai szoba küszöbén a piszeorru Mályvay Ilka állott, a szőke, édes kis Nebántsvirág, aki negyven esztendővel ezelőtt kacagva libbent végig a piaci korzón, ugyanezzel a jácintosan nevető szemmel, mely most a sötét butorokat bearanyozta. Még talán a sipkája, a borzas haja is ugyanaz volt, még talán a kezén is ugyanaz az ametisztköves hamis gyűrű csillogott, mellyel akkor annyira imponált nekünk. És a kezecskéjével, akár valaha, gyermekségünk őskorában, bájosan félresimitotta kibomlott szőke haját, miközben kacérul ismételte:

- Jó helyen járok? Itt kell jelentkezni a bakonyvári hirdetés miatt? Istenem, ha tudnák, mennyire féltem, míg ezen a hosszú folyosón végigjöttem!

Az amerikai szeme szinte lángot vetett a fölindulástól, - ezt a nagy izgatottságot már meg se lehetett magyarázni a gyermekkori emlékekkel.

- Igen kisasszony, ez az a hely, ahol az örök boldogságot kiutalványozzák. Ne féljen, jöjjön közelebb és mesélje el, hogy micsoda kötelékek fűzik Bakonyvárhoz, - mert fogadni mernék rá, hogy maga még sohase járt a bakonyvári hegyek közt. Eltaláltam?

A formás kis nőcske nevetve megrázta a fejét.

- Nem, fogalmam sincs róla, hogy merre van, hiszen Budapestről csak egyetlen-egyszer voltam távol életemben, egy nyáron, tizéves koromban, mikor a viszonyaink még megengedték, hogy Mária-Besnyőn nyaralhassunk. Azóta nagyon rosszul megy nekünk, s a kánikulát is itt töltjük az Izabella-utcában. De a nagymama sokat mesélt Bakonyvárról s most, hogy az ujságokban a hirdetést olvastam...

- Hogy hívták a nagymamát?

- Szepessy Jánosnének, a nagyapó tisztviselő volt a vámhivatalban.

- És a lánykori nevén?

- A keresztnéve ugyanaz volt, ami az enyém, hiszen róla neveztek el engem is Ilkának. Anyuska azt mondja, hogy a nagyanyám még fiatalasszony korában is énrám hasonlított.

- A szülei még élnek?

- Apa ugyanabban az évben halt meg, mint a nagyanyó. És anyuska harmincéves korában özvegyen maradt, öt gyámoltalan gyerekkel, akik közt én voltam a legidősebb. Csak a jó Isten tudja, hogyan nevelt föl bennünket, - tíz forintunk, legalább amióta én emlékszem, sohase volt egyszerre. Ő azonban mindig bizott benne, hogy a sorsunk csak jobbra fordul valamikor, - s mikor a hirdetést olvasta, mindjárt bizonyos volt benne, hogy most minden nyomorúságunknak egyszerre vége szakad. Nem is hagyott békén, míg az iskolát el nem blicceltem, s ide nem jöttem, hogy a boldogságra szóló utalványt átvegyem.

Simon Sándor csodálkozva nézett végig a fiatal leány pompásan kifejlett termetén.

- Hát magácska még az iskolába jár? Talán gimnázista? Vagy Isten bocsáss, egyetemi hallgató?

- Nem, oh dehogya, a negyedik polgárit is csak félig végeztem ki, hiszen már ötéves koromban is mindig arról álmodoztam, hogy színésznő leszek.

- Tehát a színész-iskolába jár?

- Igen, most végzem a második évet.

- És drámai művésznőnek készül?

- Jaj, dehogya, ahhoz egy picurka tehetségem sincs. De operett-primadonnának öt-hat év múlva én leszek a legelső az egész világon. Ez olyan bizonyos, mint ahogy most itt ülök magukkal szemben...

Most már minden gène nélkül beszélt velünk, mintha pólyáskora óta ismert volna bennünket, a tiszta kék szeme huncutkodva ránk mosolygott, a formás lábait keresztbe rakta s kiszámított naivitással dőlt hátra a fauteuilben, hogy a gyönyörű alakja teljesen érvényesüljön, - és mi fölindultan, elbájolva néztünk rá, mert valami hihetetlen csoda folytán csakugyan a régi Mályvay Ilka ült előttünk, a bakonyvári esti korzó kis primadonnája, aki csak félévenként kapott egy új bluzt vagy egy új szalmakalapot, de, aki szőke feje körül - mint a tündérmesék királykisasszonyai - láthatatlan gyöngyvirág-koszorúval rótt a kisvárosi utcákat. A milliomos hol sápadttá, hol pirossá változott, az orrcimpái remegtek, keze idegesen játszott a dohányzóasztal nippjeivel, míg végre valahogy mégis csak megemberelte magát.

- Tudja-e, hogy micsoda föltételhez van kötve az örök boldogság? - kérdezte a hencegő kis fruskától.

- Tessék megmondani, akkor azonnal tudni fogom.

- Itt kell hagynia Budapestet, meg a sziniiskolát, meg az operett-királynői trónust és vissza kell költözködni abba a primitív fészekbe, ahol valamikor a nagymamája lakott. Hajlandó-e elcserélni a nagyvárost a szürke bakonyvári unalommal?

- Jó Istenkém, maga azt akarja, hogy egy vidéki városban eltemessem magamat?

- Ez az egyetlen föltétel, kisasszony.

- És mit kapok azért, ha ezt a szörnyű ostobaságot elkövetem?

Az amerikai tünődve nézett a viruló gyermekre, aki sirbatért érzéseit oly váratlanul életre keltette, majd lehunyta a szemét, mintha így jobban látná azt a tündérvilágot, melyet a kegyetlen évek elraboltak tőle.

- Nyugodt életet, tisztos jó módot, meg csinos ruhákat, amik a szépségéhez és fiatalságához illenek. És ha arra kerül a sor, csinos hozományt is, amivel magácska lesz a legjobb partie az egész városban.

A szép gyermek szeme tágra nyílt a csodálkozástól, egy pillanatig úgy nézett az amerikaira, mint a bakonyvári tanácsurak, akik maguk közt bolondnak tartották, de aztán egyszerre fölébredt benne a nagyvárosban nevelt leány gyanakvó cinizmusa, s szigorú tekintete kérdőleg, majdnem megbotránkozva meredt a jókedvű milliomosra.

- És mit kell tennem, hogy ezt a temérdek jószágot megérdemeljem?

Oly édesen komoly volt ez a kérdés, hogy Simon Sándor hangosan elnevette magát.

- Hogy mit? Elképzelheti, hogy ez a sok előny kötelességekkel is jár, hiszen senki se bolond úgy-e, hogy a pénzét hiába elvesztegetse. Tehát először is: reggelenként bekötött fejjel kell majd segítenie a cselédnek a lakás rendbehozatalában, néha ki kell néznie a konyhába, nehogy a jó ebédecske elégjen, délután pedig regényt kell olvasnia és szundikálnia egy félórát, mert a fiatal leányoknak a sok alvás fél egészség, aztán ozsonna után föl kell majd vennie a legszebb ruháját, csinos kalapot kell tennie a szőszke fejére, s ott korzózni a kivilágított piacon, amíg csak a vacsorát be nem találják.

- És maga? Mit kíván maga tőlem, amiért a jövőmről ilyen gavallérosan gondoskodik?

- Én kisasszonyka csak egyetlen egy dolgot kívánok: ha találkozik velem az utcán, még ha a legszebb hadnaggal megy is, kedvesen reám fog mosolyogni, egy kicsike pukkerlit is vág, s így szól hozzám: Jó napot, jó estét vagy jó éjszakát, Simon bácsi!

- Ez az egész?

- Hát nem elég ennyi? Csak nem gondolja, hogy valami vérszopó uzsorással van dolga?

- És csupán azért kell nekem beköltöznom Bakonyvárra, hogy magának minden nap jó estét kívánjak?

- Ezért kisleány, csak ezért, mert nekem különös babonám van. Az a babonám, hogy minden estém nagyon-nagyon jó lesz, ha ezt egy bájos, szőke gyermek kívánja...

A leány értelmetlenül rázta meg a fejét, látszott rajta, hogy most még kevesebbet ért a dologból, mint eleintén, utóbb azonban megállapodtunk abban, hogy másnap föl fogjuk keresni az édes anyját, özvegy Török Károlynét, aki tudvalevőleg a Mályvay Ilka leánya volt. A következő napon csakugyan elmentünk az Izabella-utcába, ahol egy még mindig virágzó, harminchét éves uriasszony fogadott bennünket. Itt nem volt nehéz dolgunk: Törökné, aki homályosan emlékezett rá, hogy az anyja mesélt neki valaha az Amerikába vándorolt udvarlóról, gyorsan megértette a Simon Sándor intencióit, s könnyek közt jelentette ki, hogy hajlandó visszaköltözni Bakonyvárra. Karácsonyra szerencsésen végeztünk a telepítés elméleti részével: a jövevényeknek fölmondtunk, az idegen lakosságot pénzbeli kárpótlással elbucsúztattuk, s a Wertheim-szekrényben ott őriztük azoknak a listáját, akikkel a halottaikból föltámadt házakat benépesíteni akartuk. Most már csak a bűvös pálca egy suhintására volt szükség, hogy a néhai kisváros, negyven év előtti épületeivel, boltjaival és alakjaival ismét megelevenedjék a szemünk előtt.

VII.

Nem vagyok fiatalember, a hajam színe gyakran emlékeztet rá, hogy kincsekért a jövő helyett már a múltamhoz kell fordulnom, néha borzongva gondolok arra, hogy talán csak egy rossz éjszaka választ el az aggastyánkor Szibériájától, - és mégis, akárhányszor csodálkozva állok meg a tükör előtt, mert a lelkemben még mindig a hófúvásos kisvárosban hancurozó gyermeknek látom magamat. Csak tegnap volt, hogy reszketve siettem végig a piacon a vár felé, mert a székesegyház órája épp most ütötte el a nyolcat és Weigand Kal. József pont nyolckor

már mindig ott ült a katedrán. Mintha csak egyetlen éjszaka választana el a Való főtisztelendő ur szidalmaitól, a természettani szertár kísérleteitől, a primus és secundus csöngetyűktől, a főigazgató látogatásától és a piarista templom vérvörös lámpáitól, melyek alatt a legkedvesebb tanárom gyöngyvirággal borított koporsója feküdt. Még tegnap vagy tegnapelőtt volt mindez, - és ma csillogó ezüst övezi a halántékomat és a mezők alkonyati rekviemjét immár kedvesebbnek találom a természet hajnali szimfóniájánál. A végtelen nagy, fekete kapuja már föl-föltünik a látóhatár szélén, - és én, a bolondos, vén fiu, sokszor ámulva kérdezem magamtól: hát igazán nem a sápadt kis csirkefogó vagyok többé, az öreg Vidra-ház réme, csavargók, kóbor kutyák és vándor muzsikások bizalmasa, aki gondolatban a messze jövődők aranytrónusán ülök? Mikor kergettek ki fiatalságom tündérvarából, melynek levegőjét még mindig itt érzem a hó körül, mely álmodó gyermekfejemet borítja? Oly hihetetlen és fantasztikus mindez, hogy akárhányszor kacagva nézek az öregekre, akiket sikerült ravaszul megtévesztenem, s akik magukhoz való, komoly és tiszteletreméltó felnőttnek tartanak. Én magamban mindig bizonyos voltam benne, hogy csupán a gyermekbálok groteszk álarcát hordom, a pirosrafestett, fehérszakállas pappendeklit, melyet bármely pillanatban levethetek magamról...

Bakonyvárott, egy késői őszi napon, mikor a Popod hegye már fölvette öreguras hósipkáját, s a vár sziklái a gyermekek karácsonyi játékaire emlékeztettek, egy reggel, egy novemberi reggel, csakugyan ledobtam a farsangi álarcot.

A palota-bakonyvári vicinális megállt az állomási épület előtt és Simon Sándor, aki zseniális utitáskát tartott a kezében, egy pillanatig körülnézett a sötétvörös és violaszínű őszirózsák között, a tenyérnyi kertecskében, ahol a pályafelvigyázóné tyukjai kapirgáltak. A milliomos egészségtől duzzadó arca hirtelen földerült: a pályaház előtt gyermekkori ismerőseit pillantotta meg. Az egyik sárgára festett fiakker bakján Streit bácsi lengette feléje zsiros kalapját, a második kocsin a részeges Óhegyi tisztelgett katonásan az ostorával, a nemzetiszínűre festett omnibusz pedig, mely hangos csilingeléssel szokott végighaladni délelőttönként az *Aranykorona* felé, régi, kedves rozzantságában virított az alacsony kökénybokrok közt. Streit bácsi virginia-csutakot tartott a fogai közt - talán ugyanaz a virginia volt, melyet édesapja fél-századon át szivott - s barátságosan integetni kezdett a boldogságában kipirult milliomos felé.

- Ifjur, tessék csak fölszállni, - tiz perc alatt úgy beröpitem, akár a szélvész! Hát nem tetszik már emlékezni Streit bácsira, aki annyiszor kivitte a Balaton mellé? Ketten mindössze csak nyolcvan krajcárt fizetnek, pedig a taksa, amint tudni tetszik, egy kerek forintocska.

A részeges Óhegyi haragosan emelte felénk rezes orrát.

- Én hetvenért beviszem mind a kettőjüket, - mondta az ivástól elrekedt hangján, mely egy nyugalomba vonult vadkanéhoz hasonlított.

- Hatvan! - kiáltotta Streit bácsi.

- Ötven! - mormogta félelmetesen Óhegyi.

Simon Sándor oly gyönyörűséggel hallgatta az árverést, mintha világhírű művészek hangversenyeztek volna előtte - ez a versengés valaha rendes programmpontja volt a kis bakonyvári állomásnak, - aztán egy erélyes mozdulattal föllépett a Streit bácsi citromsárga fiakkerjába. Óhegyi dühös káromkodásba tört ki, a nemzetiszínű omnibusz csöngetyűi megszólaltak, s a két lesóványodott lovacska szokatlan virgoncsággal indult meg a kis erdőcske felé, mely a várost a vasuti töltéstől elválasztotta. Oldalvást idefehérlett a Vellebit malma, mely egészen ráterpeszkedett a Homokos-patak partjára, s egyszerre eszembe jutottak a negyven év előtti majálisok, mikor zászló alatt, hangos zeneszóval vonultunk ki a Cser tisztására, s mikor az öreg Vellebit az egész ifjúságot megvendégelte friss tejjel és snidlinges vajás kenyérrel. A völgyben szemünkbe tűnt a Horpácsy-major, ahol az egykori huszárkapitány gazdálkodott,

fönn a napfényben megcsillogó vár szikláján pedig hirtelen megjelent az ezeréves székes-egyház kettős tornya, a gimnázium, melynek ablakszemei gögös biztossággal kémlelődtek a jutasi síkság felé, s a százéves Tallián kanonok palotája, melynek bástyáin valaha a Rákóczi vezérei tanácskoztak. A székesegyházon túl a püspöki rezidencia elegáns barokklakái diszlettek a délelőtti napsugárban és Simon Sándor, akinek édesapja félszázadon át szabta a néhai egyháznagy lilaszínü reverendáit, elgondolkodva nézett a kösziklán trónoló várkastély felé.

- Vajjon nem Ranolder püspök áll az erkélyen? - kérdezte meghatottan, míg kezét kémlelődve a szeme fölé tartotta.

Az öreg püspök már gyermekkorunkban is nyolcvanéves aggastyán volt, összegörnyedt kis alakját csak a fütött batár mélyén láthattuk, amint a városka utcáin a vasut felé haladt, vagy az aranyos baldachin alatt husvét szombatján, mikor áldást osztva tipegett a céhzászlóktól színes székesegyház felé, - de a milliomos lelki szemei most is őt látták, mintha csak tegnap lett volna, hogy a zeg-zugos bakonyvári utcákon kóboroltunk.

- Ranolder püspök elköltözött a szomszédba, - mondtam elmerengve.

Kinyújtott karommal odamutattam a káptalan sirboltjára, melynek sziklamélyében hatszáz év óta pihennek a püspöki rezidencia szentjei.

A fiakker lassanként bekocogott a városba, végimentünk a Burger deszkaraktára mellett, ahol már találkoztunk néhány báméskodóval s az öreg Hollesch szatócsüzlete előtt, mely a városka legszélső házában volt, egyszerre csak ott állt előttünk a himzettsipkás aggastyán, aki hatalmas sókockái és süveg cukrai között negyven hosszú évig gorombáskodott bándi és mirkói svábokkal. A szatócs mély reverenciával emelte meg előttünk himzett sipkáját, leánya pedig, aki menyasszonykoráig mindig Rocambole-t olvasta, kecses pukkerlivel üdvözölte a szülőföldjére megtért milliomost. Fuvárosunk fölvilágosított bennünket, hogy a boltosban a néhai Hollesch fiát tisztelhetjük, a vöröshaju leány pedig, aki csalódásig hasonmása volt a Ponson-rajongó szatócskisasszonynak, csak két héttel ezelőtt költözött Erdélyből a városszéli házikóba. A völgybe vezető utcán mindjobban megsokasodott a gyermekkori ismerősök száma: a lisztesbolt előtt a kövér Holécsy ült, a kávéház ajtajából a részeges telekkönyvvezető lóbálta karjait a citromsárga fiakker felé, a luteránus templom akácfái alatt Bonyhád tiszteletes ur sziesztázott, odébb pedig, a piacra vezető kanyarodónál, Kelts bácsi, a káptalani fiskális jött szembe velünk, Bakonyvár legöregebb aggregénye, aki hatvan év óta itta esténkint a forró limonádét a Gubicsek-kávéház erezett fenyőasztalánál.

A vén ügyvéd, aki a városi közhit szerint Kossuth Lajossal patvaristáskodott együtt a pozsonyi országgyűlésen, sietve baktatott köszvényes lábaival a kocsink felé.

- Te vagy az, csakugyan te vagy az, mennyei lajtorja? - kérdezte boldogan, miközben botjával izgatottan hadonázott az orrunk alatt. - Mikor a zshivány-dombon betyárkodtál, ugyancsak nem hittem volna, hogy valaha ilyen jóra való fickó leszel belőled. Teringettél, hiszen a bajuszod is kinőtt már és rögtön bagollyá változzam, ha a fejed bubján hullani nem kezd a hajad, pedig még éretlen kamasz vagy hozzám képest. Istenem, Istenem, hát nem a nyakunkra nőnek ezek a tejfölösszáju szélkakasok!

Tréfásan barackot nyomott a Simon Sándor deres fejére, mintha csakugyan valami pelyhes-állu suhancnal lenne dolga, aztán mosolyogva elsietett a takarékpénztár felé, melynek ügyeit még mindig ő intézte, mint a néhai Bach-korszak idején. A milliomos sugárzó arccal tekintett utána, majd kíváncsian megkérdezte a fuvarost:

- Vajjon hány éves lehet az öreg Kelts?

Streit bácsi megvakarta a koponyáját.

- Az édes apám, aki pedig, Isten nyugtassa, hetven éves korában halt meg, mindig azt mesélte, hogy legénykorában ő vitte le almádi szőlőjébe a tekintetes urat, aki már akkor se volt fiatal-ember. Azt hiszem, jól bánunk vele, ha száz évre becsüljük, mert ha nagyon utána néznénk, talán közelebb volna a százhuszhoz, mint a száztízhez. De azért most is ravaszabb, mint a vármegye valamennyi fiskálisa...

- És még mindig ott lakik a Griner-udvarban?

- Hetvenöt éve lakik ugyanebben a lakásban és mióta a gazdasszonya meghalt, maga veti meg az ágyát és maga söpri ki a szemetet a szobáiból. Meglátják, ő lesz az az ember, aki még magát a halált is kijátssza...

A lovacsákák vigan ügettek tovább a hepehupás kövezeten, mely most is olyan állapotban volt, mint negyven évvel ezelőtt, itt-ott a gyalogjárón is összegyült az esővíz, melyet csak tánclépésekben tudtak kikerülni a bennszülöttek, miközben látni lehetett egy-egy siető fiatalasszony fekete harisnyáját. Utitársam boldog pillantást vetett a kis földszintes ablakokra, melyek virágos keretében hirtelen megjelent egy csinos leány arca, a boltok megfakult védőponyváira, a kopottas cégtáblákra, melyeken ismerős nevek állottak, s a cifra fejkendőkre, melyek csalogatásképp függöttek az ajtó mellett. A fejkendőket már kiszitta a déli nap, színük tiz esztendővel ezelőtt megfakult, de a cseléd lányok és a falusi asszonyok azért gyönyörködő pillantással simogatták végig őket. A városház nagy, oszlopos lámpája mellett a polgármester, aki a tanácsosok társaságában várt Simonra, méltóságteljesen fölemelte a botját, mikor a Streit bácsi fogata láthatóvá lett.

- Topp - kiáltotta a város feje, aki melleleg még most is a csapó mesterséget üzte a Jeruzsálem-hegyen.

Megálltunk, Simon kiszólt a kocsiból, s barátságosan kezelt az öreg urakkal, akik nagy reverenciával köréje sereglettek. Csodálatos: az arcok ugyanazok voltak, mint gyermekkorunkban, a hatalmas, deresbe játszó harcsabajuszosok meghatottan mozogni kezdtek, s nekem legalább úgy tetszett, hogy még a ruha is, amit viseltek, ugyanaz volt, mint amit valamikor a milliomos édesapja varrt nekik. A szenátorok kíváncsian forgatták ide-oda Simon Sándort, egyikük hatalmas hátbautéssal kedveskedett neki, egy másik cuppanós csókot nyomott az arcára, maga a polgármester pedig, aki úgy hasonlított néhai apjára, mint egyik tojás a másikra, atyafiságosan a keblére ölelte a város jóltevőjét.

- Szedte-vette, - mondta hangosan, - hiszen meg se változtál, amióta távol voltál tőlünk! Csak éppen, hogy az ádámcsutkád nem áll ki oly erősen, mint kamaszkorodban, egyébként épp olyan fiatal vagy, mint amikor a városnak bucsut mondtál. Szereted-e még a szép asszonyokat, menyeyi lajtorja? No ne tagadd, a szemedből is látom, hogy most is a régi kujon vagy, de nem baj, nem baj, addig boldog az ember, amíg a szoknyák a világon a legjobban érdeklik. Engem, fájdalom, már a kártya sokkal jobban izgat, mint az asszonyok vagy a leányok mosolygása...

Testületileg elkisértek bennünket a Simon-házba, melynek láttára egyszerre felém suhant a régi mezei virágok illata, a Bakony felől fujdogáló tavaszi szellő, mely valamikor a fiatal szívemet megdobogtatta. A ház most is a régi volt: a kitárt kapun át be lehetett látni az udvarra, ahol egykor az öreg Simonné virágai pompáztak, a lajtoskocsi ott állott a fészerben, az ölfarakás tetején egy komoly kakas trónolt, a szederfa alatt pedig lármás tyukok kapirgáltak az aranyos déli napsugárban. Ez volt különben az egyetlen zaj; nagy, álombaringató csönd borult a világra, melybe stilszerűen illeszkedett bele hirtelen a reformátusok tornyából idehangzó harangszó, a lassan hullámzó ismerős kongás, mely valaha oly ünnepi áhitattal töltötte a lelkünket, az udvar hátulsó részén át szabad pillantást lehetett vetni a Bakony felé huzódó rétekre, melyekbe fehér csillagvirágokat himezett bele a sok ezer százsorszép,

távolabb az égbe olvadó hegyláncra, melynek rengetegeiben valaha kóbor szegénylegények tanyáztak. Csodálatos nyugalom lebegett fölöttünk, hasonló ahhoz, melyet az oceán fölött éreznek az utasok, de itt millió kedves szín és emlék ragyogott, mely édes melegséggel töltötte el a szívünket. Simon Sándor karbatett kézzel állt meg az udvar közepén, táguló tüdővel szivta magába a levegőt, a napfényt, a virágok illatát, majd boldog pillantással siklott végig a házakon, a templom tornyán és a hegyek felé huzódó mezőkön, ahol valamikor pajtásaival együtt a labdát kergette. A tanácsosok hangtalanul álltak körülötte, egy-kettőnek kivillant a kopasz fejbőre, mikor a harangszóra a kalapjukat levették, a polgármester pedig gyöngéden vállon ütötte Simon Sándort.

- Szép, ugy-e? - kérdezte némi büszkeséggel, mert ő félig-meddig a maga érdemének tekintette, hogy Bakonyvár ily gyönyörűen fekszik túl a dunai hegyek lábánál.

Az amerikai elgondolkozva bólintott.

- Hogy szép-e? Ez a legszebb pont az egész világon, Svájcnál is szebb, Kaliforniánál is szebb, mindennél szebb, amit csak a jó Isten megteremtett...

Végigmentünk a három szobán, mely szakasztottan oly állapotban volt most is, mint amikor az öreg Simont eltemették: a magas ágyak fölött ott függött Deák Ferenc arcképe, egy olajnyomat, mely glóriával a feje körül ábrázolta az Isten anyját, s egy tarka lovaskép, melynek az arca a néhai Simon-mestert ábrázolta, s mely kegyeletes emléke volt a vidám katonaéveknek, amiket a vén szabó valaha a lombárdiai sikságokon eltöltött. Az arc csak utólag volt oda-ragasztva a harcias képre, mely egy lobogómentés, délceg vitézt ábrázolt, aki hófehér paripája hátán, kihuzott karddal vágatott az ellenség felé. A nappali szobában ott volt még a fekete szublád, melyben a ráncosképű Simonné a fehérneműit tartogatta, a vasalódeszka keresztbe volt fektetve a székekre, s a mennyezetről most is a régi petróleumlámpa függött alá, melynek szolid világosságában a szabó vacsora után a kalendáriumot betűzgette. A nappaliból az üvegajtón át most is ki lehetett látni a konyhába, a fényesre surolt, csillogós rézedényekre, melyek muzeumi pedantériával sorakoztak egymás mellé, a tepsikre, melyekben vasárnaponként a rétes sült, s a nyársra, mely inkább csak diszképpen volt jelen, mert a Simon-házban a pecsenye nem tartozott a mindennapi ételek közé. Egy kis fantáziával még érezni lehetett itt a tüzelő-vasaló szagát is, mely tolakodóan összevegyült az udvarból besuhanó bársonyviolák illatával. Simon Sándor csillogó szemmel állt a régi emlékek között, orrcimpái remegtek, kezét tűnődve szorította a szívéhez, s csak arra riadt föl, hogy a polgármester hirtelen megszólította:

- Nem olyan mindez, mintha az édesapád is itt volna valahol? Nekem szinte úgy tetszik, hogy maga Simon néni forgolódik a tűzhely körül, hogy híres meggylevelet elkészítse...

Az amerikai könnyes szemmel bólintott, szeme boldogan suhant egyik tárgyról a másikra, itt-ott kézbe vett valamit, s gyöngéden megsimogatta, mintha eleven volna, mikor pedig valahonnan egy vörös cirmos is előkerült, boldog izgatottsággal csapta össze a tenyerét.

- Háni, - kiáltott föl, - a lusta Háni, az édesanyám macskája! A vén imposztor, aki az egeret is csak akkor ette meg, ha tálcán hozták eléje...

A tanácsurak egyike később megkérdezte Simon Sándort, vajjon itt szándékozik-e lakni a kopott házban, vagy külön, impozánsabb kastélyt építtet-e magának, ami sokkal illendőbb volna egy tekintélyes polgárhoz. Az amerikai oly megütődve nézett rá, mintha az öreg ember a legnagyobb gorombaságot mondta volna neki.

- Kastélyt? - kiáltott föl megbotránkozva. - Hát a Vanderbilték palotájával fölcserélném-e vajjon ezt az ütött-kopott viskót? Nem, tisztelt barátom, én itt fogok meghalni ebben a tornyos ágyban, ahol valamikor az édesapám a szemét lehunyta...

VIII.

A félszázadot, mely Bakonyvár meseházai fölött elvonult, egy láthatatlan kéz letörölte az idők táblájáról. A holtak nem tértek vissza a temetőből, de a milieut, melyben hosszú áloméletüket eltöltötték, egy csodatévő bűvészmester változatlanul idevarázsolta megint a festői sziklák közé, melyek közt a bakonyváriak apró regényei lejátszódtak. Néha úgy tetszett, hogy maguk a halottak is feltámadtak; a cukrászdában az öreg Rajek-apó sürgölődött hófehér sipkájában (ki hinné el, hogy a fiu, a híres kis betyár őszült meg ennyire?), a héringes hordók között Sárffy bácsi sülyesztette bőrsebébe a cselédleányok aprópénzét, a kávéházban a néhai gabonakereskedők tartlitztak s maga a kávé, az öreg Lipitzky, a régi ezüst szelencéből kínálta tubákkal a hűséges törzsvendégeket. A Polgári Kaszinó százéves bőrfauteuiljeivel és megvakult tükreivel egy éjszakán át előbukkant ismét a hatvanas évek ködfátyola alól, a polgármester a régi tüzzel csapkodta a zöldasztalhoz a cifraruhás skizt, s Kovách, a könyvtáros, újra ott csörgette kulcsait a Jósika regényei között, míg a türelmetlen fiatalság szivszorongva várta a *Zöld vadász-t*, vagy *A hat Uderszky-leány-t*. És egy este, egy ákácillatos juniusi este, mikor a püspök kertjében megszólaltak a fülemülék, a korzózó leányok tarka csipkecsoportja is megjelent a pincér lámpái alatt...

Karonfogva mentünk végig Simon Sándorral a boltok előtt, néha boldog pillantást vetettünk a rómaiak korából ittmaradt óratornyra, melynek erkélyén egy városi hajdu ügyelt az elpihenő városra, egy pillanatra megálltunk a Segítő Máriához címzett patika előtt, melyben a honorációrok hangos lármával beszéltek meg a közélet eseményeit, aztán kényelmesen végigsétáltunk a piacon, mely zsufolva volt a levegőző bakonyváriakkal. Az esti korzó volt a kisváros egyetlen mulatsága; már a nagymamák nagymamái is itt libegtek valaha kokett kis köpönyeikben, finom csipkekendőcskékkel a frizurájuk fölött, félénk és biztató pillantásokat vetve a tisztekre, akik kardjukat végigcsörtették a gyalogjáró kövezetén. Aki épkézláb ember volt, mind itt hullámozott a boltok előtt, az egyetlen oszlopos kandeláber alatt, vagy a kávéház ajtajában, melyen belül a nyolcvanéves Kurucz Miska muzsikált. Ezt az esti képet annyiszor láttuk gyermekkorunkban, hogy most majdnem felkiáltottunk a meglepetéstől.

- Csakugyan azt hiszi, hogy negyven év előtt járt utoljára Bakonyváron? - kérdezte Simon Sándor, aki boldog pillantással nézte az előtte hullámozó sokadalmat.

Tünődve ráztam meg a fejemet, mert most nekem is úgy rémlett, hogy ismét tizennyolcesztendőös kamasszá lettem, aki a könyvei mellől szökött ki az esti korzóra, a szivem hangosan feldobogott egy-egy ismerős női kalap láttára, hirtelen felismertem a diákkori ideáljaimat, akikkel együtt jártam a tánciskolába, s akiket márciustól kezdve csak az angol kisasszonyok templomában láthattam viszont, - és fátyolos szemmel válaszoltam:

- Oh nem, minden hazugság, hiszen tegnap este voltunk itt utoljára, s csak ma délelőtt volt, hogy négyest kaptam a fizikából, mert a Franklin tábláját és a bolognai üvegcsöppeket nem tudtam. Hazugság a negyven év és az ősz hajam is hazugság és én a bolondos, szerlemesszívű siheder vagyok újra, aki szegény apámnak oly mérhetetlen gondokat okoztam.

Egymásután elvonultak előttünk gyermekkorunk álomképei, a fitosorru, szőke, fontoskodó kis csöppségek, akik valaha egytől-egyig romantikus regényhősnőknek képzeltek magukat, ki szendén, komolykodva, földresütött szemmel, ki merészen viszonzva a férfiak pillantását, mintha mindegyikben már visszatükröződtek volna későbbi jellemvonásai; itt egy pedáns kis háziasszony tipegett, akinek asszonykorában is az ura fehéreneműje lesz a legnagyobb gondja, amott a jövődöbéli nagyvilági nő, aki az alkonyat félhomályában lopva fog besurranni szeretője lakására. Most még naivak és kedvesek voltak, még alig bucsuztak el a bábujuktól s még alig tanulták a keringőt a tánciskolában, de a szemükben, a cipőcskéjük libbenésében már ott volt az örökasszony, aki diadalmasan vagy mártír módjára fogja végigélni az életét.

Simon Sándor kedvtelve nézte végig a lányok fölvonulását, - a füstben, amit kurtaszáru pipájából kibocsátott, meglelevenedtek fiatalságának emlékei, arca ragyogott, mintha a földön már minden célját elérte volna, - de ekkor egyszerre fölrezzent álmodozásából: egy rövid-ruhás, szőke nőcske, aki szalagos szalmakalapot és kapucinus kék köpönyeget viselt, pajkos pukkerlivel állt meg előtte az oszlopos kandeláber mellett.

- Ismer? - kérdezte kacagva, míg borzas szőke haját, mely mindenáron ki akart szabadulni a kalapja alól, türelmetlenül megrázta.

Az amerikai meglepetve vette ki a pipáját a fogai közül.

- Mályvay Ilka! - kiáltotta fölvilanó szemmel.

A kisleány gunyosan meghajolt.

- Mályvay? Nagyon köszönöm, hogy összetéveszt engem a nagymamával, mert amint tudni tetszik, őt hívták Mályvay Ilkának, nekem Török Ilka a becsületes nevem. De ez mindegy, mégis örülök, mert a családi krónikákból tudom, hogy a nagymama volt valaha egész Bakonyváron a legszebb leány. Nem találja furcsának, hogy a nagymama valaha épp olyan fiatal leány volt, mint én, hogy térdigérő szoknyát, virágos kalapot viselt, s hogy félénken lesütötte a szemét, mikor egy hatodik gimnázistával találkozott? Én ezt sokszor annyira furcsának találom, hogy hangosan föl kacagok, mert én néha még most is azt hiszem, hogy a nagymamák fehérhajjal és remegő kézzel jönnek a világra. Mondja, el tudja maga képzelni, hogy valaha én is valami öreg, sipitózó nagymama leszek?

Isten tudja, mikor állt volna be a fecsegő szájacskája, ha egy tiszteletreméltó, idősebb hölgy, akit eddig észre se vettünk, hirtelen meg nem szólal mellettünk:

- Fecsegő Kató, nem hagyod mindjárt békén Simon urat? Azt hiszed, hogy a gyerekes csacsiságaid mindenkit érdekelnek? Borzasztó, hogy ez a leány sehogyse akar megkomolyodni, pedig már tizenhét éves is elmúlt, s igazán legfőbb ideje volna, hogy felnőtt kisasszony módjára viselkedjék.

Törökné volt, a fiatal leány édesanyja, aki hosszas hányattatás után most végre megérte szenvedései jutalmát: beköltözött a régi Mályvay-kastélyba, Bakonyvár legszebb épületébe, melyet még a néhai Mályvay szeptemvir építtetett, akinek anyja született Baróthy bárónő volt, s aki feudális arisztokrata módjára rendezkedett be a rokokó-stilusu palotácskába. Hányszor álltunk gyermekkoromban a kastély aranyosvégű lándzsakerítése mellett, bámuló pillantást vetve a pompás karban tartott angol parkra, melynek virágágyai közül félelmetes majolika-szőrnyeteger néztek farkasszemet velünk, a karcsu toronyra, melyről tiszta téli időben a Papod csucsáig lehetett ellátni, s a hófehér, meggörnyedt öreg urra, aki a sűrűségben latin klasszikusokat olvasgatott. A terraszon, ahol meg volt terítve a reggeliző-asztal, néha megjelent a Mályvay Ilka hengegő kis orra is, s mi lopott pillantásokat vetettünk ilyenkor a kislány himzett ruhácskájára, aranszőke hajára s gögös, de elragadóan kedves profiljára, mely még álmainkba is elkísért bennünket. Mily furcsa és hihetetlen volt, ami azóta történt: az impertinensül bájos fruska hófehér főkötőben feküdt a kriptá mélyén, s graciózus alakja mégis itt állott előttük újra a bakonyvári piacon, mintha csak rossz álom lett volna, hogy negyven évvel öregebbek lettünk...

Simon Sándor kezét nyújtotta Töröknének, de a szeme változatlan gyönyörűséggel pihent a fiatal leány alakján.

- Megszokták-e már a pesti lárma után a bakonyvári csöndet? - kérdezte udvariasan az Ilka anyjától.

Törökné boldog pillantást vetett a csillagos égboltozat felé.

- Hogy megszoktuk-e? Néha, különösen reggelenként, ha az álmomból fölébredek, el se hiszem, hogy minden igaz, ami történt, hiszen a jó Isten ugyancsak próbára tett bennünket. Ha tudná Simon ur, mennyit kinlódtunk, mióta a szegény, jó uram itthagyt bennünket! Éveken át nem volt egy nyugodt pillanatom, s most arra virradok mindennap, hogy zöld fák bólogatnak be az ablakomon, s a madarak hajnali hangversenyt rendeznek a tisztelemre. Hát lehet nagyobb boldogság, mint ha az ember egy parkranyiló hálósobában, virágillat és madár-csicsergés közben ihatja a jó tejeskávéját, miközben a paplanán aranyfoltok táncolnak?

Átszellemült pillantást vetett az amerikaiira, aki ezt a nagy boldogságot megszerezte neki, de Ilka, aki már eddig is tükön állt, mert nem szokta meg, hogy öt percig hallgasson, jókedvűen elnevette magát.

- Oh, anyuska, ne svindlizz, hiszen téged csupán a jó tejeskávé érdekel, époly torkos vagy, mint a rossz Flórika, akiről valaha a meséskönyvemben olvastam. Téged egy csokoládétortával is boldoggá lehet tenni, de én, aki komoly nő vagyok, még ugyancsak nem nyugodtam ám bele abba, hogy Bakonyváron fogom befejezni az életemet.

- Hiányzik valamije? - kérdezte az amerikai megdöbbenve.

A jácintosszemű kis szőkecső fitymálva elbiggyesztette az ajkát.

- Először is a színiiskola hiányzik, mert én, aki arra születtem, hogy királyok és milliárdosok hódolatát fogadjam, nem igen tudok beletörődni abba, hogy egy isten háta mögött fekvő fészekben éljek. Ki kárpótól itt engem a tapsokért, a takarékpénztári betétjeimért, az autómért, a komornyikomért és a francia szobalányaimért? Másodszor, harmadszor és századszor: borzasztóan, kimondhatatlanul unatkozom, mert reggeltől estig csak fákat és virágokat látok, s még akkora udvarlóm se akad, mint a kisujjam, pedig nekem életszükség, hogy bájosnak találjanak s meg is mondják, hogy annak találjak.

- No, nézzék ezt a hiu kis cicát! - szólott Törökné, aki büszke is volt, restelkedett is a leánya miatt.

- Azt gondolod anyus, hogy hiu vagyok? Nem tudom, melyik nagyobb bűn a jó isten előtt: az-e, ha az ember a csokoládétortáról, a tejszínes számócáról vagy a szőlőrákról ábrándozik, vagy ha csinos férfiakra gondol, akik őszintén megmondják, hogy különös boldogság volna nekik meghalni értünk. Én különben nem valami tejfölösszájú, éretlen suhancokra gondolok, hanem komoly és megállapodott uriemberekre, akik kétszer is meggondolják, amíg egy fiatal lánynak udvarolnak. Mondja csak mr. Simon: udvarolt maga már olyan édes kis fruskának, mint én vagyok?

Az amerikai jókedvűen elnevette magát, de a szeme megcáfolta a kacagását: valami ismeretlen melegség villant meg benne, amit eddig még nem láttam az angolszászá merevült vonásai között.

- Nem, kis barátnőm, nem, az ilyen édes kis fruskák nem hemzsegnek a világban. Nekem legalább még egy se akadt eddig az utamba, pedig jó darab földet bejártam, mielőtt ilyen tiszteletreméltó öreg ur lett belőlem.

Ilka kisasszony gunyos grimaszt vágott.

- Ne affektáljon, maga se nem öreg, se nem tiszteletreméltó. Maga egy megszürcült és borzasztóan komoly fiatalember, olyan Derblay Fülöp-féle, aki a keménységével, a jóságával és az energiájával hódítja meg az asszonyokat. Meri azt mondani, hogy már átlépte a negyvenedik esztendejét?

Simon Sándor ünnepélyesen megrázta a fejét.

- Oh nem, ekkora hazugságra még én se volnék képes, de különben is senki se akadna, aki elhinné nekem, hogy negyvenéves elmúltam. Nem, kis barátnőm, legyünk őszinték: én a múlt héten voltam pont huszonnyolcesztendő, a hajamat pedig csak tréfából festem fehérre, hogy naiv, fiatal lányoknak imponáljak. Magát persze nem tudom elbolondítani, mert magának több az esze, mint egy egész vármegyének.

A leány durcásan vállat vont, e pillanatban azonban két-három fiatal hadnagy ment el a piaci lámpa mellett, akik csábító pillantást vetettek Török Ilkára, s oly hangosan csörtették a kardjukat, mintha egy egész ezred masírozna a hátuk mögött. Barátnőnk jeges arccal nézett végig rajtuk, de mikor utóbb a sötétben eltűntek, gyerekes rakoncátlansággal öltötte ki rájuk a rózsás nyelvecskáját.

- Majmok! - mondta egy elkényeztetett kis királyleány göggyével.

Törökné később bátortalanul fölszólított bennünket, hogy látogassuk meg a kastélyában, vagy használjuk kedvünk szerint az öreg Mályvay könyvtárát, melynek tizezer kötete még érintetlenül ott van a galériákon, amiket a néhai szeptemvir építtetett.

Ilka kisasszony azonban nevetve közbevágott:

- Könyvek? Csak van jó dolguk, hogy nem poros régiségekkel töltik az idejüket, mikor egy gyönyörű, fiatal perszónának udvarolhatnak? El fognak jönni és tenniszezni fognak velem a parkban, aztán ott maradnak nálunk vacsorára is, nehogy unalmunkban megöszüljünk. Akarja, hogy elénekeljem magának a legdivatosabb kuplékat?

Simon Sándor lelkesedve kijelentette, hogy a földön csak a divatos kuplék kedvéért érdemes élni, s ünnepélyesen megígérte, hogy legközelebb ellátogat a Törökéék kastélyába. Mikor a hölgyek utóbb eltávoztak, az amerikai gondolkodva állt meg a kávéház előtt.

- Mit szólna egy kis cigánymuzsikához? - kérdezte elgondolkodva. - Nem tapasztalta, hogy bizonyos hangulatokhoz a cigánymuzsika illik legjobban?

IX.

Harmadnap ebéd után Simon Sándor benézett a kaszinó olvasótermébe, ahol ősz polgármesterünk, aki melleleg híres asszonybarát volt, éppen a mormonok többnejűségét magyarázta egy képeslap nyomán az agglegény-sorban rekedt városi közgyámnak.

- Nem volna kedve egy kis gyalogsétához? - kérdezte tőlem, miután az értelmiséggel barátságosan kezét rázott.

Szelid juniusi délután volt, a híres tuladunai forrás, mely lomha karjaival nyaranként szinte megfojtja az álmos kisvárost, még a távoli világrészekben járt valahol, az aranytrónusu napfénynek édes virágillata volt s a frissen öntözött kertekből kábitó vaníliaáramlatok suhantak a bóbiskoló házak közé. Végimentünk a piacon, ahol a kereskedők ingujjban olvasták a boltajtók előtt a délben érkezett ujságot, jóakaró pillantást vetettünk a két öreg sakkistára, aki a kávéház ablaka mögött fél évszázada tologatta a bástyákat és a parasztokat, elsétáltunk az angol kisasszonyok zárdája előtt, amelyből álombaringató skálázás akkordjai hallatszottak ki az ebéd után csöndességébe s egyszerre csak ott álltunk az aranyos lándzsakerítésnél, mely a Török-kastély angol parkját a temető felé vezető gyalogutól elválasztotta.

- Hopp - mondta Simon Sándor olyan arccal, mintha az ötlet most hirtelen jutott volna csak az eszébe, - mit szólna hozzá, ha a kis barátnőnket meglepnők? Ebben a drága világban föl kell használni az alkalmat, ha az embert valahol egy jó csésze fekete kávéval megkinálják.

- Igen, de én már ittam feketét a Polgári Kaszinóban, - mondtam ártatlan arccal.

Az amerikai, válasz helyett, kinyitotta a parkba vezető rácsajtót, előre ment a homokos utakon, melyek a platánok és a virágágyak közt a kastélyig vezettek, s kutatva nézett körül valami emberi lény után, aki bennünket a fiatal hercegkisasszonynál bejelenthetne. Az egyik lugasnál azonban egy édes leányhang hirtelen megállította útjában.

- Istenkém, hát még vannak errefelé eleven emberek? - kiáltotta Török Ilka, miközben boldogan tapsolni kezdett. - Tudják, hogy már majdnem kővé váltam unalmamban? Anyuskát ilyenkor egy ostromló hadsereg se tudná fölébreszteni álmából, én pedig már bébékoromban is inkább a sarokba álltam, semhogy ebéd után lefeküdjem. Legalább valami jó regény lenne itt, amiben a hősnő egy ulánustiszttel megszökik, de ebben a borzasztó könyvtárban a legfiatalabb könyv is jóval idősebb százévesnél.

Megigazította kiborzott szőke haját, mely csakugy immel-ámmal volt összekapkodva, s apró kis kezét védőleg a szeme elé tartotta, mert a nap indiszkrét mohósággal kezdte simogatni félrehajtott bluzából kifehérlő vállait. Mezitelen karjával, japáni nipphez hasonló alakjával, szürke és komolykodó szemével oly szép volt e pillanatban, mintha egy Delibes-féle balett erdei jelenetéből szökkent volna ide a sötétzöld fák közé.

- Hallja, - mondta most erélyesen, miközben meztelen karját bátran odatette az amerikai óriás vállára, - hallja, maga talán azért hozott ide, hogy időnekelőtte megőszüljek? Azt hiszi, elég nekem, ha éhen nem halok és selyemágyban sirok éjjelenként? Én a maga kedvéért amerikai milliomosokat és orosz nagyhercegeket hagytam cserben, lemondtam a milliókról és a dicsőségről, s idejöttem a jó Isten háta mögé - és maga még csak azt se tartja kötelességének, hogy egy kicsikét udvaroljon nekem?

- De szivecském, hát csakugyan öröme telnék benne, ha egy aggastyán a lábai előtt heverne?

- Aggastyán? Azt meri mondani, hogy aggastyánnak érzi magát? Olyan erős, hogy egy bivalyt a félkarjával leüthetne, de mikor arról van szó, hogy egy fiatal leánynak udvaroljon, hát csupa kényelemből és gonoszságból a vénséget szimulálja. Csak volnék valami harmincéves asszony, mindjárt annyit sürgölődnék körülötte, hogy magam is megunnám. Különben mondok valamit magának, yankee uram: én már rég kinőttem abból a korból, amikor a tejfölös-száju suhancok tetszenek az embernek. Ha akarja tudni, hát már két évvel ezelőtt is csak érettkorú férfiakkal flirtöltem.

- Mit ért maga tulajdonképp érettkorú férfiak alatt?

- A negyvenéveseket, mint maga, akik époly komolyak és megbízhatók, mint egy tizenhétéves, fiatal leány. A huszonötéves szélkakasok csak az éretlen, harmincesztendőss asszonyokhoz valók.

Az amerikai derüs elismeréssel bólintott.

- Bravó, ezt oly szépen mondta, hogy egy okleveles filozófus is büszke lehetne rá. Egyébként érzem, hogy igaza van, pár év óta magamnak is az az impresszióm, hogy kezdek kinőni a suhancokból...

Mintegy hálából melegen megszorította a fiatal leány kezét, de én minden különösebb éleslátás nélkül is észrevettem, hogy ebben a forró kézszorításban sokkal több volt a hálánál; ez az öregedő férfi érzékisége volt, melyet egy fehér kis kéz érintése épugy lánggra lobbant, mint a tűzcsóva a dinamitot...

Alamuszi arccal proponáltam, hogy mindenekelőtt a háziasszonynál tisztelkedjünk, de a kisleány gunyosan eltorzította a finom arcocskáját.

- Anyuskát akarja fölkelteni az ebédutáni álmából? Édes barátom, maga megteheti, ha bátorsága van hozzá, de nekem ugyan eszemben sincs, hogy ilyen vakmerőségre vállalkozzam. Nem gondolják, hogy okosabb lenne, ha hirtelen átalakulnánk vigalmi bizottsággá?

Kedveskedve belekarolt Simon Sándorba, s tüzelő arcával hízkelkedően hozzátörlőzködött.

- Maga ugy-e nem akarja, hogy idő előtt megvénüljek unalmamban? Ha csak egy kicsikét szeret, hát gondoskodik valami mulatságról, mert már is közel vagyok hozzá, hogy buskomorságomban a Homokosba ugorjak vagy gyufaoldatot igyam. Mit gondol, a svéd gyufa is jó hozzá, hogy az embert a másvilágra átsegitse?

Fitos orrát kíváncsian függesztette az amerikaira, aki most már mind bizonytalanabbul játszott a meghiggadt aggastyánt, fiús fehér blúza csábitóan megfeszült szoborszerű felsőtestén, az arca égett, a szeme csillogott s kusza szőke haján pajkos fénycsikok táncoltak az égető napsugárban. Egyszerre az az érzés fogott el, hogy nem egy éretlen bakfisleány, hanem egy csodálatos kis boszorkány áll előttem a hatvanesztendős platánok alatt, egy édes és titokzatos boszorkány, aki az aggastyánokat lángoló sihederekké változtatja.

Visszavonultunk a legközelebbi lugasba, melynek padjai zöld falevelekkel voltak tele (itt fogtuk egyszer hajnalban a világ legnagyobb pávaszemű pillangóját), Sárka elfoglalta az elnöki széket és miután rövid visszapillantást vetett a görögök és a rómaiak történetére, egy hirtelen kanyarodással azt a javaslatot terjesztette elénk, hogy rendezzünk színelőadást Bakonyvárott. Ez nemcsak azért lesz célszerű, mert a bakonyváriaknak alkalmuk lesz megismerkedni egy vérbeli művésznővel, hanem azért is, mert a műkedvelő előadást egész sereg próba előzi meg, s az ilyen próbák sokkal mulatságosabbak, mint maga a valóságos színjáték. Simon Sándor, aki egy darabig gondolkodva ráncolta össze a homlokát, egyszerre boldogan elnevette magát.

- Kislányom, - mondta sugárzó arccal - drága kislányom, maga nem is tudja, hogy micsoda emlékeket gyűjt föl bennem ezzel a pompás és mulatságos ötlettel. Tegnap vagy negyven évvel ezelőtt - már nem tudom egészen bizonyosan - egy nevetőszemű szőke gyermek ejtette lázba a bakonyvári uri publikumot, egy tizenhétéves pergőnyelvű kis csöppség, aki egy fiúnak öltözött herceget játszott a Korona nagytermében. Ez volt a legszebb műkedvelő előadás, melyet hosszú életemben láttam és bár magácska szerint már elértem a negyvenedik évemet, most is úgy áll előttem ez a fürge kis teremtes, mintha csak tegnap vagy tegnapelőtt tapsoltam volna érte véresre a tenyeremet, Tudja, hogy ki volt ez a kis májusi tündér?

- Ne kacagjon ki, de nagyon rossz a memóriám s nem igen emlékszem a negyven év előtti primadonnákra.

A szőke dilettáns a maga nagyanyja volt, akiről diákkoromban két diktandó füzetet teleírtam alagyákkal és lantos költeményekkel. Istenem, milyen szerelmes voltam abba a drága kis nőbe! A tehetségem, fájdalom, nem volt elég ahhoz, hogy hősszerelmeseket vagy bonvivánokat játszhassem, azonfelül két ballábam is lett egyszerre, mikor fiatal hölgyekkel beszéltem, de mint kurtinahúzó - önérzettel mondhatom - messze földön ritkitottam a páromat, habár néha, nagy izgatottságomban, a legszebb magánjelenet közben bocsátottam le az angyalféjes előfüggőnyt. Ez azonban nem akadályozta meg, hogy minden próbán résztvegyek, s könnyekig elérzékenyülve egyem a gyümölcsös rizst és a birsalmasajtot, amivel a mamák, próba után, megkínáltak bennünket. Tudja, hogy akkor ettem utoljára birsalmasajtot, mikor Bakonyvárott a kurtinát huztam?

Az amerikai még bizonyára tovább beszélt volna az emlékeiről, ha Sárka türelmetlenül le nem inti, s a kis rubinköves gyűrűjével idegesen nem kopogtat a kerti asztalon.

- Pfuj, nem szégyenli magát a nagymamákról beszélni, mikor az imádnivaló unoka ül maga mellett? A nagymama, szegény, bizonyosan megbocsátja magának, ha az érzéseit most egy eleven kis művésznőre ruházza át, aki ég a vágytól, hogy minden komoly férfit magába bolondítson...

Simon Sándor mentegetőzve tette hatalmas kezét az ajka elé, Sárika pedig kimondta a határozatot, hogy az utolsó farsangi napon színelőadást rendezünk Bakonyvárott. A színpad ugyanott lesz, ahol negyven esztendővel ezelőtt, t. i. a Korona nagytermében, a híres szalában, ahol még valaha a nagyszerű Kétszery-társulat játszott, s ahol valamikor állítólag Petőfi Sándor sült bele a legelső szerepébe. A program összeállítását Sárika vállalta magára, aki-nek szabad kezét adtuk, hogy a közreműködőket tetszése szerint összeválogassa, bár barát-nőnk már eleve kijelentette, hogy a primadonna-szerepkört teljesen lefoglalja magának.

- Természetesen maga is játszik valami szerepet? - kérdezte Simon Sándortól, aki a határoza-tokat rögtönzött jegyzőkönyvbe foglalta.

Az amerikaiak fölcsillogtak a szemei.

- Nem, kicsikém, - mondta mosolyogva, - a tehetségem most se lett nagyobb, mint a nagy-mamája korában, sőt úgy érzem, hogy a két ballábam is megmaradt, ha maga a nefelejtskék szemét rámfüggeszti. De a kordinát becsületekre huzni fogom, époly harcikedvvel fogom huzni, mint negyven esztendővel ezelőtt...

Törökné, aki később fölébredt délutáni álmából, pompás habos kávéval kínált meg bennünket, melyet a parkra nyíló terraszon ittunk meg, s aranyos, opálszinű alkonyat volt már, mikor Bakonyvár piacterére visszatértünk. A kisváros közönsége már népes rajokban hullámozott a cukrászda előtt, az öreg urak már megtöltötték a bolthajtásos sörcsarnokot, ahol késsel lehetett vágni a dohányfüstöt, az angolkisasszonyok vékonyszavu harangja már hegyen-völgyön végigkongott, s a kereskedők már készüléteket tettek, hogy boltjaikat bezárják, de Simon Sándor hallgatva horgasztotta le a fejét, mintha a lelke végtelen messzeségekben járt volna. A honoráciorok tisztelettel kalapot emeltek előtte, csinos asszonyok mosolyogva pukkerliztek feléje, de az amerikai szinte öntudatlanul ment el mellettük, s csak utólag kapta föl ijedten a fejét, mintha valami mély és csodaszép álomból ébredt volna föl...

- Huzott már maga kordinát életében? - kérdezte tőlem egyszerre, míg széles arca csakugy tündöklött a jókedvtől.

Sajnálkozva jelentettem ki, hogy ebben az élvezetben még sohase volt részem, bár gyerek-korom óta él bennem a sóvárgás, hogy egyszer ezzel a metier-vel is megpróbálkozzam.

- Tisztelt barátom, - szólott az amerikai és karját bizalmasan az enyémbe füzte, - tisztelt barátom, mondok magának valamit: én sohase voltam boldogabb, mint akkor, midőn remegő térdekkel álltam ott a Korona-szálló kulisszái mögött. Még most is érzem a petróleum-lámpák szagát, még most is látom Veledecs bácsit, aki önkéntes tüzoltónak maszkirozva posztolt mellettem egy rettenetes papirosszika mögött, s a kivilágított rivalda mellől még most is felém csillog egy szőke kisleány hajkoronája, egy drága, szőke kis lányé, aki arannyal himzett bársonypruszlikot és rövid kardot viselt s néha jólelkűleg felém mosolygott. Mit gondol, most is ugyanazt fogom érezni, amit negyven esztendővel ezelőtt?

X.

Akkora izgatottságra, aminő Bakonyvárt a műkedvelő előadás hírére elfogta, csak a kisváros legvénebb lakosai emlékeztek, akik még tanúi voltak a feledhetetlenül dicső napnak, melyen a kis palota-bakonyvári vicinális először futott be a hajnalkás vasuti állomásra. Városi fő-

jegyzőnk, aki pennás ember volt, hexaméteres prologot faragcsált, a járásbiróságon, tárgyalás közben, a XIV. Lajos korabeli menuette-ről volt szó, melyet tizenkét gyönyörű lány fog táncolni egykoru jelmezben (a regens chori ásta ki a hozzávaló dallamot a Bárócsyék padlásán, ahol egy spinét mellett egész sereg régi kotta feküdt), a kézműárosok ezüstsillagokkal himzett tarlatánokat és mousselineket hozattak, s divatárusunk, akinek nyakkendői és gallérjai állítólag a Petőfi Sándor korából származtak, hirtelen fölfrissítette raktárát. A nagypolitika egy csapásra megszűnt, a városi közügyek az ördögöt se érdekelték többé s a boltajtókból, a kis földszintes házak ablakaiból naphosszat a pisze Török Ilkát lesték, aki néha lihegve, millió gond alatt görnyedve szaladt végig a piacon a patika felé. A kisleány csak akkor állt meg, ha a műkedvelő-előadás valamelyik szereplőjével találkozott össze véletlenül az esti korzón, egy-egy fiatal lánnyal, vagy egy-egy csinos asszonnyal, aki affektált borzongással beszélt róla, hogy biztosan el fog ájulni a szinpadon, vagy ha a székesegyház hosszú orgonistája, aki üres óráiban pápaszemeket köszörült a bakonyvári honorácioroknak, néha ünnepiesen szembe jött vele a Maselmann-féle könyvkereskedés előtt.

- Maestro, ma délután próbát tartunk az operettből! - mondta a kisleány komolyan, míg az öregedő férfi, aki mindeddig csak zenés miséket dirigált a székesegyház karzatán, zavartan megemelte előtte a karbonári-kalapját.

Az asszonyok, akik elbájolt mosollyal álltak körül a keskeny gyalogjárón, ilyenkor elragadtatva simogatták meg a kisleány kipirult arcocskáját, de mikor hosszabb eszmecsere és egy barátnői csók után végre továbbmentek, félrehuzott ajakkal szóltak az udvarlóihoz:

- Látott már kekkebb kis teremtetést, mint ez a fruska? Ezen aztán csakugyan meglátszik, hogy a jó Isten is színésznőnek teremtette...

A próbák fölváltva folytak délutánonként a bakonyvári uri családoknál, melyek féligmeddig tönkretették magukat a nagyszerű ozsonnákkal, a zongorázás estig nem szűnt meg a piac emeletes házaiban, a szabónő, bizonyos Krámerné nevezetű asszony, kettővel megszorította a tanulóleányai számát, s a helyőrség jovialis ezredese, aki agglegény és tizenhárompróbás világfi volt, lojálisan hosszabb szabadságot adott Bertóthy hadnagynak, a városka legkedvesebb korhelyének, akit Török Ilka a szerelmes szerep eljátszására kiszemelt. Bertóthy afféle lányosképű, cigányozó naturburs volt, akitől huszárjai jobban féltek, mint az ördögtől, de aki valami kamaszos jókedvvel hunyászkodott meg, mikor a Török-kastély energikus kis hercegnője rapportra szólította.

- Ember, - kiáltotta a kisleány megbotránkozva - ember, hiszen maga még most is éppen úgy akadozik, mint diákkorában, mikor a főtisztelendő ur a latinból kihivta...

- Bocsánat, de a latinból sohse volt rosszabb osztályzatom kettesnél, - mondta Bertóthy hadnagy megsértődve.

Az amerikainak voltaképp nem sok keresnivalója volt a próbákon, mert a kortina még ezidő-szerint nem szerepelt, de úgy gondolom, aligha támadhatott volna olyan jégeső vagy földindulás, mely a délutáni összejöveletektől távoltarthatta volna. Én ezidő-szerint meglehetősen el voltam foglalva a hivatalos dolgaimmel, mert Simon Sándor, aki teljesen fölolvadt a gyermekkori emlékeiben, egy napon azt az ajánlatot tette, hogy támasszam föl halottaiból a régi *Bakonyvár és Vidéke*-t, melyet annak idején bizonyos Forgács nevezetű részeges, megyei dijnok szerkesztett, s oly fejedelmi fizetést ajánlott, hogy ezért a pénzért a Times-t vagy a Newyork Herald-ot is elkészíthettem volna. A milliomos, aki fiatalságában a szemináriumban dideregve olvasta a *Bakonyvár és Vidéke*-t, hallani se akart róla, hogy valami modern és furfangos lapot szerkesszek, s egyszersmindenkorra kiadta az utasítást, hogy az ujság a negyven év előtti nagyapjához hasonlítson.

- Azt akarom, - mondta elgondolkodva, - hogy a lap a gyermekségemet, a szemináriumi hálótermet, meg a sok koplalást juttassa az eszembe, amiben kamaszkoromban részem volt. Vezércikknek a főszerkesztő havi jelentését közölheti, a tárcában bizvást kiadhat egy-egy rossz verset, s valami folytatásos novellát a Vas Gereben vagy a Pákh Albert modorában. Nekem nem jó ujság kell, hanem olyasmi, amilyent valamikor a nagyhaju Forgács Balázs össze-nyirbált.

Igy történt, hogy magam is ollóval a kezemben szerkesztettem a *Bakonyvár és Vidéke*-t, néha hosszú riportot irtam egy veszett macskáról, vagy egy részeges vándorlegényről, akit a Papod havas hegyszakadékaiban találtak, s órákhosszat tárgyaltam a nyomdással, az öreg Krausz bácsival, aki még emlékezett a régi ujságra, mert jóval túl járt a nyolcvanadik életévén, s annakidején ő volt az, aki a részeges díjnok lapját tördelte. A jó Isten tudja, honnan szedtük elő a régiszabású betűket és léniákat, melyekből a lapot összeállítottuk, de bizonyos, hogy a *Bakonyvár és Vidéke* szakasztottan úgy festett, mint negyven évvel ezelőtt. Bizonyos jelekből az is valószínűnek látszott előttem, hogy Simon Sándor - a hangulat kedvéért - azt is szívesen venné, ha magam is afféle züllött individuummá lennék, mint a néhai bakonyvári szerkesztő; erre azonban - bizonyos tulzott szeméremézésből - már mégse akartam vállalkozni.

Estefelé azonban mégis elnéztem néha-néha az uri családokhoz, ahol a rögtönzött próbákat tartották, kezét csókoltam a háziasszonyoknak, akik ünnepiesen „szerkesztő”-nek szólítottak, s hivatalos komolysággal fogyasztottam a haboskávét és a birsalmasajtot, amivel próba után megkínáltak bennünket. Az amerikai a próbákön csodamódon megfiatalodott; lángvörös arccal sürgölődött ide-oda a szereplők között, a férfiakat hatalmas szivarokkal traktálta, a nőknek bonbonokat hozott a Grajek cukrász boltjából, akinek üzlete hirtelen föllendült s egy-egy gavalléros kézlegyintéssel intézte el az összes szabószámlákat, melyeket a kisasszonykák toilette-jeiről prezentáltak neki. De olykor, ha Török Ilka tulságosan sokat foglalkozott Bertóthy főhadnaggal, az arca egyszerre elborult.

- Nem gondolja, hogy ez a katona valóságos antitalentum? - kérdezte tőlem vállatvonva, míg a csipetőjét, mellyel a próbát nézte, kedvetlenül levette a szeméről.

A kisleány ilyenkor sietve befejezte a kuplóját s egy jubilált primadonnát is megszégyenítő kacérsággal közeledett a biborpirossá változó amerikai felé.

- Tetszem magának egy kicsit? - kérdezte olyan pillantással, melytől a halottak is föltámadtak volna.

Simon Sándor arcáról erre hirtelen eltűnt a levertség, szeme csodálatos fiatalsággal lobbant föl, s nagy, munkától eldurvult tenyere apai gyöngédséggel szorította meg a bájos kis tündér kezét.

- Hogy tetszik-e? - kiáltott föl elragadtatva s a hangja csakugy remegett a jókedvű lelkesedéstől. - Minden komédiást végighallgattam, aki negyven éven át a nagy vizen átjött hozzánk, de becsületszavamra mondom, hogy a maga gráciáját és talentumát egyik se közelítette meg a pénzsóvár vének közül. Mi lesz, ha a vén fejemmel végre is szerelmes talállok lenni magába?

- Hogy mi lesz? - szólott halkan a kisleány s velencei kendőjét fázósan összehuzta a nyakán, a pisze orra pedig pajkosan megremegett. - Mi lenne, hát Istenem, mi is lehetne? Maga szépen megvallaná, hogy tetszem magának, én pedig nagyon büszke és boldog lennék, hogy egy derék férfit meghódítottam. Vagy talán annyira abnormálisnak tartja, hogy valaki énbélem is szerelmes lehessen?

Összecsucsorította az ajkát, mintha a levegőn át csókot dobna Simon Sándornak, s egy hirtelen mozdulattal visszalibbent a szinpadra, hogy a félbeszakított próbát folytassa.

Az amerikai, aki vacsoráját rendszerint velem együtt költötte el a régi Nap-szálló éttermében, egy este korán elbucsuzott tőlem, de előbb citromokat vásárolt a *Borneói elefánt*-hoz címzett fűszeresboltban.

- Meleg limonádét fogok inni, mert reggel óta folytonosan érzem, hogy torkom van, - mondta krákogva.

Bezárta maga mögött a kis földszintes ház kapuját, én pedig hosszú gyalogsétát tettem a püspökkert körül, félórára benéztem a kávéházba, ahol a Kurucz-banda negyedszázados valcereket muzsikált, majd szivarozva kísértéltem a Szentgyörgyi-kastélyig, melynek toronyoskája ezüstös csillogással örködött az éjjeli homályba burkolózó fák fölött. Tíz óra körül járt az idő, a zöld zsalugáterek alatt ösztövé árnyékok borultak a kastély falára, a homokos utak elhagyatva fehérlettek a holdfényben, s már éppen vissza akartam fordulni a város felé, mikor egyszerre halk beszélgetést hallottam a kis halastó mellett sötétlő kerti lugasból. A ritkás fák között ekkor fölismertem az amerikai s a Török Ilka fehér köpönyege egy Mendelssohn-melódia bájosságával csillant ki a csipkefinomságu tavaszi éjszakából.

- Ohó, - mondtam magamban elámulva, s gyorsan eldobtam az égő szivart, nehogy a vörös tűzszem a jelenlétemet elárulja.

Mi volt ez? Simon Sándor tehát hazudott, mikor a torkáról beszélt? Az egyenes, szókimondó amerikai gyerekes füllentéssel rázott volna le a nyakáról? Valami megmagyarázhatatlan, fájó érzés szorította össze egyszerre a szívemet, s józan ember kegyetlen éleslátásával gondoltam az aggkora felé tipegő vén csacsira, akit a sors fiatalos hevülésekkel vert meg, ahelyett, hogy az öregedő bölcs rezignációjával hűtötte volna le ráncos és tüzelő homlokát...

Török Ilka most fölállott a kerti padról s egy erdei nimfa ártatlan kokettériájával nyujtotta kezét lázban égő gavallérjának.

- Remélem, nem akarja, hogy maga miatt pofonokat kapjak az édesanyámtól! - mondta nevetve.

Az amerikai érthetetlen mormogással válaszolt, de a kisleány kacagva rázta szőke fejét s gyorsan tovasietett a kastély felé. Ahogy a holdfényben reszkető, hófehér uton végiglibeggett, s emailos hajtúi valami tündéri fényességben csillogtak meg a kísérteties éjszakai világosságban, hirtelen az az érzésem támadt, hogy nem is földi lényt látok, hanem az álmok és a mesék titokzatos sellője halad előttem a kigyózó gyalogösvényen, az örök asszony, aki ezredévek óta fiatal és bájos maradt, akiért rég porrá lett zsarnokok borzalmas hekatombákat csináltak emberi testekből, akinek egy mosolyáért büszke városok égtek porrá és halhatatlan csodaművek nőttek ki a föld rögéből, férfiak őrzője és megrontója, aki csak azért hal meg, hogy ezer és ezer alakban támadjon föl újra egy tavaszi éjszakán, mikor földöntuli muzsikaszó lebeg a szunnyadó erdőségek fölött...

Simon Sándor utóbb lassan megindult a város felé, háromszor is megkerülte a püspök kertjét, s az angol kisasszonyok toronyórája már rég elütötte az éjfelet, mikor dolgozószobájában végre kigyulladt a világosság. Másnap reggel jámbor arccal megkérdeztem tőle:

- Használt a meleg limonádé?

- Oh, - mondta vállatvonva, - a jó alvás minden betegségre a legjobb orvosság. Tíz órától kezdve úgy aludtam, mintha a vízbe dobtak volna, és most hála Istennek, úgy érzem magamat, hogy egy medvével is megbirkóznám.

XI.

Bakonyvárt a honfoglalás óta aligha okozott esemény nagyobb szenzációt, mint a boldog-asszonyesti műkedvelő előadás. A papírvirágokkal és tülcsokrokkal diszitett szála, melynek rivaldája mögül valaha a Dérné pacsirtahangja suhant édes lágysággal a táblabírák és tekintetes asszonyok fülébe, selyemruhás, tornyos frizurájú hölgyek hűsítették magukat strucc-tollas legyezőikkel, a falak mentén pedig kipirult arcú fiatalok taposták véresre munkától megedzett tenyerüket. Az izgalomnak, mely lázas és csillogó szemü tömeggé változtatta a bakonyvári nyárspolgárokat, évtizedek óta nem igen volt párja a nyugodalmas kisvárosban.

Mikor a tulmeleg terem dekorált aranycsillárai körül a Boccherini-keringő pajkos koboldjai táncra kerekedtek, s az erdei diszletek közt tizenkét ezüstcsillagos tarlatán-ruha sziporkázva meglíbbent a szinpadi lámpák fényében, a bakonyvári filiszterek ámulva dörzsölték meg a szemüket: a bekötött fejü, dolgos és portörő-rongyaikat rázó kisleányok, akik emeleti ablakaikból félénken kacérkodtak délelőttönként a honvédtisztekkel, hirtelen mint titokzatos és mosolygó májusi tündérek jelentek meg káprázó szemeik előtt. A kis francia vigjátékban utóbb egy másik meglepetés érte őket: a korzón lebzselő, kopott nyakkendő hivataltok sárgakeztyűs angol lordokként csevegtek a kölcsönként szalonbutorok közt, a telekkönyvvezető pedig, egy hallgatag és embergyűlölő magyar, édeshangú és diadalmas Carusoként bontotta ki szárnyait a fényáradatban uszó szinpadon.

- Mit szól hozzá? - kérdezte tőlem verejtéktől fényes arccal Simon Sándor, akit e szám után fölkerestem a kurtinászinór mellett.

Kijelentem, hogy a telekkönyvvezető hat stoneval veri a világ összes tenoristáit, mire Simon Sándor boldogan tette a vállamra két keztyűbe bujtatott, rettenetes medvetalpát:

- Ez még mind semmi ahhoz képest, amit azonnal látni fog. Akar velem fogadni, hogy itt mindjárt megbolondul az egész frekvencia?

Az amerikai Török Ilkára célzott, aki rokokó apródjelmezben várakozott az egyik kulissza mögött, s miközben szereplőtársaival, a templomi orgonistával és a szinpadi munkásokkal kacérkodott, csevegve igazgatta szőke haját egy kézi tükörből, melyet Bertóthy főhadnagy eléje tartott.

Kis barátnőnk aranyos cipőt, hosszú harisnyát és ezüsttulipánokkal diszitett kabátot viselt, melyből szoborszerű tökéletességgel rajzolódtak ki leányos természetnek körvonalai. Oly bájos, finom és grációzen molett volt, hogy pár pillanatig magam is elragadtatva felejtettem rajta a szemeimet.

- Adnék érte valamit, ha nippnek állithatnám az íróasztalomra, - mondtam csettintve.

Simon Sándor lobogó szemmel bólintott, de szeme hirtelen elsötétült, mikor a főhadnagy egy kibomlott hajfürtöt hirtelen megigazitott a leány nyakán.

- Nem gondolja, hogy kissé szemtelen ez a fickó? - kérdezte tőlem félhangosan, míg vastenyerével a kurtina kötelét szorongatta.

Török Ilka provence-i dalokat énekelt, majd eltáncolt egy XIV. Lajos korabeli gavotte-ot, később pedig - most már lovagruhás urikisasszonynak öltözve - pikáns dialógot adott elő az ambíciótól égő Bertóthy főhadnaggal. A katona tagadhatatlanul tehetséges komédiás volt, de partnere mellett szánalmasan eltörpült: a kis leány egy királykisasszony biztosságával és egy mesebeli nimfa hajlékonyságával uralkodott a meleggé és világossá lett szinpadon. Mikor viharosan megújuló tapsvihár után, rejtélyes eredetű virágbokréttákkal megrakodva, végleg visszavonult a kulisszák mögé, a nézőtér szép asszonyai egy pillanatig összenéztek a meglepetéstől.

- Hát nem úgy játszik, mintha tizenöt éve ott lalnék a szinpadon? Látták azt a drága kis szájacskáját, mikor a harangjátékról szóló kuplóját elénekelte? Blaháné se lehetett édesebb, mikor tizennyolcéves volt, - csak az kár, hogy kövérkébb a lelkem, mint egy fiatal bakfishoz illik...

A dicséretes cukorburkolata alól ki-kibukkant az irigység keserősége, mert a mamák, kinosan összefűzött ruháikon belül, valamennyien megpukkadtak kissé az irigységtől, mikor ezt a jöttment kis tündért a maguk nehézkesen mozgó leányaival összehasonlították. De az apák, akik távolról se voltak ilyen igazságtalanok, ravaszul egymás felé csíptettek a szemükkel, s miközben alamuszian a feleségüknek adtak igazat, halkan így szóltak egymáshoz:

- Pompás kis cica, ez is meg fog bolondítani egy-két férfit, ha egyszer az erejének a tudatára ébred. Mondja, hány évet adna az életéből, ha egy éjjel valami magányos szigeten összetalálkoznék vele?

Az amerikai nem szólt, sőt nem is tapsolt, de mikor a dialog után felsiettem a szinpadra, szinte brutális kedvességgel paskolta meg az arcomat.

- Na, hát mit szól hozzá, maga szigorú műbiráló? Gondolja, hogy megérdemel vagy ötven sort a Bakonyvári Hírlap-ban?

Karongfogva mentünk a kisleány öltözőjébe, ahol csak úgy sűrögtek a tisztelők és látogatók, néhány agglegény ropogós cukrokkal fölfegyverkezve tolongott az ajtó előtt, a templomi karmester vastag cvikkerén át látni lehetett a gyönyörűségtől szinte megmerevedett szemgolyók fehérjét, egy sereg takarítónő-formájú asszony elragadtatva sipitozott, a tűzoltó-parancsnok (egyébként városi közgyám) Lohengrinnek öltözve mondott szépeket a hermelinköponyeges művésznőnek, aki lábait egymásra rakva, dőlt hátra egy alacsony selyem-fauteuilben, Törökné pedig, a hirtelen föltűnt star mamája, fekete selyemruhájában izgatottan tipegett ide-oda a kis szobában, hol cukrot majsolt, hol a leánya frizuráját igazgatta, miközben csodálkozva fordult ide-oda az öltözőben lebzselő férfiakhoz.

- Hát nem isten csodája, hogy ez a zöld béka honnan veszi a rutinját? Bizony isten, még a bábujaival játszott tegnap vagy tegnapelőtt, még selypítve kért bocsánatot tőlem, ha a torkosága miatt a sarokba állítottam, s tessék, egy éjszaka alatt kész színésznő lett belőle. A jó isten tudja, hogy kire fajzik, - nekem talán a szemem is kiégett volna, ha ennyi sok ember a gukkert rám mereszti...

Viharosan megölelte a művésznőt, aki hideg arccal ült az általános felfordulás közepette s a selyemcipellős lábacskáit nyugodtan egymáshoz ütögette, miközben nevetve tért ki a hangosan megnyilatkozó anyai szeretet elől.

- Drágám, szeress, ahogy tetszik, de a hajamat ne borzold össze, mert táncolni akarok. Paukerné szivecském, adja csak ide azt a nagy fésűt a toiletteasztalról...

Simon Sándor egy percig megbüvölve állt meg az öltöző ajtajában, de a kisleány türelmetlenül közelebb intette a fésűjével.

- Oh, maga gonosz ember, hát mégis csak eszébe jut végre a kis barátnője? - kiáltott föl megbotráncozva.

Az amerikai érthetetlenül morgott valamit, amiből az derült ki, hogy a jó kurtinahúzó époly kevéssé mozdulhat el a helyéről, mint a katona a posztjáról, de a kisleány türelmetlenül félbeszakította:

- Jé, nem szégyenli magát, hogy ilyen unalmas dolgokat fecseg, ahelyett, hogy lelkesedve a nyakamba borulna? Hát magának a posztoló katona jut az eszébe, mikor egy ilyen drága és tehetséges művésznőt lát?

Az amerikai egész a hajgyökeréig elpirult.

- És megengedné, hogy lelkesedve a nyakába boruljak? - kérdezte kissé reszkető hangon, míg tétovázva közelebb lépett az öltöző-asztalkához.

A kisleány felállott a helyéből, pajkosan lesütötte a szemét, s alamuszi hangon suttogetta:

- Ha tetszettem magának, hát tegyen boldoggá és leheljen egy apai csókot a homlokomra...

Simon Sándor nem intéztette magához kétszer ezt a felszólítást, hanem egy tréfás gesztussal magához ölelte a szőke apródot, s az összes jelenlevőket ignorálva, viharosan össze-vissza csókolta. A csóközön oly kevéssé volt apainak mondható, hogy mindnyájan megdöbbenve néztük a jelenetet, a kisleány pedig majdnem fuldokolva igyekezett kiszabadulni a lelkes óriás karjai közül.

- Édes barátom, - mondta pihegve, - maga tulbecsül engem, ez sokkal több, mint amit a szerény sikereimmel kiérdemeltem. Paukerné, kefélje csak le kérem a nagyságos ur kabátját, csupa puder lett a tulzott jóakarattól és lelkesedéstől...

Tíz perc múlva megkezdődött a tánc, melyet egy darabig szótlánul néztünk, később pedig mindketten visszavonultunk a honoráciorok közé, akik temérdek boros flaskó között intézték el a város és az ország ügyeit. Simon Sándor hallgatva szivarozott, néha benézett a terembe, ahol francia négyest táncoltak, éjfél tájban pedig azzal a propozícióval állt elő, hogy sétáljunk ki a vasuti állomásig. Az elsötétült pályaudvarban, melynek sinhálózata tompa fénnel csillogott a telehold világosságában, az amerikainak az az ötlete támadt, hogy fel fogja zörgetni a vasuti vendéglőst.

- Megiszunk egy üveg jégbehűtött francia bort, - mondta ragyogó szemmel.

A vendéglősnek azonban csak közönséges kocsisbora volt, amiből álmosan állított elénk néhány palackkal, bár a kedve után ítélve, szivesebben kidobott volna bennünket. A lugasban, ahol letelepedtünk, még friss, tavaszeleji hidegség volt, a zöld és vörös szemaforok kísértetiesen, óriási drágakövekként égtek a messzeségben, de Simon Sándor legényesen kigombolta a kabátját, s álmodozva nézett a távolba, ahol egy magányos őrház lámpavilága csillogott.

- Gondolkodott-e már azon, hogy egy egészséges ember meddig mondható fiatalnak? - kérdezte hirtelen.

- Ameddig fiatalnak érzi magát,

Az amerikai tünődve rágta a kuba-szivarját, bólintott, s összehuzott szemöldökkel nézett bele az éjszakai levegőbe.

- Kedvesem - mondta aztán mosolyogva - maga udvarias ember, s inkább a meggyőződése ellenére banalitást mond, semhogy egy vén medvét megbántson. Pedig maga is azt hiszi, hogy a hatvanéves férfi már a kályhakuckóba való, ha nem akar nevetségessé válni a világ előtt. Ezt, lássa, a maguk elpuhult társadalma találta ki, melyben mankót ad a koravén aggastyánok kezébe, s a világ minden örömét az önző fiatalok közt sajátítja ki. Honnan veszik maguk azt a meggyőződésüket, hogy a hatvanéves férfi már semmire se való? Miért akarnak megfosztani bennünket az élet szépségétől és varázsától? Mennyiben vagyok én öregebb, mint a maguk elgyöngült, kényeskedő, neuraszténiás fiatalsága? A szemem még jobb, mint a sasé, a tudóm sohse ismerte a fáradtságot, s az életkedvem sokkal jobban lobog, mint harmincéves koromban, amikor az étellel való küzdelem minden érzékemet eltompította. Miért ne lenne jogom hozzá, hogy fiatalnak tartsam magamat, hogy lelkemet néha valami édes fájdalomban meghömpölygessen, hogy a napfényes reggelnek örüljek, s ne gondoljak az alkonyatra, mely sötét árnyékokkal borítja el a néma és meghidegült világot? Miért ne nézhetnék bele egy nevető leányszembe, mely éppen úgy felgyújtja minden vágyamat és szenvedélyemet, mint

valaha, amikor még drótkéfével kellett rendbehoznom az üstökömet? A hajam ősz és a keresztlevelem elsárgult az öregségtől, de a szívem fiatal és zabolátlan, oly fiatal, hogy néha majdnem kiugrik a mellemből. Kinek van joga hozzá, hogy a napsugarat, a jókedvet, a tavaszi reggeleket, a kacagást és a piros leányjakakat elharácsolja előlem?

Akkorát ütött az asztalra, hogy a borosflaskók hangosan összezőrdültek, s a vendéglős, aki a sarokban bóbiskolt, ijedten kisietett a lugasba; de az amerikai most hirtelen elnevette magát s kemény bikanyakát szégyenlősen félreszegette:

- Megártott a vinkó, - mondta nevetve a gazdának, - ideje, hogy tisztességes emberek módjára nyugalomra térjünk!

Elkísértem a cserhát-utcai földszintes házig, ahol valaha édesapja, a „mennyei lajtorja” lakott, s a kapuban egy erős kézszorítással elbucsuztam tőle. Dörgő lépéseit még akkor is hallottam, mikor a sötét kapuboltozaton végighaladt.

XII.

Bakonyvár lassankint belezökkent nyári hangulatába, tavalyi, divatból kiment szalmakalapok jelentek meg a látóhatáron, az öntözőkocsi, melynek hosszú vászoncsövét egy nyugalmazott városi hajdu lóbálta, kétszer napjában végigdöcögött a piacon, a rabok szellős vászonöltözetekben seprték délutánonként az utcákat, s a polgármesterünk már néha-néha fölvette lötyögős nyersselyem öltözetét, melyet harminc évvel ezelőtt csináltatott. A várost határoló kertekben már virágoztak a gyümölcsfák, a hegyoldalak zöldjéből kimosolyogtak a százszorszépek csillagai, s a vén Ignác, a keselyorru fuvaros, aki télen eszkimónak öltözve járt a híres bakenyi hősivatagban, csengőket vásárolt a vaskereskedésben lovai számára, melyek husz éve járták a savanyuvízi szőlők felé vezető országutat. Ez időben a városka végképpen felébredt téli álmából, a vagyonosabb polgárok már ki-kijártak balatoni kolnáikba, hogy személyesen ellenőrizték a vincellérek munkáját, s a sörszagu fogadó udvarán újra festették a nemzetiszínű omnibuszt, mely hajnalonként a szomszédos fürdőbe kocogott.

Az amerikai ez időben ritkábban láttam, mint a téli hónapokban, hol Pestre rándult a bankjához, hol könnyű homokfutón hajtattott ki a szőlőjébe, melyben valaha az édesapja legényei taposták az érett fürtöket, máskor pedig, ha itthon volt, naphosszat nem mozdult ki a bolt-hajtásos szobájából s egész délelőtt a fametszetes Vasárnapi Ujság-ot olvasta. Este olykor összetalálkoztunk a piaci korzón, ahol Törökék is rendszeren megjelentek, s ilyenkor feltűnt, hogy a lompos yankee ujdonatuj kalapot, élénkszerű nyakkendőket visel, a kabátjában ibolyacsokrot hord, sőt néha keztyűt is huz óriási kezére, mely esetlenül mozgott a szokatlan burkolatban. Ha az ujságról beszéltem neki, szótalanul mosolygott, de a szeme rögtön fellángolt, mikor Prince-et, a Török Ilka fehér kutyuskáját megpillantotta, mely csalhatatlanul jelezte, hogy urnője valahol a közelben tartózkodik.

- Illik ez, hogy két napja nem láttam? - kérdezte ilyenkor királynői kegyességgel a kis leány, aki csodálatos tavaszi ruhákban, csipkés köpenyekben, virágos kalapokban libegett végig a petróleummal világított boltok előtt, mint valami unatkozó hercegkisasszony, akit végzete az embernemlakta erdőségekbe sodort. A hangja csilingelő és édes volt, szőke hajfürtjei kibujtak a rózsák és kolibrimadarak mellől, amelyek rubinszemükkel mereven néztek az esti félhomályba, de egy-egy mozdulata, bájos fejének egy biccentése, tekintetének szentimentális mélysége néha azt a különös impressziót keltette bennem, mintha egy éjszaka alatt megváltozott volna. Nem kacagott annyit, mint régente, bolondos csacsogását abbahagyta, kislányos kacérsága helyett valami álmos szórakozottság lappangott a szemében, alakja megnyult és finomabbá lett és jókedve, mely eddig ragyogó glóriaképpen vette körül, mintha nem a forró

gyermekszívéből fakadt volna többé. Mig a kicsike a barátnőivel előre sétált, Törökné néha aggódva szólt a yankeehez:

- Nem gondolja, hogy a gyerek rosszabb színben van, mint rendesen? Máskor akár az egész élettáramat fölfalta volna, most valósággal könyörögni kell neki, hogy egyék valamit. Nem hiszi, hogy a szokatlan levegő ártott neki?

- Miért nem hivatja el hozzá az öreg Wéninger doktort?

- Oh bizony, mintha az magamtól is nem jutott volna az eszembe! De szeretném én látni azt a doktort, aki ennek a rakoncátlan kis boszorkánynak imponál! Mikor a doktorbácsi nekiké-szüldött, hogy komolyan megvizsgálja, számárfület mutatott neki és egyszerűen a faképnél hagyta. Az öreg doktor különben azt hiszi, hogy a serdülő leányok sablónos vérszegénységével van dolga.

Simon Sándor később komolykodva atyai tanácsokat próbált adni a kisleánynak s nagy méltánylással beszélt a modern orvostudomány értékéről, de Török Ilka hangosan a szemébe kacagott.

- Drágám, a maga szemében az öreg Wéninger doktor képviseli a modern orvostudományt? Az öreg bácsi pont hatvan évvel ezelőtt kapta a diplomáját, s azóta is minden betegséget dover-porral és hársfateával gyógyít. De különben csak nem képzel talán olyan örültséget, hogy komolyan beteg vagyok?

E pillanatban hangos csörtetéssel vonultak végig a piacon a helyőrség honvédtisztjei, s feszesen szalutálva haladtak el a kacagó kisleány előtt. Bertóthy hadnagy elvált tőlük s hozzánk csatlakozott, de Ilkácska csak a kisujja hegyét nyújtotta neki.

- Maga is azt hiszi, hogy egy szegény haldoklóval beszél? - kérdezte a fehérkeztyűs katonától.

Bertóthy elnevette magát és igaza is volt: a kisleány arca e percben majdnem kicsattant a vértől, s a szeme sziporkázó gyémántként csillogott ki a piacra lebocsátkozó sötétségből. De az amerikainak úgy látszik nem okozott nagy örömet ez a változás, mert oly sietve bucsuzkodott el a hölgyektől, mintha magának lenne legsürgősebb szüksége a Wéninger doktor hársfateájára...

Ez időben mindennapos vendégek voltak a piactéri Gubicsek-kávéházban, melyet a néhai Gubicsek, a félszázad előtt elhalálozott kávéos után neveztek így, holott most már évek óta bizonyos Borkőy volt benne a gazda, egy kövér, gyerekhangu agglegény, aki maga volt a legnagyobb bohém a helyiségében, éjszakánként egyre-másra bontatta ki a pezsgősüvegeket, s a félbevételét rendesen elkártyázta a hajnalig lebzselő aranyifjuság közt. A kávésról mindenki tudta, hogy adósságokkal küzködik, vagyonnal tartozik a főpincérének, aki Bakonyvár legnagyobb uzsorása volt, de a mindennapi gondok nem akadályozták meg, hogy reggelig korhelykedjék, s kialvatlanul, félénk meghunyászkodással jelentkezzék délelőttönként egy-egy apró váltócskával a takarékpénztárban. A váltót hol leszámították, hol nem, s akárhányszor megtörtént, hogy curaçao-t vagy cognacot napokig nem lehetett kapni a kávéházban, mert a borneói elefánt, aki szigorú és pedáns férfi volt, néha hirtelen megtagadta a további hitelezést.

- Nincs jobb a kisüstön főtt szilvapálinkánál, - mondta ilyenkor a sipitozó, félmázsás kávéos, aki egy óriássá dagadt pólyásbaba benyomását tette a Gubicsek-kávéház vendégeire.

A nagy, pincészerű helyiség, melynek levegője sokkal rosszabb volt egy buvárhajóénál, e viszontagságok ellenére is zsufolásig megtelt esténként, a cigány vigan húzta a negyedszázaddal ezelőtt divatba jött keringőket, egy-egy jukker-asszony vérvörös blúza mindennap feltűnt a templomi padokra emlékeztető kassza körül, a repedezett márványasztaloknál éjszakázó

iparosok itták pohárból a feketekávé, a kishivatalnokok csájáiban kéken lobogott a meggyújtott spiritusz-láng s a részeg telekkönyvvezető, akinek harminc esztendő óta állandóan nóbel-spicce volt, elseje körül állandóan krakélerkedett a tartlizó izraelita boltosokkal, akik ügyet se vetve rá, mondták be a terceiket és kvartjaikat. A telekkönyvvezető krakélerkedése némileg helyettesítette a kalendáriumot, mert mindenki tudta, hogy Kricsi ur csupán akkor hangos, ha pénze van, arra pedig még emberemlékezet óta nem volt példa, hogy elseje után hazavitt volna valamit a fizetéséből.

A pincébe levezető csapóajtónál az elegáns honvédtisztikar foglalt helyet, mely Bakonyvártt az arisztokráciát képviselte, holott köztudomásu dolog volt, hogy a snájdig fiuk époly krónikus pénzzavarral küzdenek, akár maga a kávéház tulajdonosa. A tiszték nem igen elegyedtek a polgári elemmel, törkölyt ittak, de tiz krajcár borraivalót adtak a pincérnek, s a jég csak éjfél után kezdett megolvadni, mikor a rendőrkapitány, aki fantasztikus egyenruhájában egy XII. századbéli keresztes vitézre hasonlított, szerényen ferblit proponált a szétszórtan üldögélő, türelmetlen kisvárosi hazardőröknek. Ilyenkor egy-két honvédtiszt habozva közeledni kezdett a kártyaasztalhoz, Muskáth Pista pedig, egy tönkrejutott földesur, aki az első öt forint elvesztése óta mindig hozomra játszott, s hiteles statisztikai adatok szerint félszázad óta vagy másfél milliónyi adósságot csinált a partnereinél, sietve elfoglalta a főhelyet.

- Maga is beül, Barna bácsi? - kérdezte ilyenkor enyelgő hangon a rendőrkapitánytól.

De a keresztes vitéz, aki sohasem játszott, s csak egy-egy elhullajtott gibic-koronácskáért virrasztott reggelig, komolyan megrázta a fejét:

- A hatóság arra való, hogy a rendre ügyeljen! - mondta ünnepies hangon.

Simon Sándor, aki ujabban törzsvendég lett a Gubicsek-kávéházban, oly souverain göggel trónolt a tomboló hullámok fölött, mint az oceánjáró kapitánya a hajóhidja magaslatán. Az amerikai különben közfeltűnést keltett a vacsora utáni italával; a tűzlegény, egy jegenyenővesű aggastyán, némi nehézségek után megtanulta tőle a cock-tailok keverését, s a yankee ettől fogva jeges, rubinszinű, néha foszforeszkáló italokkal kápráztatta el a bámuló kisvárosiakat. Borkőy, akinek dicsőségben gazdag kávé-karrierje mindeddig nem emelkedett felül a csája és knikebájn régióin, a cock-tailok felszolgálása óta egy páva begyességével nézte le a feketéző emberiséget.

Egy este - elseje körül járt az idő - a cigány a honvédtiszték asztalánál huzta a magyar nótákat, míg Simon Sándor, aki órákon át szótlanul szokott ülni az egyik sarokban, egy darabig elgondolkodva bámult a kávéház füstfelhőire. A jó isten tudja, mi járhatott az eszében, de az egyik szünet után magához intette a cigányprimást:

- El tudnád huzni a yankee-doodle-t? - kérdezte a kövér Kurucz Miskát.

A cigány hétrét görnyedt a boldogságtól.

- Öt évig dolgoztam a clevelandi magyarok közt, - mondta önérzetesen.

A következő percben már fölcsendült az amerikai himnusz, de Kurucz nem igen játszhatott többet egy-két taktusnál; egy rettenetes hang hirtelen félbeszakította.

- Ácsi! - kiáltotta egy kipirult honvédtiszt.

Bertóthy hadnagy volt, aki már meglehetősen elázott a somlyai kéknyelütől.

Az amerikai mozdulatlan márványarccal nézett a cigányra.

- A yankee-doodle-t mondtam, - szólt a legkisebb fölindulás nélkül.

A részeg katonatiszt most fölugrott a helyéből.

- Gazember, hát nem tudod, hogy uraknak játszol? Hogy mersz szóba állni mindenféle jöttmenttel, mikor urak mulatnak a nótád mellett?

A cigány, aki egy eleven milliárdost a világ összes hadseregeinél többre becsült, kétségbeesve nézett hol jobbra, hol balra, míg a yankee közömbösen hátradőlt a székében.

- A yankee-doodle-t mondtam, - ismételte egy kőszobor mozdulatlanságával.

Kurucz Miskának nem volt ideje rá, hogy a parancsot teljesítse, mert a következő percben egy nehéz borospohár repült az amerikai asztalához. A pohárból szertefolyt a bor, s néhány csepp a Simon Sándor arcára freccsent.

A yankee álmosan, jóllakott medve módjára emelkedett föl a helyéből, nehézkesen kivette a zsebkendőjét, s cammogva odalépett a tisztek asztalához. Az arca még mindig nyugodt volt, de a szemei szikráztak, mint a tüzes vas.

- Most le fogja törölni az arcomat, aztán ünnepélyesen bocsánatot kér a nevetlenségéért. Bünbánólag bocsánatot fog kérni, ahogy egy tejfölösszáju fickóhoz illik.

Megállt, mintha acélból vagy márványból lett volna, de Bertóthy nem mutatott hajlandóságot rá, hogy bocsánatot kérjen, hanem villámgyorsan nyult a kardja után, mely hanyagul ott függött a fogason. A többi tiszt egy szempillantás alatt elszéledt, a pincérek az utcára vitték utánuk a köpenyeiket, - mindannyi fázott a kávéházi botránytól, - de Bertóthy dühös farkas módjára rántotta ki kardját a hüvelyéből.

- Fiacskám, nem tenné el a penicilusát? - kérdezte mosolyogva a yankee, aki most egészen szemtől-szemben állt a részeg tiszttel.

A hadnagy most feléje sujtott az éles pengével, de az amerikai nem ijedt meg a támadástól: egy hirtelen mozdulattal kiragadta a kardot a hadnagy kezéből, nyugodtan keresztbe fektette a térdén, s oly könnyűséggel törte ketté, mintha közönséges gyufaszál lett volna. Aztán vasmarkával megszorította a katona nyakát, s a tehetetlen tisztet egy erős rándítással hirtelen térdre nyomta a kávéház padlóján.

- Haszontalan nebulója, rögtön bocsánatot fog kérni, amíg jó dolga van! Hát illik nevetlenül viselkedni egy korosabb emberrel?

A szorítás, amellyel a vergődő ember nyakát átfogta, oly rettenetes volt, hogy Bertóthy vértelen arccal esett össze a földön, mire Simon Sándor fejcsóválva kiáltott a pincérnek:

- Öntsék le csak szegénykét egy veder vízzel, mert attól tartok, hogy azonnal elájul. Persze, persze, elhiszem, hogy rosszul lett, hiszen én a texasi desperádókon tanultam meg valamikor a birkózást.

Amíg az alélt hadnagyot fölmosták, az amerikai nyugodtan kifizette a cock-tailjét, s föltürt gallérral távozott a kávéházból. Bertóthy hadnagyot másnap Kékvárra citálták a hadbiróság elé, de a yankee annyit se beszélt róla többé, mint a tavalyi óról.

XIII.

A kávéházi affért követő délből Simon Sándor fölnézett hozzám a szerkesztőségbe. Ujdonat-uj, kockás ruhát, gránátszinű nyakkendőt és lakkecipőt viselt, arca csakugy ragyogott a friss borotválkozástól, s a sétatbotjával vigan megkopogtatta az irodám ablakát.

- Hagyja azt a rossz novellát és jöjjön ki a friss levegőre, - kiáltotta be hozzám az ablakon keresztül. - Tudja, hogy én ma már gyalog jöttem vissza a geleméri csárdától?

Bort és egy pint füredi savanyuvizet hoztam ki magammal a szaletliba és az amerikai elmesélte, hogy a népvándorlás elől menekült el hazulról már kora reggel.

- Előbb csak egy-két tiszt jött, de nyolc óra felé maga az öreg ezredes is beállított hozzám. Arra kértek, hogy tartsam titokban a tegnapi esetet, s tegyem lehetővé, hogy Bertóthy legalább tisztességben lemondhasson a rangjáról.

- És természetesen megígérte nekik, hogy hallgatni fog!

Az amerikai puritán papi ábrázata oly merevvé lett, mint egy márvány-szobor.

- Nem, fiam, semmit se ígértem és eszemben sincs, hogy ennek a desperádónak kegyelmet adjak. Maga holnap kéthasábos cikket fog írni a botrányról a *Bakonyvári Hirlap*-ba, alcímekkel és vastag betűkkel, mint nálunk Clevelandben szokás. A kettétört kardot pedig közszemlére fogom kiállítani a Muselmann-féle könyvkereskedés kirakatában.

Hiába hozakodtam elő azzal, hogy nálunk az efféle harcmódor nincs divatban, Simon Sándor konokul a fejét rázta.

- Ha Amerikában történt volna a dolog, az a fickó aligha menekült volna ép bőrrel! De itt a morális elégtétellel is megelégszem. Mit gondol, lesz még neki kedve hozzá, hogy ezekután is Bakonyváron maradjon?...

Diadalmasan nézett rám bozontos szemöldöke alól, de nekem e pillanatban úgy tetszett, hogy a lugas zöld levelei fölött egy napsugarasan kék szempár és egy impertinensül pisze orr jelenik meg, s reszketve és csodálkozva néz a kemény ököl felé, mely a tolakodókat a porba sujtja...

Bertóthy hadnagy csakugyan eltűnt Bakonyvárról s később hallottuk, hogy lemondását szó nélkül tudomásul vették. Mikor hire jött, hogy a fiatalember véglegesen visszavonult az édesapja pusztájára, az amerikai nagylelkűen lemondott róla, hogy a botrányt az ujságban szóvá tegyék.

Török Ilkát ez időben jó darabig nem láttuk, mert a kisleány egy influenzás láz következtében vagy két héten át ágyban feküdt. Simon Sándor többnyire az utcán fogta el Wéninger doktort, hogy a páciense felől tudakozódjék, s mikor az öreg orvos végre hirül adta, hogy a betegnek lassankint kezd visszatérni a farkasétvágya, majdnem meg kellett szaporítani a postai alkalmazottak számát, mert a milliomos ládaszámra hozatta Budapestről a csemegét és az édességeket. Mikor vicinálisunk egy napon elmulasztotta Keőhalmon a vasuti csatlakozást s a postai küldemény nem érkezhett idejében Bakonyvárra, Simon Sándor habozás nélkül fölkereste az állomásfőnököt.

- Mikor jön Keőhalmáról a legközelebbi vonat? - kérdezte a vasuti tisztviselőtől.

- Csak holnap reggel, Simon ur.

- Ez baj, mert a kicsikének ananászt ígértem a ma esti csirkéje mellé. Van véletlenül egy külön vonata, amit Keőhalmára küldhetne?

- Pénzért akár Madridba is indíthatok különvonatot.

- Hát akkor fűtessen csak szaporán, hogy a vonatocska mielőbb utnak indulhasson.

Egy mozdony és egy személykocsi félóra mulva elindult a harminc kilométernyire fekvő Keőhalom felé, s az ananász-befőtt esti kilenc órára szerencsésen megérkezett a Török-kastélyba. Egy üveg nem igen került többbe százötven koronánál...

Az öreg Muselmann, nyolcvanéves könyvkereskedőnk, akinek már a nagyapja és a dédapja is Bakonyvártt árusította a kalendáriumokat, s aki évszámra sem adott el idegennyelvű könyvet a túladunai hegyek közt, egy este mellém ült a Polgári Társaskörben.

- A barátja, azt hiszem, megkötyagosodott kissé, - mondta a homlokát megbököve.

- Miből gondolja?

- Két hét óta folyton a nagy, lipcsei árjegyzéket bujja, s egyre-másra rendeli a legkülönbözőbb külföldi műveket. Regényeket, filozófiai munkákat és orvosi tanulmányokat összevissza. Én lennék az utolsó ember, aki a könyvvásárlás miatt megszólna valakit, de aki rendszer nélkül olvas, az aligha lehet normális agyvelő. Különb, magunk között szólva, mind ostoba ember, aki mást olvas Jósikánál és Vas Gerebennél.

Mikor Muselmann bácsi másnak megmutatta, hogy voltaképp micsoda könyveket is rendel Simon Sándor, egy szempillantás alatt rájöttem, hogy az amerikaiak ugyancsak megvan a maga rendszere. A regények, a filozófiai munkák és az orvosi tanulmányok mind ugyanazt a témát tárgyalták: a szenilis ember szerelmét a virágzó fiatal leány iránt.

Egy májusi estén - majdnem háromhetes betegség után - Török Ilka megjelent az esti korzón. Sápadt volt, kissé megnyult s szemének fiatalos tüze valami lágy melankólikus szelidséggé enyhült, ami a mesék hófehér hercegisasszonyát juttatta az eszembe.

- Öreg barátom, - mondta halkan és fénylő szemét édes ragaszkodással kulcsolta az amerikai arcába, - öreg barátom, meg tudom-e valaha hálálni magának, hogy ilyen jó és gyöngéd volt hozzám? Tudja, hogy a maga befőttei adták vissza a jókedvemet és az élethez való energiámat?

- A torkos cicának befőtten kell visszaadni az életkedvét, - mondta tréfálkozva Simon Sándor, akinek szeme csakugy ragyogott a meghatottságtól.

A kislány, mikor a bakonyvári értelmiség lassanként elmaradt mögöttük az esti sötétségben, hizelkedve belekarolt az amerikaiba, s oly áhitatos tisztelettel nézett rá, mintha a regebeli Grál-lovag vezetné a holdvilágos fényességek felé. Törökné boldogan bökött meg a karjával és halkan szólott:

- Ugy szereti, mintha az apja, vagy a testvérbátyja lenne, sőt akárhányszor úgy rémlik nekem, mintha még az apjánál is sokkal jobban szeretné. És a barátja... maga bizonyos ugye benne, hogy ő is jó szívvvel van a kicsikém iránt?

- Attól félek - mondtam a fejemet lehorgasztva - hogy ez az érzés sokkal több az apai szeretetnél...

- Azt hiszi, hogy szerelmes a kislányomba?

- Édes asszonyom, a mesterségem magával hozza, hogy egy kicsit belelássak az emberek lelkébe, s attól tartok, hogy minden elővigyázatossággal elkéstünk. Ez az acélember negyven éven át törte magát a legkeményebb munkában, s az asszonyok mosolygása csak annyi szerepet játszott az életében, mint a jó bor vagy a jó szivar. És az élet most bosszút áll a mulasztásért: öreg fejjel kell végiggázolnia a fiatalság szenvedélyein, amiket előbb vagy utóbb mindnyájunknak a hátunk mögött kell hagynunk...

- Bocsásson meg, de a barátja nem is öreg, - kiáltott föl Törökné hevesen, anélkül, hogy a dilettáns bölcselkedésemre reflektált volna.

A park óriási ezüst-erdőként csillogott felénk a mágikus világosságban, a nagy fák árnyékai szerelmesen egymáshoz bujtak, a meztelen görög isten diadalmas göggel tekintett a messzeségbe s a mesterséges barlang sötétzöld vizén kísérteties liliumok himbálóztek. A kis kastély,

nagyzoló gotikájával és szivárványosan csillogó ablakaival, misztikus fényességben emelkedett ki a sötét háttérből és nekem egy pillanatig úgy tetszett, mintha gyermekkorom rég elhamvadt mesevilágában járnék: a platánok alatt a hercegkisasszony hermelinköpenye villogott, s előtte, megalázkodó rabszolgaként, a sötét érchegek királya illegette magát a szerelmes holdfényben...

- Nem az évek jelentik a fiatalságot, hanem a szívünk melegsége, - mondta elgondolkodva a pesti bérházak filiszter-asszonya.

Megálltunk a tisztáson, ahonnét beláthatatlan rengetegnek látszott a hatalmas fák sokasága s a tó korlátjának dőlve sokáig néztük az alvó hattyukat, melyek mozdulatlan merevséggel trónoltak a fekete víz fölött.

- Nem gondolja, hogy mégis csak szép az élet? - kérdezte Törökné, míg anyai szeme boldog megnyugvással pihent meg a reszkető világosságból kiemelkedő fiatalokon. - És nem gondolja, hogy az élet minden szépsége a gazdagok mérhetetlen aranytengeréből emelkedik ki, a milliókból, melyek a fiatalságot és a jókedvet megőrzik, melyekből a napfény, a kacagás és az egészség támad, melyeknek csillogása ott reszket az asszonyok szemében és a gyémántok káprázatában? Édes barátom, az örök fiatalság titka nem a mágikusok konyhájában van, hanem a kövér pénzeszsákban, mely még az öregséget és a halált is elhessegeti a gazdagoktól...

Meghajtotta kissé a fejét és majdnem hipnotizálva nézett az amerikaira, aki e pillanatban mitikus fénykarikával a feje körül állt előtte a bűbájos tavaszi éjszakában. Oh nem, az ő anyai szíve mitse látott most az öregedő ember fehéredő fürtjeiből, a ráncokból, melyek kemény-nézésű szemei alatt támadtak, vénhedt uzsorás-mosolyából, mellyel a gyönyörű gyermeket féltékenyen körülsimogatta; előtte, az oceán hullámaiként, óriási gyémánthegek tolongtak, melyeken a leánya tündöklő aranygályája uszott. A fekete acélember az élet káprázatos szépségeit juttatta az eszébe, a márványos palotákat, ahol a kicsikéjét királynői dísz fogja körül, az egyenruhás szolgákat, akik mély tisztelettel meghajolnak előtte, a föld hatalmasait, akik elbűvölve szegeznek pillantásukat a cipője gyémántcsatjára. A hermelinköpenyhez simuló árnyék, az anya szemében nem a fáradt öregember volt többé, hanem a mesebeli óriás, aki az emberi boldogság kapujában őrököl.

- Hát nem gyönyörű pár? - kérdezte Törökné elbájozva, míg szeme gyöngédséggel és szeretettel simogatta végig a leánya nyulánk alakját és a férfi ezüstös hajfürtjeit, melyek még jobban csillogtak a hold sziporkázó fényözönében.

A két nő később visszakisért bennünket a park kapujáig, s mikor néhány közömbös szó után kezét szorítottunk, az amerikai pillantása oly szerelmes rajongással tapadt a fiatal leányra, mint a huszéves kamaszé, aki a harcbahívó trombita szavára a kedvesétől elbucsuzik. A leány meghatva és alázatosan sütötte le a szemét, de nekem ekkor egyszerre úgy rémlett, mintha valami furcsa és diadalmas láng lobbant volna föl a tekintetében, valami józan és kegyetlen fény, mely hideg szellőként borzogatott meg az egzotikus nyári éjszakában.

XIV.

- Édes fiam, - mondta Simon Sándor, miután hosszú ideig hallgatva nézte a tó tükkrét, mely csodálatos példaképp ragyogott az alkonyat fátyolszövegei alatt, - édes fiam, egy bizalmas titkot akarok közölni magával...

A balatonparti viskó előtt ültünk, az Öreghegy lankáján, ahol valamikor a vén szabómester az ünnepnapjait töltötte, a kicsike szőlőben, amelyet a derék iparos egy életen át tartó munkával szerzett magának. A földes szobáscsákában husz éven át olvasta a milliomos apja a Gazdasági

Néplapot, míg Simon néni kenyeret sütött a konyhában vagy ragyogó szemmel sürgölődött a baromfiudvar pázsitján. Most szinte úgy tűnt föl, mintha csak tegnap jöttünk volna ide a döcögős stájer szekéren, a zeg-zugos agyagpartok között, melyek Vörösberénytől a szőlő-hegyre fölvezettek; a falu tornyán még most is ott csillogott gyermekségünk furcsa madara, a református rézkakas, a tó sáspartja között gyöngén himbálózott a Vegzár-fiuk ütött-kopott csónakja s az alkonyat felhői óriási gályákként lebegtek az aludni készülő víz tükreben. A negyven év, mely boldog gyermekkorunktól elválasztott bennünket, mintha egyszerre szét-foszlott volna a semmiségbe: a tihanyi templom kettőstornyából álombaringató harangzugás röppent szét a venyigék sárgászöld birodalmába, a kopár sziklák fölött mintha ott lebegett volna az Árpádházi király ködalakja, aki hétszáz év óta alussza örök álmát a tihanyi sir-boltban, s a szomszéd kolna előtt, rozzant szalmaszékén még most is ott ült az öreg Somogyi Dániel, a kilencvenesztendő, paloznaki vincellér, aki gyermekora óta sohase mozdult el a tó partjáról, s még a veszprémi hetivásáron is a Bach-korszakban volt utoljára.

- Édes fiam, - ismételte halkán Simon Sándor, - maga az egyetlen ember a földön, akinek a titkaimhoz joga van...

Becsületes, céklavörös arca, mely normális állapotában is csakugy duzzadt a vértől és az egészségtől, most még a rendesnél is jobban kipirult, s nagy, durva tenyere, melyet a vagyon nem tudott finomabbá tenni, megremegett az izgalomtól, mely minden idegszálán urrá lett.

- Azt mondtam, hogy egy bizalmas titkot akarok közölni magával, pedig voltaképp nem is titokról, hanem az életem boldogságáról van szó. A végzet, mely oly furcsává és rendkívülivé alakította pályafutásomat, most is hű maradt hozzám: egy huszéves, lobogó energiát hagyott a jegesedő fürtjeim alatt. Nem tudom, hogy melyik tulajdonképp az irigyléreméltóbb sors: fáradt rezignációval kérődzni a kályhasarokban a mult emlékein, vagy a fiatalság tüzeit és mohóságát hordani magunkban a vénség kapujának küszöbén. De akármelyik a jobb: az érzéseimért nem magam vagyok a felelős, hanem a titokzatos hatalom, mely mássá alakított, mint a többi embert. Fiam, maga előtt kifordítom a lelkemet: a hatvanéves, öreg fejemmel gyógyíthatatlanul beleszerettem egy gyermekbe, aki bizvást az unokám lehetne. Ne legyen udvarias és ne hallgassa el a gondolatait; magam tudom a legjobban, hogy ez a szerelem époly sulyos betegség, akár a tüdőgyulladás vagy a szervi szivbaj. Tudom és mégis mondhatatlanul boldog vagyok, mert a havas uton, ahol lehorgasztott fejű aggastyánok bandukolnak a sötét völgyek felé, váratlanul a fiatalságom rózsás és mosolygó tavaszával találkoztam. Oh igen, ez az abnormális tavasz bizonyára elfagy a hóviharban, mely a misztikus völgyek fölött lebeg. De el tudja-e képzelni, hogy micsoda nagy boldogság még ez az utolsó, csalékony napsugár is? Lehet, hogy holnap dideregve fogok visszavonulni a tűz mellé, melyben életem legutolsó szenvedélyei elhamvadnak, de ma még tele tüdővel szívom a tavasz levegőjét és gondtalanul vándorlok tovább a bucsuzó nap fényében, mely éltemnek talán a legutolsó melegsége lesz...

A vén ember szeme mámorosan tapadt a tó síkságára, melyen már vérvörös csipkefátyol lebegett, kemény profilját szinte gyermekesen szemérmes mosolygás lágyította meg s halkán, majdnem szégyenkezve folytatta:

- Látta, látta, úgy beszélek már, mint valami vidéki színész, aki egész életében a frázisokból élt. Gondolja, hogy ez már a paralizis előjele?

Pár udvarias szót dadogtam, hogy bizonyos lelki állapotban mindnyájan ragaszkodunk a frázisokhoz, de Simon Sándor nem igen hallgatott rám, hanem egy darabig elgondolkozva nézte az alkonyat opáljával összefolyó tó tükreét, melyen itt-ott már kigyulladtak a vitorlások sötétzöld jelzőlámpásai.

- Mondja, - szólt most hirtelen és keze sulyos vasdarabként bocsátkozott a vállamra - mondja, maga is bolondnak tartana, ha a kicsike tündért feleségül venném?

Gyermekesen zavart mosollyal nézett rám, de a szeme égett az izgatottságtól és én egy pillanatig kísértést éreztem, hogy így válaszoljak neki:

- Oh igen, kötnivaló bolondnak, mr. Simon! Mindenki kötnivaló bolond, aki a természet törvényeit kijátszani akarja.

De az öreg ember gyámoltalan tekintete egyszerre összeszorította a szívemet.

- Nem, kedves barátom, nem tartom bolondnak, hiszen mindenkinek megvan a joga hozzá, hogy a maga módja szerint boldog legyen. Miért ne lehetne éppen maga az az ember, aki a régi sablont megdönti? A közhit nem bizik a túlhosszu fiatalságban, de ha a bibliának hinni lehet, hát valamikor százéves férfiak is voltak a földön, akik szerelmes lovagokként éltek végig édes és irigyléseméltó életüket. Miért ne lehetne maga méltó utódja az ó-testamentum patriáráinak?

Őszinte hangon és becsületes arccal mondtam ezt a perfidiát, de az amerikai megütődve nézett rám, majd rezignáltan megbólintotta hatalmas koponyáját.

- Fiam, ha gunyt akar üzni belőlem, hát nincs igaza. Fiatalnak érzem magam és az is vagyok, akármit is mond az az elsárgult anyakönyvi levél, melyre valamikor nagytiszteletes Szabó Dániel esperes ur a születésemet följegyezte. Itt van, nézze meg a karomat: nincs az a husáng, amit pusztá kézzel szét ne törnék, s ha munkáról van szó, bizvást fölvehetem a versenyt a maguk enervált fiataljaival, akik ebéd után az idegdoktorok várószobáiban lebzselnek. Csak a maguk kényeskedő, elpuhult, léha társadalma tartja aggastyánoknak a hatvanéves férfiakat. A hiba a koravén fajtájukban van, amely az élet legragyogóbb delén roppan meg, s tehetetlenül vonul a kályhasarokba, hogy az örök sötétségre elkészüljön. Mi, akiket egy idegen világrész viharai edzetek férfiakká, ebben a korban élvezzük legjobban az életet. Az amerikai hatvanéves korában kezd csak igazán élni; a sport, a szerelem, az utazás millió gyönyörűsége sohase izgatja kellemesebben, mint amikor az első deresedő hajszál kivillan a halántéka feketeségéből.

A melle gögösen kifeszült s nagy, otromba ciclops-fejét önérzettel hátraszegte, mint valamikor a texasi erdőkben, vagy a délamerikai sikságokon, a gyilkos, mindenre elszánt kalandorok közt, ahol a testi erőnek még egyforma értéke van a szellemi felsőbbbséggel. Most csakugyan úgy tetszett, hogy az akarat és az energia acélszobrát látom magam előtt, az ősembert, aki aggkora küszöbén is vakmerően megbirkózott a rengeteg fenevadjával.

- Barátocskám - mondta most valami hallatlan dölyfösséggel és a szeme szikrákat szórt, mint a tüzes vas - barátocskám, a fiatalság is csak egyéni dolog, mint minden emberi vonás. El tudok képzelni harmincéves véneket, akik a legkáprázatosabb szépséget is elhervasztják és hatvanéves fiatalokat, akikhez a szenvedély lángolásával simul a legszerelmesebb gyermekleány.

- Lehet, mr. Simon, - szóltam azon a békülékeny hangon, mellyel az ember az idegbajosokkal beszélgetni szokott.

Az amerikai, ugylátszik, kiérezte szavaimból, hogy nem a lelkemből fakadtak, a gögösség eltűnt az arcából, szeme ismét a gyermek meleg ragaszkodásával tapadt rám, s gyöngéden, szinte szentimentális elérzékenyüléssel simogatta meg a kezemet, mely az imént még majdnem összeroppant a szorítása alatt.

- Édes fiam és még egy dolog, amiről nem szabad elfeledkeznie. Az élet még tartozik nekem valamivel! A vagyonból, az egészségből, a testi erőből talán többet is kaptam, mint az emberek legnagyobb része, de a szeretet, a jóság és a ragaszkodás mindörökre elmosódott életemben az édesanyám koporsója fölött, mint a harangszó, mely a temető fűzfái között tova

suhan. Jó végzetem még tartozik nekem az álmaim asszonyával, akiért a millióimat összegyűjtöttem...

Oly megható őszinteséggel beszélt, hogy igazán kegyetlenség lett volna maliciózusnak lenni hozzá, s most már én is komolyan kérdeztem:

- És a kicsike... bizonyos benne, hogy ő is az álmai hősét látja magában?

Az amerikai szeme fölragyogott, mint egy szerelmes diáké.

- Az álmai hősét... ez sok lenne, édes barátom... De hogy jó embernek tart és ragaszkodik hozzám egy kicsikét, ebben már csakugyan bizonyos vagyok.

Késő este kocsiztunk be a városba a szőlőhegyeken át és mindketten elgondolkodva vetettünk néha egy-egy pillantást a tó ezüstös sikságára. A víz, melyen rejtelmes fénycsikok táncoltak, époly megfejthetetlen misztériumként ragyogott felénk az éjszakában, mint a tizennyolcéves gyermekleányok szive...

XV.

Az amerikai másnap redingote-t öltött és megkérte a Török Ilka kezét. Együtt mentünk el a kastélyba, mely virágos nyári pompájában ragyogott felénk, szinte azt a látszatot keltve, mintha mérhetetlen távolságban volna a poros tudunai várostól, a hétköznapi emberektől, a banális érzésektől, melyek szürke felhőkként lebegtek az unalmas házak fölött. Törökné selyempongyolában jött elénk a terrasra és oly elérzékenyült pillantással szorította meg a milliomos kezét, mintha máris beleélte volna magát a boldog és elbájt anyós szerepébe.

- A rossz lányom megérdemelné, hogy kiszidják, hiszen a lustasága már csakugyan tulmegy minden emberi határon. Tudják, hogy csak most birtam kizavarni az ágyból? A lefekvésről sohase akar hallani hajnal előtt, akár reggelig is ott virrasztana a kertben vagy az öreg szep-temvir könyvtárban, de másnap személyes inzultusnak veszi, ha tíz óra előtt a hálósobájába benyitok. Ugyan láttak már világlustákban ilyen lusta teremtetést?

Simon Sándor kijelentette, hogy afféle világlustái csakugyan nem élnek már a keletrómai császárság sirbatérte óta, de aztán egyszerre komolyra fordította a beszédet:

- Kedves nagyságos asszonyom, mi tulajdonképpen nagyon komoly ügyben jöttünk ide. Mi, amerikaiak, elvileg gyűlöljük a hosszú bevezetéseket s az etikett törvényei annyira ismeretlenek előttünk, akár a holdvilág tüzhányói. Becsületes yankee módjára, parlagi őszinteséggel kérdezem hát meg öntől, ugyan mit szólna hozzá, ha a kis leányát feleségül kérném?

Nagy tenyerét esetlen kedélyességgel tartotta háziasszonyunk elé, mint a lókupec, aki egy szemrevaló paripára alkuszik, de Törökné nem tartotta sértőnek azt a rusztikus modort, ellenkezőleg: előbb elsápadt, majd belepirult a hallatlan szenzációba, aztán egyszerre boldogan sirva fakadt és sápadt ujjával reszketve átkulcsolta a milliomos kinyujtott kezét.

- Oh, mr. Simon, milyen régen sejtettem, hogy ilyesmi jár a fejében! Az anya szeme mindig meglátja az ilyen szándékot, még jobban meglátja, mint a fiatal leány, akit ezekben a dolgokban joggal tartanak a föld legnagyobb tudósának.

- Tehát nincs kifogása a tervem ellen?

- Már hogy lenne, mikor a kicsikém a leggazdagabb, a legimádottabb fiatal asszony lesz az egész föld kerekiségén! De mivel a válasz mégse engem illet meg, hát rögtön be fogom hívni a kis leányomat, hogy négyszemközt beszélhessen vele...

Eltűnt az egyik indiai selyemfüggöny mögött és mi pár percig egyedül maradtunk a terraszon, anélkül, hogy egyikünk is szólt volna. Az amerikai elgondolkodva nézte a kertben zümmögő méheket, melyek dongó repüléssel keringtek a bársonyviolás ágyak körül, s nekem úgy tűnt föl, mintha az öreg ember hirtelen ádámcsutkás, szögletes kamasszá lett volna megint, a régi, kopott és nyurga Simon Sándorra, aki féléjszakánként járt a holdvilágos ablak alatt, melyen belül az impertinens kis Mályvay Ilka a huszártisztekről álmodott...

De nem volt sok időnk a töprengésre, mert a függöny most hirtelen félrelibbent s a Török Ilka drága, pisze orrocskája megjelent a terraszra özőnlő fénytenger közepette.

- Jé, maguk úgy ülnek itt, mintha valami vérbíróági ítéletre készülének! - mondta egy ásitást elnyomva, miközben gyűrűs kis kezét védőleg tette a tapadó bluzából kicsillogó fehérségre. (Vajjon a napsugártól féltette-e a bőrét, vagy a mi pillantásunktól, azt nem tudom.)

Törökné, aki ünnepiesen tipegett utána, most szemlesütve megszólalt:

- Szivecském, légy kissé komoly, mert Simon ur fontos dologról akar beszélni veled. Ne felejtse el, hogy nagy leány vagy már, hiába őrzöd a régi bábudat a szubládod fiókjában.

Helyeslőleg, szertartásos komolysággal bólintottam meg a fejemet, de Ilkácska nem igen volt rávehető arra, hogy a megérett, fiatal hölgyet szimulálja.

- Szent Isten, csak nem akarják talán megkérni a kezemet? - kiáltott föl tréfás megdöbbenéssel.

Zavartan meredtünk egymásra, anélkül, hogy bármelyikünk is elmosolyodott volna, s a kis-leány fürkészve, kíváncsiságtól csillogó szemmel nézett hol reám, hol az amerikaiakra.

- Jézusom, hiszen maguk egyáltalában nincsenek tréfás kedvükben! Akarnak velem fogadni, hogy csakugyan ilyesmi van a szándékukban?

Simon Sándorban felülkerekedett az amerikai humor.

- Megnyerte a fogadást! - szólt csendesen.

- Tehát igaz, tehát csakugyan feleségül akarnak venni? És melyikük a szerelmes, ha kérdeznem szabad? Mindketten olyan arcot vágnak, mintha valami kedves családtagjuk meghalt volna, tehát beláthatják, hogy nem találhatom ki, melyik az imádóm!

Most már elnevettem magamat és udvarias sajnálkozással tártam szét a karjaimat, az amerikai azonban változatlanul komoly maradt. A kis leány rögtön megértette a szituációt és a könnyökével gyöngén megbökte az édesanyját.

- Simon? - kérdezte suttogva.

- Ő, szivecském, - mondta ellágyulva Törökné.

A leány egy pillanatig kíváncsian nézte az amerikaiat, vonásairól eltűnt a gyermekes mosolygás, s nekem hirtelen úgy rémlett, mintha a jácintos szeméből valami zöldes láng csapott volna a mozdulatlanul ülő vén ember felé.

- Maga? - szólt halkan, megborzongva, mintha egyszerre valami hideg szellő érintette volna.

Az amerikai ügyetlenül bólintott, de a könnyed tónus, melyet megütött, nem igen illett a különös leánykéréshez.

- Ez a következménye annak, ha valaki egy fehérhaju aggastyánnal kacérkodik! - mondta tréfásan.

Ilkácska azonban nem reflektált a frivol megjegyzésre.

- És maga szerelmes belém, bizonyosan tudja, hogy szerelmes? - kérdezte csodálkozva.

Simon Sándor rezignáltan intett, de tüzelő arca elárulta, hogy e pillanatban nem igen van mit dicsekednie a híres, amerikai hidegvérével.

- Hogy szerelmes vagyok-e? Édes kis barátnőm, a magam korabeli férfi már nem szokott a szerelméről beszélni, de én annyira vagyok, hogy már a természetes szégyenérzésemről is lemondtam. Ha sajnálnak, vagy ha vén bolondnak tartanak is, bevallom, hogy pár hét óta megint huszéves suhancnak érzem magamat, s átkozott kedvet érzek hozzá, hogy mindenkit kupán üssek, aki magácskát csinosnak találja. Pedig ez a vállalkozás túlhaladná az erőmet, mert mindenki szerelmes magába, akivel valaha egy szót is váltott. Ez oly természetes dolog, mint hogy a napot, a virágot, a nyári hajnalt, a gyermekkacagást, vagy a májusi erdőt szeretjük. A furcsaság csak ott kezdődik, hogy ezt a vén fejemmel őszintén el is mondom magának, sőt titokban abban reménykedem, hogy a világ sok millió fiatal, szép, szeretetreméltó és gazdag férfija közül éppen engem fog kiválasztani, engem, aki bizvást a nagyapja lehetnék...

Törökné élénk szemforgatással csóválta meg a fejét, magam is udvariasan mormogtam valamit a szív örökös fiatalságáról, de a kis leány nem reagált az utóbbi megjegyzésre, hanem még mindig valami boldog és titkos derűvel nézte a kipirult milliومت.

- És miért szerelmes belém? - kérdezte kíváncsian, míg szeméből valami szivárványos melegség csapott a fölhevült Simon Sándor felé.

- Hogy miért? Drága kis barátnőm, erre a kérdésre aligha tudnék magának precíz feleletet adni, mert a szerelem forrásaira sokkal nehezebben lehet rábukkanni, mint a nagy folyamokéira, melyek néha beláthatatlan öserdők mélyén rejtőznek. De mit bánja az ember a távoli és titokzatos forrást, mikor a hömpölygő, napsugárban csillogó folyamot látja, mely a leghatalmasabb gőzösöket is megbirja!

- És a maga szerelme ilyen hömpölygő folyam, Simon ur?

Oly bájos csacsisággal kérdezte ezt, hogy mindnyájan elneveltük magunkat.

- Hát nem gyerek még, hát nem éretlen gyerek? - kiáltott föl Törökné sugárzó szemmel.

A kisleány most bizalmasan odakönyökölt a milliومتos karosszékére, s mialatt a különös pózban még jobban kivillagott a hófehér, gömbölyödni készülő amorett-vállacska, komoly arccal kérdezte:.

- Hát csakugyan lehet, hogy az ilyen komoly, világlátott és tiszteletreméltó uriember egy magamfajta, éretlen fruskába szerelmes? Lehet ez, becsületszávára állítja? Maga, aki a megszemélyesített higgadtság és tekintély, csakugyan egy torkos, lusta, örökké fecsegő, léha kis tacskót akarna ünnepies arccal az oltár elé vezetni? És nekem, akit még a saját szobalányom se vesz komolyan, akit tegnap még a jó apácák a sarokba térdeltettek, aki titokban még mindig Apollóniával, a pirosképű, sváb bábummal játszom délutánonként a gyermekszobában, nekem jogom lesz ahhoz, hogy mrs. Simonnak hivassam magamat, mint valami angol ladynek, aki a nagy óceánjáró hajón Indiába utazik?

- Oh igen, drágám, mindehhez joga lesz, sőt ahhoz is joga lesz, hogy ezentul maga térdeltesse engem a sarokba, ha - amitől Isten óvjon - rosszul viselném magamat.

A fiatal leány még egy darabig tünődve meresztette a levegőbe tótos orrocskáját, szemét bájosan összehuzta, mintha még egyszer meghányna-vetne magában minden eshetőséget, aztán vállatvonva szólott:

- Miért is ne mennék magához, mikor maga a legjobb, legbecsületesebb és - el ne bizza magát - talán a legcsinosabb férfi is valamennyi ismerősöm közt s mikor bizonyosan tudom, hogy engem sokkal jobban szeret, mint ahogy megérdemlem? Az a férfi, aki egy ilyen éretlen, hencegő, haszontalan kis iskolásleányt megtisztel azzal, hogy feleségül kéri, igazán nem

éremelné meg, hogy kosarat kapjon. De becsületszárára fogadja, hogy sohase fogja éreztetni velem, hogy maga egy tekintélyes uriember, én pedig csak egy nyelveskedő csöppség vagyok? Meri a becsületszáráát adni, hogy az esküvő után mindig egy komoly hölgyet fog látni bennem, s ha a szobalányt vagy a szakácsnőt összeszidom, elvileg nekem fog mindig igazat adni?

Az amerikai, aki a kedves léhaságok hallatára teljesen magához tért zavarából, a szívére tett kézzel esküdött meg, hogy Ilkácskát legalább is oly tiszteletreméltó hölgynek fogja tekinteni, mint az angol lordkancellár feleségét, s hogy azt a magáról megfélelkezett szobalányt, akinek mrs. Simon nem imponál kellőleg, harminc és feles ágyuval fogja kikergetni a házából. Ez a kijelentés újra könnyekre fakasztotta Töröknet, aki csak akkor csillapodott le kissé, mikor a kisleány a háziasszonyi kötelességére figyelmeztette. E figyelmeztetésnek az lett a következménye, hogy tíz perc múlva fejedelmi ozsonna állt előttünk a pirosra festett kerti asztalon.

XVI.

A bakonyváriak váltakozó érzésekkel fogadták patrónusuk eljegyzési hírért. Akadtak, akik boldog jövőt jósoltak Simon Sándornak, - a milliók szerintük a fiatalságát is pótolják, - mások a menyasszony raffináltságában bíztak, de a közvélemény oroszlánrésze azt tartotta, hogy a nábob megrokkant és embergyűlölő aggastyánként fog kikerülni vakmerő kalandjából. A kisváros bölcsei, ha suttogó hangon is, de kijelentették, hogy az abnormálisan meghosszabbított fiatalság mindig a szanatóriumban vagy a bolondok házában végződik.

Simon Sándor nem igen tudott a róla keringő pletykákról, mert vele szemben még a legveszedelmesebb kofalelkek is álarcot viseltek. A polgármester és a tanács üdvözlő-deputációban járultak Bakonyvár jóltevője elé, tüzoltóőparancsnokunk naponként virágbokrétaát küldött Török Ilkának, az asszonyok pedig édeskés mosollyal fogták el a milliommot az esti korzón.

- Oh, drága, jó Simon ur, milyen nagy örömmel hallottuk, hogy azt az édes kis angyalt eljegyezte. Ez a bájos teremtes igazán arra született, hogy egy komoly férfit boldoggá tegyen.

Az amerikai jókedvű bólintással vette ki kurta pipáját a szájából, keményen kezét rázott a gratuláló asszonyokkal s büszkén, ragyogó szemmel tünt el a Muselmann-féle könyvkereskedés ajtaja mögött. Így szerencsére nem hallotta, mikor az álnok kigyók nevetve összesugtak egymással:

- Látta, milyen meghatott arcot vágott, mikor a menyasszonyát szóba hoztam? Szegény bolond, ez is egy kipárnázott szobában fogja befejezni szomorú földi karrierjét!

Ilkácska titokzatos arccal lubickolt a kisvárosi pletykahullámok között, mosolyogva, de kissé fennhéjázó pillantással köszöntötte ismerőseit az esti korzón, naponként új és új kalapokkal jelent meg a Hájek apó cukrászdájában, s vőlegénye karján néha be-belibbent a piactéri divatüzletekbe, ahol egy királynőt megillető tisztelettel fogadták. A bakonyvári kereskedelem e napokban száz esztendőre föllendült; a szóbeszéd szerint egy lyoni selyemgyár kizárólag a nagyzó kis fruska számára dolgozott, s Mlle Karolin, sánta divatáruskisasszonyunk, aki még mindig félszázad előtti modorban diszitette a kalapokat, külön tanulmányutakat tett Budapestre, hogy a legujabb divatot tanulmányozza.

Az amerikai egy napon bizalmasan karonfogott a Polgári Társaskörben.

- Volna-e kedve hozzá, hogy egy-két napra kimulassa magát, maga vén korhely? - kérdezte nevetve, miközben szokása szerint vaserővel belekapaszkodott a vállamba.

- Miért kérdi?

- Mert ha volna, akkor felküldeném Budapestre, ahová ugyis tudom, hogy a teljes szívéből vágyakozik.

- Mi dolgom lenne Pesten?

- Bevált egy csekket a Hitelbanknál.

- És miért nem hozatja el postán a pénzt?

- Először, mert félek, hogy soká tart a dolog, másodszer, mert meg akarom kérni, hogy egyet-mást mindjárt bevásároljon a számomra. Én - tette hozzá valami alamuszi szemérmességgel - mostanában még egy órára se akarok elmozdulni Bakonyvárról.

A könyvtárszobában mindjárt megírta a csekket, - nyolcvanezer koronáról szólt, - s mikor csodálkozva megkérdeztem tőle, hogy mi szüksége van ekkora összegre, az amerikai kedves zavarral elnevette magát.

- Édes fiam, - mondta, - sokszor kijelentettem már, hogy maga előtt nincs titkom, hát most is elárulok magának egy bizalmas dolgot: ez a kis csöppség jobban ért ám az uri élethez, mint az egész góthai almanach. Én, magunk közt szólva, vénségemig egy tehetségtelen filiszter maradtam, aki a koldus-őseim parasztvérét hordom az ereimben, de ez a kis ördög, akármibe fogadok, egy hercegi nemzetségből került valami kalandos uton a kisvárosi nyárspolgárok közé. Én, a millióim dacára, most is ötös szivart szivok és kocsisbort iszom az ebédemhez, s csak azért utazom az első osztályon, mert a világ megkívánja tőlem ezt a fényűzést. A legjobb izűt most is a hagymás rostélyosból és a lekváros derelyéből eszem, s magamra annyi pénzt se költök el, mint egy falusi bérlő vagy egy kisvárosi ügyvéd. De a kicsike, az eret fog ám vágni a feneketlen pénzeszsákomon, mert ez ugyan nem elégszik meg azzal, hogy egy vidéki kuria ebédlőjében trónoljon. Tudja, hogy miképpen akarja berendezni a jövőbeli háztartását?

- Már meg is csinálta a programját?

- Ne mondja el senkinek, de kész mulatság, amit hallani fog: a nagyzó kis bolond soffőrt, három inast, vadászt, két szobaleányt s isten tudja még mekkora személyzetet akar szerződtetni, mert az a fixaidea, hogy egy milliárdosnak époly fényűzéssel kell élnie, akár egy istentől eredő fejedelemnek. «A montenegrói királynak, - mondta tegnap este, - kevesebb a pénze, mint magának, s mégis udvarmestert meg kamarást tart maga mellett.» Csak nagy fáradsággal tudtam lebeszélni arról a szándékáról, hogy ő is udvarmestert és kamarást szerződtessen.

- Voltaképpen, ha jól meggondoljuk, talán igaza is van...

- Várjon csak! A kelengyét Párisban és Londonban rendelte meg, s ezenkívül még Bakonyvárót is elköltött annyit, amennyiből husz gazdag menyasszony az egész háztartását felszerelhetné. A butorokról, a porcellánról, a képekről, a nipekről nem is akarok beszélni, de azt bizalmasan elárulhatom, hogy egy külön kis palotát is kicigánykodott magának.

- Hát nem a Szentmiklóssy-kastélyban fognak lakni?

- A Szentmiklóssy-kastély élete fogytáig az édesmamáé marad, mert egy milliárdos felesége joggal megkívánhatja, hogy még az édesmamája is külön palotában lakjék. Mi nyaralót fogunk építtetni a belga tengerparton és a Rivierán, uri házat Párisban és Budapesten, s azonfölül idehozatjuk Bakonyvárra a Broglie herceg híres kastélyát, melynek mását már minden illusztrált újságban láthatta.

- Idehozatják? Hogyan érti ezt, ha kérdeznem szabad?

- Egy gyöngye pillanatomban megígértem a kicsikének, hogy újra fölépíttetem a Broglie-kastélyt itt a tuladunai hegyek között, összes termeivel, tornyaival, erkélyeivel, loggiáival és

fölvonó-hidjaival együtt, még pedig magával a világhírű Magnard mesterrel, aki ugyyszólván kizárólag a francia főnemesség számára dolgozik. Magnard mester már tegnap táviratozott, hogy a hónap végén megérkezik Bakonyvára.

- És mennyibe fog kerülni ez az uri szeszély?

- Oh, az összeg szóra se érdemes! Kilenc milliócskáért az egész Loire-menti kastély föl fog támadni a mi dunántuli paraszthegeink között.

Gunyosan beszélt, látszólag cseppet se rokonszenvezett a kicsike nagyzolási hajlamaival, minduntalan kitört belőle az egykori, nyomorgó szabómester puritánsága, de a szemei, a feltűnő jókedve elárulták, hogy mégis büszke a menyasszonyára, s hogy a pénzfecsérlés, mellyel Ilkácskát boldoggá teszi, voltaképp pokoli örömet szerez neki. Lassankint kiderült, hogy ez a legendás pénzcsináló annyira se becsüli a pénzt, mint a pipahamut, hiszen a rostélyosát, a dohányát és az öt deci kocsisborát még most is meg tudná keresni a saját keze munkájával.

Budapestről elhoztam a pénzt s eljártam az ékszerésznél a kis leány fejedelmi gyémánt-diadémja ügyében, tárgyaltam Zettelmannel a butorok miatt (a petit Trianon mintájára akartuk berendezni a fiatal asszony szobáit) s éjjélkor megvártam a pályaudvaron Magnard mestert, aki a párisi expresszel jött Budapestre. A kecskeszakállas francia művész, aki eleintén hallani se akart róla, hogy csendőrkiséret nélkül merészkedjék a veszedelmes magyar pusztára, bizonyos bámulattal és megnyugvással vette tudomásul, hogy Bakonyvárott kaputos emberek laknak, s hogy az álarcos rablók még a tuladunai hegyek közt se tartoznak a mindennapi jelenségek közé.

Még a nyáron megkezdődött az építkezés, hallgatag, idegen munkások hemzsegték a szédületes állványok tetején, furcsanyelvű öregek mérecskéltek zsinórokkal a leendő park helyét, óriási falak nőttek ki a földből egyetlen éjszaka alatt, s Magnard mester vászonkabátban és óriási szalmakalappal a fején, sürgött-forgott a kriptahidegségű boltozatok között. Lassanként kezdtek kibontakozni a Broglie-kastély körvonalai, az óriási homlokzat kíváncsian előbukkant szövevényes deszkaruházatából, az ablakok nyitott szemei bámulva beleásítottak a hüvösködő bakonyi levegőbe s a függőhid hatalmas csipkeparkányzata egy reggel gögös fenséggel jelent meg a kisvárosi viskók fölött. Az idomtalan kolosszus mindinkább szabályos alakot kezdett ölteni, már láthatóvá lett a gyönyörű kapuboltozat, melyre kanyargós kocsiföljáró vezetett s a kisvárosiak, akik eleintén gunyos arcfintorgatással sürgölődtek az állványok körül, mindjobban elnémultak a hallatlan pompa láttára, mely a zavaros khaoszból kibontakozott. Egyszerre megérintette őket a fejedelmi paloták ünnepiesen áhítatos hangulata, a nagy, hideg, exkluzív kastélyok levegője félelmesen belopózott a lelkükbe s kicsit büszkén, de a csodálkozástól, a bámulattól és a saját kicsiségük tudatától megdermedve nézték a mindinkább megelevenedő csodát, mely messze királyi várak, komor lovagtermek, sötét fegyvercsarnokok színeit varázsolta ide piszkoszöld hegyeik közé, ahol mindeddig csak romantikus francia regényekből ismerték a feudális kastélyok fényűzését. Magnard mester, aki delenként parajt és tükrötjást ebédelt a Korona éttermében, s elvileg ellene volt minden husevésnek, titokzatos és érthetetlen varázslóvá nőtt a szemükben, aki a kaszinói Ponson-regények hőseit idézte vissza lobogó fantáziájukba.

Simon Sándor félnapokat töltött menyasszonyával az épülő palota körül, fiatalos ruganyossággal ugrándozott a kisleány kíséretében az épülő állványokon, s jókedvű szivarozás közt hallgatta, mikor a kastély jövődöbeli urnője néha kíváncsian megszólította a kecskeszakállas francia építész:

- Igaz, hogy külön hangversenytermet kapunk, drága mester?

A francia, aki szemmel látható elragadtatással nézte a csinos és kokett babát, komolyan megbólintotta a fejét.

- Nemcsak hangversenyerem lesz, de külön bálterem is, még pedig szakasztott olyan, amilyenben a XIV. Lajos barátnői táncolták annak idején a menuettet. Az urak pedig pompás billiárd-termet fognak kapni, melynek eredetijében valamikor maga a biboros-herceg szórakozott.

Az amerikai, aki kurta kabátjában, pörge lódenkalapjával a fején, ahogy se hasonlított egy főúri vár urához, s aki a Lajosok koráról körülbelül annyit tudott, mint a tibeti alkotmányról, elégedett dörögéssel nézte a fölmutatott terveket, s megnyugodva szólt Magnard mesterhez:

- Igen, a billiárdteremre égető szükség van, ezt még az édesapám házában megszoktam, aki diner után sohase tudott meglenni a mindennapi partieja nélkül.

A francia helyeslőleg biccentett kómikus sárgarépa-szakállával, a kislány azonban, aki hirből jól ismerte a mennyei lajtorját, titokban nagyot csipett a vőlegényén.

Egy délután - az állványokat már elszedték az épület mellől - egyedül álldogáltunk Simon Sándorral a leendő nagy ebédlő erkélyén, mely büszke fenséggel trónolt a bakonyvári házak fölött. Körülöttünk a mesebeli kastély rózsaszínű márványa csillogott az alkonyati nap biborfényében, alattunk, megalázkodó rabszolgák módjára, meggörnyedt filiszter-viskók lapultak félénken az anyaföldhöz. Idefönn egy sejtelmes álomvilág hangulatai lebegtek, aranyos emlékek a múltból, mely valaha selyemmentés márkinők, szerelmes királyasszonyok kacagását hallgatta, odalenn, a mindjobban homályosodó mélységben, a sáros, józan Jelen prózája borult a pislogó petróleumlámpákra. Odalenn a nehézkes, szürke, mindennapi gondoktól görnyedő kisváros lihegett a leszálló alkonyatban. A fűszeresboltokból papucsos cseléd lányok surrantak ki, a kávéházban gabonaügynökök ültek, s a piac kövein kövér kanonokok végezték rendes emésztési sétájukat. Mily más volt odalenn minden, mint itt, a szellős magasság levegőjében, a régi fejedelmek gögös fényüzése, finomkodó hangulatai közepette, melyek láthatatlan szárnyakon lebegtek körülöttünk! Ez nem gyermekkorunk Bakonyvára volt többé, hanem egy buja sziget a múltakból, mely mindeddig csak a fantáziánk mesevilágában élt.

- Mr. Simon, - mondtam irónikusan, - nem gondolja, hogy ez a palota nem illik a programjába? Hogyan illeszti bele a Lajosok kastélyát a gyermekségre ismerős játékházai közé? Vagy a Petit Trianon termei is ott voltak a negyven év előtti emlékei között?...

Az amerikai egy darabig elgondolkodva szivta a szivarját, aztán becsületes őszinteséggel tekintett a szemem közé.

- Nem, - szólott töprengve, - ilyesmit csakugyan nem vettem a programomba. Álmomban se képzeltem, hogy valamikor erre is rászánom magamat, hiszen husz év óta egyébről se álmodozom, mint hogy gyermekkorom drága reminiscenciáival fogom megédesíteni a szomorú öregségem óráit. A gyermekkorom kopott, egyszerű, ismerős Bakonyváráról álmodoztam mindig, s lássa, most mégis milliókat fecsérlek el, hogy egy idegen világot támasszak föl magam körül. Mi közöm a Lajosokhoz, a dauphinhez és a Mária Antónia hálószobájához? És mégis boldog vagyok, boldogabb, mint akármikor voltam életemben és mindez sokkal jobban érdekel, mint a kamaszkorom emlékei, mint a régi házak, melyekben valaha betyárkodtam, mint az utcák, melyeknek képét a Far West-re magammal vittem, mint az apám vasalószagu műhelye, melynek butorait az őserdő éjszakájában is magam előtt láttam, ha fáradt szemem lecsukódott. Minden izgat és érdekel, mert egy drága kis tündérnek kedve telik benne, mert a multam semmivé törpült a jelenemhez képest, mert az életet többre tartom, mint az emlékeimet, mert voltaképp csak most, a fehér hajammal kezdem fölfedezni azokat az értékeket, amelyek ezt a földi kóborlást édessé és kíváncsisággá teszik...

Sohasem találtam meglepőnek, ha a szerelemre gyulladt öreg ember a múltjával és a jelenével is szakít, de ez a beszéd mégis annyira ámulatba ejtett, hogy egy darabig szótlánul meredtem fölhevült vén barátomra. Magam se tartozom az aszkéták közé, s magam se a sirbolt elő-

csarnokában várom a mindnyájunkra leselkedő, szomorú véget, meg tudom érteni a hatalmat, mely egy édes szempárból és egy karcsú női termetből kiárad, de a Simon Sándor pálfordulása annyira váratlan volt, hogy egyszerre sutba dobtam minden pszichológiai tudásomat. Eszembe jutott beszélgetésünk a pesti fogadóban, az amerikai rajongó nosztalgiája gyermek-sége elfakult színei iránt, késhegyig menő harca a bakonyvári ujitásokkal szemben, nábob-pénzfecsérelése, hogy porbaomlott mesevárosát föltámaszthassa és sugárzó, szinte fizikai boldogsága, mikor a negyven év előtti utcák portengerében álombasüppedt, hajdani ismerőseivel találkozott. És most kalap nélkül, hátraszegett nyakkal, a bakonyi szellőben fürödve állt itt mellettem egy francia hercegi kastély erkélyén, gögösen előrenézve a jövőben, míg multjának impressziói ismét elsülyedtek az idők tengerében, mint a gálya kincsei, melyek az óceán mélyébe leszállottak.

- És Bakonyvár, a gyermekkorá Bakonyvára nem is érdekli többé? - kérdeztem ámulva, míg kutató pillantásom kíváncsian belefurakodott a lelkébe.

Az amerikai csöndesen maga elé mosolygott, arcán ravasz és jókedvű világosság tündökölt és nehézkes vállvonogatással szólt.

- Őszintén szólva, csak annyira érdekel, mint a Montepin-regény, melyet suhanckoromban olvastam, vagy mint a régi valcer, melyet a béna siplálás játszott félszázad előtt az udvarunkban. Semmi se érdekel fiam, csak ennek a pajkos kis boszorkánynak a nevetése, a furcsa hajfűrt, ami a halántéka mellett kibukkan, az új csipkeblúz, amit délutánonkint a kedvemért fölvesz, a sok bolondos kívánság, amivel a pénzes szekrényemet megdézsmálja, a meleg kéz-szorítás, mellyel régimódi lovagiasságomért köszönetet mond. Azt hiszem a kínai pagodákat és az egyiptomi piramisokat is fölépíteném neki, ha egyszer eszébe jutna, hogy ilyesmit akar látni a szalonja ablakából.

XVII.

A malomvölgy volt Bakonyvár legszebb pontja, de a lomha kisvárosiak csupán a kultivált természetet szerették; a festői vidékek csak vajjal és hónapos retekekkel kombinálva izgatták ellustult fantáziájukat. A Homokos, mely a szentgáli erdőkben még csak kanyargó vízfolyás volt, itt egy pizstrángos hegyi patak temperamentumával zúgott végig a smaragdzöld réteken, melyek véghetetlen rónaságként simultak a távoli Bakony lábához. A patak fölött fehér malmok kuksoltak, s a békanyálas vizen tarka szitakötők melengették magukat a délutáni napfényben. A fűben a kék molnár számará legelt, a padlásablakban tulipiros kendők libegtek, s a padlón, mely a gyorsvizű patakot áthidalta, mezitlábú parasztlányok nézték tükörmásukat a zúgó habjaiban.

A lármás bakonyváriak elől, akik vasárnaponként sűrű rajokban verték föl a környékbeli csárdák magányát, egy délből kiszöktem a malomvölgybe. Valamelyik pesti ujság novellát kért tőlem a jubiláris számába, s mivel az irodalmat rég cserbenhagytam a milliók kedvéért, zavartalan csöndre volt szükségem, hogy szegény, szunnyadó fantáziám föléledjen. A június enyhe verőfénye reszketett az átlátszó víz fölött, a malmok fogaskerekei mozdulatlanul pihentek, a sás között ütött-kopott csónakok himbálóztak, s a levegőben a rozsliszt szaga különös módon összeolvadt a frissen öntözött veteményes kertek illatával. A zellerbokrok fölött fehér lepkék cikáztak részegen a nap melegében, s kövér, potrohos bogarak, gögös háziurakként sütkeztek a vízmosásos kövek előtt. A magányosság édes és nyugodt harmóniája lopózott a lelkembe, a napfénynek, az illatnak, a rétek zöldjének, a víz csobogásának, a távoli harangszónak harmóniája.

A malmokon túl, az alsó-jutasi határban, a Homokos parányi szigetet alkot, melyet rozszant fahíd köt össze a vadsóskás káptalani réttel. Ez a sziget afféle gazdátlan jószág, melyért ősidők óta folyik a pör a kék molnár és a tiszteletreméltó kanonoki testület közt. A parti sáson túl, mely a tulajdonai parasztfolyót vadregényes kerettel övezi, ütött-kopott csárda áll, melynek néhai betyáros hite még mindig nem halványult el teljesen; a nép fantáziája gatyás, hosszuhaju szegénylegényekkel népesíti be a régimódi ivószobát, s a vasuti töltésről még ma is boldog fogvacogással nézik a csárda távoli lámpavilágát, mely a haramiák csillagaként sziporkázik a kristálytisza nyári éjszakában. A csárdában egy keselyorru vén paraszt gazdálkodik, akinek inkább a lókupeckedés a kenye; de Bakonyvár romantikus kedélyei néhanapján nem sajnálják a messze utat, hogy a zsványtanya keresztlábu asztala mellett majszolhasák a vajaskenyérüket és a zöld paprikájukat.

Jóval ebédutánig kószáltam töprenkedve a Homokos partján, s mivel valamirevaló téma még mindig nem jutott az eszembe, az a furcsa ötletem támadt, hogy az elvadult szigeten fogom elkölteni a villásreggelimet. Szalonnát, tojást és üvegsört még a kultura háta mögött is talál az ember, s egy kubaszivar még az utszéli csárdákban se tartozik manapság a ritkaságok közé. Csakhamar átvágtam a rozszant padlón, s a korhadt füzek közt bekanyarodtam a tanya felé, mely fehéren izzott a kora délutáni verőfényben. Majoros, a gazda, ölfát fűrészelt egy százéves bakon, s a villogó napfénytől hunyorgatva nézett rám a mohos fatörzs mellől.

- Tudna-e valami ennivalót adni, Majoros? - kérdeztem tőle, barátságos fejbólintás után.

- Mit enne, ha vóna?

- Van szalonnája?

- Lehet.

- Hát tojás?

- Ha nem eszik száznál többet, annyi még akad a ház körül.

- És üvegsör?

Majoros abbahagyta a fűrésznikorgatást.

- Hallja, - mondta, - ide nem vándorlegények járnak ám, hanem városi urak. Nemcsak sör található itt, hanem friss feketekávé is, nézzen csak oda arra jobbfelé a szaletliba.

Hencegve mutatott a lombokkal fődött sátor felé, melyben egy kávézó, szerelmes pár üldögélt. Annyira bele voltak merülve a beszélgetésbe, hogy a jövetelem föl se tűnt nekik; szorosan egymás mellett ültek a szaletli fapadján, szemük csillogva mélyedt egymásba, s kezük kedveskedve összefonódott, mintha a Pál és Virginia egy régi fametszetét utánozták volna. De ha ők nem is vettek tudomást rólam, én csak nagy önuralommal birtam megállni, hogy figyelmüket föl ne hívjam magamra: a férfi ugyanis a Bakonyvárról emigrált Bertóthy hadnagy volt, a leány pedig Török Ilka, az amerikai menyasszonya.

- Többször is megfordult már itt ez a szerelmes pár? - kérdeztem suttogva a gazdától.

Majoros szomszéd elégedetten szivott egyet a fogai közé ékelt cseréppipából.

- Hogy többször-e? Két hónap óta minden harmadnap itt kávéznak, pedig ezeknek bizonyosan arra is telnék, hogy a Gubicsekben igyák meg az ebédutáni feketéjüket. De az én kávécskám szemlátomást jobban izlik nekik, mint a Gubicseké.

- És bizonyos benne, hogy csupán a friss kávécska miatt jönnek ide?

A vén betyár ravaszul rándított egyet a sovány nyakán.

- A biblia szerint semmi se bizonyos e földi siralomvölgyben, de én nem vagyok pap, hogy a bibliát magyarázgassam.

- Szeme és füle csak van talán, Majoros szomszéd?

- Nekem? Olyan öreg vagyok én már, hogy a fiatal lányt is vénasszonynak nézem, a csókcsattogást pedig összetévesztem a méhdöngéssel.

A korcsmáros dörmögő hangja, vagy a fűrésznyikorgás megszűnése okozta-e, de Török Ilka most felénk fordította a jácintos kék szemét s egyszerre ijedten, elhalványodva bocsátotta le a karjait, míg Bertóthy szuros szemmel, harcrakészen hajolt előre, hogy az ijedtség oka felől meggyőződjen. Én azonban nem vettem tudomást a riadalomról, hanem mosolyogva megemeltem a szalmakalapomat.

- Kezeit csókolom, szép kis tündér! - mondtam oly könnyedén, mintha nem egy eldugott csárdában, hanem valami kivilágított bálteremben találkoztunk volna.

Ilkácska majdnem észrevehetlenül bólintotta meg bájos fejét, az arca most már vérvörös volt, mint egy pünkösdi rózsa, halkan odasugott valamit a lovagjának, majd hirtelen fölugrott a helyéből s gyors léptekkel felém sietett a csárdaudvar közepébe.

- Hogyan kerül maga ide? - kérdezte lihegve, izgatottan, míg a szemében ismét fölillant az a különös láng, mely a minap már a Szentmiklóssy-kastélyban megdöbbsentett.

- Megéheztem és tojásrántottát akarok enni Majoros szomszédnál, - mondtam nevetve.

- Nem azért jött, hogy engem kikémleljen?

- Magát? Hát csakugyan olyannak látszom, mint valami szemfüles detektív, aki fiatal lányok titkaira pályázik? Nem, biztosítom róla, hogy csak tojásrántottáról van szó!

Ilkácska fürkészőleg tekintett a szemembe, mintha a lelkem legmélyéről akarna olvasni, s a szemle úgy látszik megnyugtató hatással volt rá, mert most melegen felém nyújtotta a fehér kezét.

- Ne haragudjék, hogy meggyanusítottam, de ebben a pletykafészekben annyi a gonosz ember! Egy lépést se tehetek, anélkül, hogy a rágalmaikkal el ne halmoznának, de tőlem ugyan beszélhetnek, míg meg nem kékülnek. A maga véleményére azonban többet adok, mint az egész Bakonyvárra, végtelenül fájna, ha a legkedvesebb íróm is rosszat gondolna felőlem.

Félig könnyes szemmel, csábító mosollyal nézett rám s forró keze hizelkedve odasimult az enyémhez, látszott rajta, hogy engem is meg akar bűvölni, mint a másik vén csacsit, aki a nevét és a millióit a lába elé helyezte. Én azonban nem mentem bele a szentimentális tónusba, hanem kómikus megbotránkozással csóváltam meg a fejemet.

- Drága kis barátnőm, maga jól tudja, hogy én vagyok az egész világon a legnagyobb tisztelője. Rólam tenné föl, hogy rosszat gondolok maga felől? Nem vagyok valami krakélerkedő fiatal suhanc, de biztosítom róla, hogy a harci szablyámmal vágnám ketté mindenkinek a fejét, aki magát a jelenlétemben megrágalmazná.

Hálásan, megindulva pillantott rám, s mutatóujjával türelemre intette messziről a nyugtalankodó Bertóthyt, aztán hevesen maga mellé ültetett a rozzant fapadra, melyet egy vén szederfa levelei takartak el a kíváncsi szemek elől.

- Nézze, - mondta bizalmasan, - maga most jogosan azt kérdezhetné tőlem, hogy micsoda titkaim vannak Bertóthyval, mikor pár hét múlva egy másik férfi fog az oltár elé vezetni. Nem, ne mondjon ellent, magam is különösnek találnám, ha egy más leányt ebben a helyzetben megcsipnék. A látszat, ne is tagadja, ellenem bizonyít, mert a dolognak az a színezete, mintha valami titkos légyottra jöttem volna ide. Ha füllenteni akarnék, azt mondhatnám, hogy

csak véletlenül találkoztam Bertóthyval, hogy az orvos ajánlotta a hosszú gyalogsétát, de sokkal többre tartom magát, semhogy efféle hazugságokra vetemedném. Hát igen, őszintén bevallom: ez csakugyan nem véletlen találkozás, hanem előre megbeszélte légyott, csak hogy egészen más célból, mint ahogy a látszat után elképzelem.

- De biztosítom róla, hogy én semmit se képezek!

A kisleány nem figyelt a közbeszólásomra, hanem bájos komolysággal intett az unatkozó hadnagy felé, aki tehetetlenségében a kávéskanálakkal csörömpölt. De aztán egyszerre pajkos grimász világította meg az arcocskáját.

- Azt tudja, ugy-e, hogy ez a nagy kamasz szerelmes belém?

- Aki ismeri, mindenki szerelmes magába.

- Maga is? Meri azt mondani, hogy maga is?

- Bocsánat, de engem a becsületérzés meggátol abban, hogy a barátom menyasszonyának szerelmes vallomásokat tegyek.

- Jaj, de diszkrét, hallja! Bertóthy azonban nem tartja Simont a barátjának s csöppet se idegenkedik tőle, hogy a vallomásaival halálra ne székáljon. Van magának fogalma róla, hogy mit állok ki tőle harmadfél hónap alatt? Mióta elment, nap-nap után írja az ajánlott meg az expressz-leveleket, öngyilkossággal, merénylettekkel fenyegetőzik, sőt már azt is írta egyszer, hogy orozva lelövi Simon Sándort. Kérem, csak ne nevéssen, akadhat még férfi, akit én is megfosztok a józan eszétől. Képzelteti, hogy eleinte nem válaszoltam az ostobaságaira, egy pár levelét fölbontatlanul küldtem vissza, de utóbb én is irtam neki egy hosszú, nagymamás levelet, megmagyaráztam, hogy nem okos dolog, ha velem foglalkozik, s hogy számtalan édes, finom és jószívű fiatal leány van a világon, aki bizonyosan boldogan viszonzná az érzéseit. Azt hittem, hogy ezektől az okos tanácsoktól megjön az esze, de maga nem is hiszi, hogy az ilyen éretlen tacsó mire képes. A múlt héten arról értesített, hogy már a revolvert is megvásárolta, amivel negyvennyolc óra múlva fejbőlövi magát, ha postafordultával kedvező választ nem kap tőlem. Mondja kérem, mit tett volna maga az én helyemben?

- Maga mit tett?

- Két sorban felszólítottam, hogy jöjjön azonnal Bakonyvárra, s gondolhatja, hogy az esze nélkül ideutazott. Reggel tíz óra óta ülünk itt a szőlőben, annyit beszéltem, hogy már a lélekzetem is kifogyott, megmagyaráztam neki, hogy én méltatlan vagyok a szerelmére, mert én egy rossz, önző, szívtelen kis nő vagyok, aki a házasságot el se bírom képzelni autó, inas-sereg és külön palota nélkül, s hogy az ilyen démon, mint én, sohase tudna boldoggá tenni egy hozzá hasonló, egyszerű és melegsívű fiút. Engem az isten nem egy családi tűzhely védőangyalának, hanem egy szőke és csinosarcu szörnyetegnek teremtett, aki csupán a férfiak megrontására vagyok a világon. Oly borzasztó színekkel festettem le magamat előtte, hogy most már azt hiszem, akkor se kellenék neki, ha szerelmesen a nyakába ugranék.

Hosszu szempillái alól kémlelődvé nézett rám, vajjon hiszek-e a mesében, amit elém tált, de nem igen igazodhatott el rajtam, mert én tovább is semmitmondó arccal néztem a csárdaudvaron fűrészelő Majoros gazdára.

- És ez a jellemrajz elég volt hozzá, hogy egy szerelmes lovagot taplószívű filiszterré változtasson? - kérdeztem ártatlan pillantással.

A kisleány nevetve bólintott.

- Jegyezze meg magának, hogy ha egy nő ki akar magából ábrándítani valakit, ez majdnem oly biztosan sikerül, mintha bele akarná szerettetni magába! És azt maga, mint okleveles író nem tudná? Akar velem fogadni, hogy Bertóthy féleven belül oltárhoz vezet valami piros-pozsgás, falusi szépséget?

A tapasztalásaim ugyan élénken ellentmondtak annak a teóriának, hogy a szerelmesek a csinosarcu bestiákat kijózanodva a faképnél hagyják, sőt több esetet láttam életemben, mikor a szőke bestiák sokkal erősebben tudták magukhoz láncolni a férfiakat, mint a szende és piruló szüzekék, de azért egy udvarias gesztussal könnyedén tudomásul vettem a barátnőm kijelentését, s annak a meggyőződésemmek adtam kifejezést, hogy a hadnagyok általában a naiv és gyorsan csüggedő szerelmesek közé tartoznak.

- De most menjen vissza hozzá, mert még rossz néven találja venni, hogy ily hosszasan beszél velem! Édesitse meg legalább az utolsó percek, amiket szegényke még magával tölthet az életben!

Ilkácska megszorította a kezemet, oly édes pillantást vetett rám, hogy magam is csaknem megfeledkeztem a hófehér hajamról, aztán csókot intve felém, tovatűnt a fák között, melyek a száletlőtől elválasztottak bennünket. De tótosan bájos, drága orrocskája, mélységesen derűs kék szeme, nipperszerű kis alakja a következő percben már ismét kibukkant a lombok sűrűségéből.

- Mondja, - szólt lihegve és most már nem egy játékos kisleányhoz, hanem egy érett és ravasz nagyvilági asszonyhoz hasonlított, - mondja, bizhatom benne, hogy gentlemannel van dolgom?

- Engem gondol?

- Természetes, hogy magát. Gentleman maga, vagy pedig pletykázó vénasszony?

- Kérem, maga úgy látszik nem tudja, hogy a londoni gentleman-akadémián három évben egymás után én nyertem meg az aranyérmet és az első díjat.

- Ne bolondozzon, mert nagyon komolyan beszélek. Ha gentleman, adja a becsületszavát, hogy erről a találkozásról nem fog szólni Simon Sándornak!

- Hogy lássa, kivel van dolga, nem is a kis becsületszavamat adom erre, hanem a nagyot, az ugynevezett parole d'honneur-t. Pedig ezt még mi gentlemanek is csak ünnepies alkalmakkor használjuk.

A kisleány, bár jó harmincéves korkülönbség választott el bennünket, anyai gyöngédséggel simogatta az arcomat, egy pillanatig habozott, vajjon kíváncsi ajkát ne szorítsa-e a homlokához, de aztán meggondolta magát, s csupán egy mindent sejtető pillantással honorált.

- Maga egy drága fiu és én jobb szeretem, mint az édes testvéretem! Majd még eljön az idő, amikor be fogom bizonyítani, hogy mennyire szeretem!

Eltűnt, rám bízva, hogy azt magyarázzam ki a szavából, ami nekem tetszik, s én drága, nap-sugaras és csábító fiatalságaink varázsával indultam visszafelé a nyári délután forróságában. Karcsu, fehér alakja mintha minden pillanatban kibukkant volna a gyorsan tovasiető Homokos mögül, kacagása a fülembe csendült, mint a holdfényben táncoló tündérlányoké, akiket a vesztükbe induló vándorok hallanak éjszakánként, s vén, bemohosult szivemben újra föléledt az élet és a szerelem melódiája, mely oly kegyetlenül el szokott mosódni a leszálló alkonyat homályában. Édes, kicsike, gyöngyházzemű kis tündér, mily bájos voltál még most is, mikor tévutra akartál vezetni a füllentéssel! Egy percre magam elé képzeltem a lángrollobbant vén embert, aki nemsokára bizalmas egyedüllétben fog lenni vele, a nehéz függönyöket, amelyek mögé gyönyörű zsákmányát elrejtí, a boldog órákat, melyek minden milliójánál értékesebbek lesznek, a szomszóságot, melyet ő fog eloltatni és a vágyat, amely csodálatos valósággá lesz, -

és ekkor egy pillanatig összeszorított ököllel gondoltam a gazdagokra, akik még a meséket is meglopják. De aztán egyszerre gőgösen elnevettem magamat.

- Nem, - szóltam egy képzeletbeli alakhoz, aki nehézkesen, de ragyogó szemmel emelkedett föl előttem a Szent Benedek-hegy szikláiról, - nem, te a föld legnagyobb bolondja vagy és én csakugyan nem szeretnék a helyedben lenni...

XVIII.

A kastély ősze elejére elkészült és a bakonyváriak tágranyitott szemmel járták napestig a fejedelmi lakosztályokat. Az óriási kapuboltozat alatt, mely a történelmi várak levegőjét varázsolta a békés, tuladunai városkába, egymás hátán szorongtak a kisváros ámuló nyárspolgárai, akik félénk pillantásokat vetettek a márványos lépcsőházra, a faragványos galériákra, a vertvasból készült csillárra, a mennyezet stuccóira, melynek másában rég sirbatért királyok és gőgös velencei dózsék gyönyörködtek valaha. A termék gobelinjei alatt, melyeket messze, idegen országokból hozattak ide, izgatott asszonyok lökdösődtek s a függönyös ágyak csavart aranyoszlopai az irigység könnyeit sajtolták ki a fiatal leányok szeméből. Liliomos, sápadt mártir-királynők aludtak valamikor ilyen ágyakban és most egy piszeorru, léha kis színésznőcske fog álmodni a halványan fénylő brokátpaplan alatt! A kisváros derék gazdasszonyai, akik délelőttönként maguk jártak a piacra, s a romantikát csak számárfüles kölcsönkönyvtári regényekből ismerték, halványan, kissé megdöbbenve és az irigységtől elnémult ajakkal jártak a selyemtapétás falak közt, s tehetetlen tisztelettel, dühösen összeszorított fogsorral gondoltak a szőke kis jöttmentre, aki mindenható urnőként fog páváskodni a mesebeli palota kincsei között. És a kivágott nyaku fűszeresnek, akik a meg nem értett asszonyok elkeseredett mártir-arcával öregedtek meg a poros bakonyi levegőben, elfojtott sóhajtással és fájdalmasan vonagló szívvvel szóltak egymáshoz a tükörsima parketten:

- Ez a kis senki a királyasszonyok csillogásával fogja körülvenni magát, míg mi, akik milliószor különbek voltunk nála, egy verejtékes fajankó oldalán éltük le szomorú napszámos-életünket. Hát érdemes, hogy valaki a tisztességével nagyra legyen?

A bakonyvári asszonyok kétségbeesését csupán egyetlen vigasztaló momentum enyhítette: az a bizonyosság, hogy azt a léha perszónát előbb vagy utóbb lángoló ostonnal fogják kikergetni a paradicsomból.

Ilkácska azonban, aki nem tudott a róla keringő pletykákról, néha kacagva végiglibbent a selyembutorok között, leereszkedőleg pukkerlizett az asszonyok előtt, kacérul megnézte magát a rokokó-szekrények tükeiben, majd bolondosan belekarolt Simon Sándorba, aki egy kőműves puritán esetlenségével szivarozott az egyik félreeső sarokban. A liliomos, aki egy földes szobáscskában is békésen el tudott volna lakni élete végéig, a jókedvű oroszlán nyugalmával nézte az ugribugri kisleányt, s meghatva, de alapjában kissé szégyenkezve hallgatta a boldogságtól sápadozó Töröknét, aki minduntalan a karjaiba szorította.

- Oh, édes fiam, hát csakugyan bizonyos, hogy nem valami fantasztikus lázálomban látom mindezt? Csakugyan a drága kislányom lesz mindennek a hallatlan csodának az urnője? Jöjjön fiam, jöjjön, egy öregasszony csókja bizonyára áldást hoz a fejére!

Simon Sándor zavartan fölnevetett s kisfiuként türelmesen átengedte magát a hálás anyai csókoknak, de Ilkácska, akit legendás szerencséje ugyancsak nem hozott ki a sodrából, tréfás megbotránkozással csapta össze a kezét.

- Pardon, de nem gondolod, drágám, hogy csöppet sincs inyemre ez a nagy barátság? Elvégre te még nagyon is szép vagy ám ahhoz, hogy a férfiakat csak úgy anyai módon a szivedhez szoríthasd!

Törökné nevetve arcul legyintette a leányát, Ilka pedig egy durcás vállvonogatással közeledett a vászonkabátos Magnard mesterhez, aki valósággal szerelmes volt bele.

Simon kissé kábultan járt ide-oda a kisváros őszi derűjében, titokzatosan mosolygott, mintha a gondolatai a messze jövőben járnának, néha céltalanul vállon veregette az embereket, akikkel sétáiban összetalálkozott, születésnap ajándékokat küldött a polgármesternek és a főjegyzőnek, ebédre járt a piaristákhoz, s ösztöndíjakat alapított a diákok számára, olykor fél-délutánként fecsegett, máskor napokon át boldog szótlanságba merülve kószált az utcákon, szóval oly egzaltált állapotban volt, hogy az öreg Wéninger doktor élénk fejcsóválással nézgette a kaszinó karosszékéből.

- Nem tart tőle, hogy e vén embernek mily veszedelmes is ez a túlságos boldogság? - kérdezte a sánta doktor, aki nagy bölcs hírében állott a városban.

- A boldogság sohase lehet veszedelmes, doktor bácsi.

- Nem ám, amíg állandó és zavartalan marad fiacskám. De az ilyen öreg ember már aligha bírna ki egy erősebb megrázkódást és sohase térne magához többé, ha a beteges álmait szétrombolnák. Ez az ember belepusztulna, ha valaha az álmaiból felébredtenék.

Lopva odapillantottam az amerikaira, aki a helyi ujság egy cikkét olvasta, s zömök vállait, boltozatos homlokát, mellkasának ciclopsi arányait látva, szinte kómikusnak találtam, hogy ez az óriás egy szerelmi álomba belepusztuljon. Ahogy a sok nemzedéktől kiült kaszinói bőrszékekben kényelmesen hátratámaszkodott s vörös arca, mely még mindig nehézkes mesteremberőseit juttatta az ember eszébe, a boldogságtól szinte megduzzadva meredt a lepedőnagyságu hirtelen fölé, bizonyára csak kevéssé hasonlított azokra a lovagokra, akik egy lelki érzés fájdalma alatt összeroskadtak. Ez a dagadtizmu, rézbőrű, vihartól edzett óriás nem a rokokóvilág szerelmes márkijára emlékeztetett, hanem a far-west kalandorainak vakmerő királyaira, aki fütyörészve oltott ki egy emberéletet, ha pillanatnyi érdekei úgy kívánták s aki az asszonyt is csak stimuláló szernek tartotta, akár a bort, a kártyát vagy az erős dohányt.

- Nem, doktor bácsi, - mondtam nevetve, - ez az ember sohase fog belehalni egy szerelmi csalódásba. Még inkább elhiszem, hogy a fehér hajával és a becsületes hatvan évével még egyszer el tudná kezdeni az egykori, viharos desperádó-életét...

A jellemrajz, melyet Simon Sándorról alkottam magamnak, még ez este veszedelmesen ingadozni kezdett: az amerikai, aki mostanában szenvedélyesen kultiválta az éjjeli sétákat, egy váratlan megjegyzésével hirtelen föltárta előttem a vonagló, fájdalmas és szentimentális lelkét. A Szentmiklóssy-park sötét lombtengere előtt álltunk s egy darabig szótlánul néztük a holdfényben foszforeszkáló ablakokat, melyek az alvó fák mögül felénk ragyogtak. A néma éjszakában halk zsongás hallatszott, mintha valahol, beláthatatlan messzeségben, a tenger hullámai mormognának, s az amerikai levette fejéről széles karbonári kalapját, hogy homlokát a friss éjjeli szellőben megfürdesse. Egy ideig csöndesen szivarozott, majd súlyos mancsát hirtelen a vállamra tette.

- Látott már valaha szebb éjszakát, mint a mai? - kérdezte az egykori texasi farmer öblös hangján, mely most mintha valami titkos elfogultságtól reszketett volna.

Szótlánul bólintottam, mire ő kedveskedve a nyakam köré fonta hatalmas karját, mint egykor, negyven évvel ezelőtt, amikor még ebben a diákos pózban róttuk késő estig a bakonyvári mezőket.

- Ne mosolyogjon, de azt szeretném a legjobban, ha hajnalig itt virraszthatnék az ablaka alatt! Mindig itt szeretnék állni, hogy az álmai fölött öröködjem, mert néha valami rettenetes félelem fog el, hogy váratlan boldogságomat ellopják tőlem.

- Oh, mr. Simon, hiszen maga csakugyan huszéves kamasszá lett újra, - mondtam félig tréfásan, félig irigykedve.

Az amerikai gondolkodva vetette rám nagy, tétovázó gyermekszemeit, melyek most valami hűséges állathoz hasonlítottak, s egy szenvedélyes, érthetetlen mozdulattal hirtelen oda-szorított a széles mellére.

- Édes fiam, annyira boldog vagyok, hogy ez nem is lehet már normális dolog. Ekkora boldogságra nincs joga a halandó embernek, még akkor sincs, ha keserves hatvan év óta várakozott rá. Fiam, néha az a dermesztő érzés fog el, hogy ennek a boldogságnak már nem is lehet jó vége...

Sirt, az amerikai sirt, a kalandor, aki boxerével és revolverével tört utat magának a távol nyugat őserdőin át, szepegeve és fuldokolva sirt, mint a finom, matróruhas, kényeskedő urigyerek, aki fél, hogy egy nálánál erősebb suhanc a játékszerét elveszi. A vasból kovácsolt Simon Sándor vonagló szájjal sirt a karjaim közt, mert az éjszaka titokzatosságai közül egy nálánál erősebb suhanc fekete alakja bontakozott ki: a végzeté!...

XIX.

Novemberre tüzték ki az esküvő napját, de már október elején nem igen lehetett nyugodt szót váltani a bakonyvári bennszülöttekkel. A város körülbelül olyan képet mutatott, mintha ellenséges csapatok állanának a falai előtt; gesztikuláló csoportok verődtek össze esténként a piaci korzón, a kávéházban még az öreg sakkozók is a készülő nász előkészületeiről beszéltek s az asszonyok még az álmaikba is magukkal vitték a Török Ilka toilette-jeinek szenzációit. A közigazgatás némileg megakadt ezekben a napokban, mert ott polgármesterünk, aki az új párt összeadni készült, reggeltől-estig az elmondandó beszéden dolgozott, míg a főjegyző hosszú gyalogsétákat tett a városban, hogy a lakodalmi felkészítőjét nyélbe üsse. Maga nyolcvan-éves püspökünk, aki hónapszámra nem mozdult ki hermetice elzárt rezidenciájából, husvét előtti remeteségéhez hasonló magányban készült az egyházi esküvőre, melyet az évszázados dómban szándékoztak megtartani; s a beavatottak csodákat beszéltek a délszaki virágokról, mely káprázatosan szép pálmaligetté fogja varázsolni az árpádkori szentegyház hajóját. Maurer, a szemüveges postafőnök, aki dolgai miatt egyébként késő estig dobálhatta a méhészkertben a bakonybirót, most nemcsak maga lépett akcióba, hanem kisegítő is kért a vörösvári postaigazgatóságtól; a forgalom ugyanis, melyet a milliomos csomagjai okoztak, végképp kimerítette a kényelmes fiatalokat, akik a bakonyvári társadalmat a nagyvilággal összekapcsolták.

Maga Simon Sándor, aki csak passzív szerepet játszott az általános fölfordulásban, mosolyogva irta alá a csekkeket, melyek a borzalmas pazarlás erkölcsi egyensúlyát helyreállították, csodálkozó pillantásokat vetett a selymekre és csipkékre, melyek a titokzatos csomagokból napvilágra kerültek, s néha tréfásan vakarta meg a fejét, mikor a kiadási könyve horribilis számoszlopait összeadta.

- Tudja, hogy jó volt összeharácsolnom azt a pár rongyos milliócskát! - mondta boldogan fölsóhajtva, míg tollát az öreg kalamárisba visszatette. - Ha véletlenül kevesebbrel megelégszem, most ugyancsak törhetném ám a fejemet, hogy a kicsike igényeit kielégítsem. Elhiszi, hogy egy szegényebb milliomos már rég tönkrejutott volna a helyemben?

- Ugyan mennyit adott ki már a menyasszonya toilette-jeire?

- Nem, édes fiam, azt nem mondom meg, mert könyörtelenül kuratéla alá helyeztetne. Egy-két szűkölködő királykisasszonyt bizvást ki lehetne staffirozni ebből az összegből, sőt azt hiszem, még maradna annyi, hogy néhány tucat lipótvárosi leányt is bőkezűen férjhez adhatnánk belőle. De nem panaszkodom, mert magam is többet költöttem, mint amennyibe hatvan év óta az összes ruháim kerültek.

Rejtelmes arccal nyitotta ki a ruhaszekrényeket, melyek színültig tele voltak a legdrágább fehérneműekkel és angol öltözetekkel, s ujját az ajkára téve, vezetett be a szomszédos benyilóba, ahol az ágyon egy párducbőrös, drágakövekkel diszitett mente, antik, aranymarkolatu kard hevert, s egy kucsma gyémántos forgója csillogott a délutáni napfényben.

- Mi ez? - kérdeztem csodálkozva.

A nagy, otromba, nehézjárású vénember gyerekes zavarral nevette el magát.

- Látta, - mondta, - mit csinál az emberből egy fiatal leány, aki a fejébe veszi, hogy a józan eszüinktől megfoszt bennünket! Egész életemben mindig kész ruhákat viseltem és sohase volt szívem hozzá, hogy efféle rongyokért pénzt adjak. Elhiszi, hogy frakkot is csak ötvenéves koromban csináltattam először? És most, látta, mégis grófnak öltözve kell megjelennem az esküvőmön, holott csak a «mennyei lajtorja» fia vagyok, s az őseim még a közelébe se mérészkedtek egy főuri várnak, mert féltek, hogy a kutyákat rájuk uszítják. Mondja, megengedi a törvény, hogy egy közönséges szabóporonty magyar diszt viselhessen?

Megnyugtattam, hogy az ilyesmibe nem avatkoznak az ország törvényei, de az amerikai változatlanul szepegő arccal nézte az ágyon heverő drágaságokat.

- Meglátta, hogy mégis baj lesz belőle, s hogy végre is lecsuknak, mint valami iparlovagot! Különb, istennek hála, nem igen lesz alkalmuk rá, mert az esküvő után azonnal elutazunk Bakonyvárról.

- Hova mennek?

Az amerikai kómikusan elkeseredett arcot vágott.

- Ha tőlem függne, ki se mozdulnánk két hónapig az öreghegyi szőlőmből, ahol ilyenkor már hétszám se látni más arcot, mint a csőszét és a vincellérét. Ugy-e, elhiszi, hogy én ott érezném magamat a legjobban? De a kicsike, aki nem barátja a falusi idilleknek, mindenáron ragaszkodik hozzá, hogy a francia Riviérára menjünk, s konokul a fejébe vette, hogy ki fogja fosztani a montekarlói játékbankot. Maga talán azon a véleményen van, hogy csak kettősben fogunk leutazni a Földközi-tenger partjára?

- Az istenért, csak nem visznek magukkal gardedámot is?

Simon Sándor egy gyűrött noteszkönyvecskét vett ki a zsebéből.

- Várjon, majd föl fogom olvasni az udvartartásunk névsorát, mert ha tudni akarja, hát époly kísérettel fogunk utazni, mint a pármai herceg vagy valami olajbarna indus maharadzsa. Tehát először is egy társalkodónő és egy komorna a fiatal hercegasszony mellé, egy titkár és egy vadász nekem, s egy előkelő császárszakállas uriember, akinek mellesleg szólva grófi címe is van, s aki az utimarsall teendőit fogja végezni. Ennek a nevét különben megtalálhatja a góthai almanachban is. Szóval, öttagú kísérettel fogunk utazni, még pedig természetesen expresszvonaton és bérelt szalonkocsiban, mert a kis nő így olvasta egy angol regényben, amit veszemre megvásároltam neki Muselmann bácsinál. Nem gondolja, hogy nyugodtan ki lehetne végeztetni minden angol regényíró?

Titokban azt gondoltam, hogy Ilkácska érdemelne néhány gyöngéd pofont az édesmamájától, de óvakodtam, hogy ennek a nézetemnek hangosan kifejezést adjak, s menten biztosítottam Simon Sándort, hogy a kisleánynak ez a nagyzolása ésszerűen bájosnak mondható. Miért ne élne vissza vele, hogy egy gavallér multi-milliomoshoz megy feleségül?

A nábob sugárzó arccal bólintott.

- Fiacskám, ha maga azt hiszi, hogy én sokallom a kiadásokat, hát alaposan téved. Ha kívánná, hát akár egy század katonaságot is szerződtenék neki, hiszen mire való a pénz, ha arra nem, hogy egy édes kis tündért boldoggá tegyünk vele? És különben: még mindig marad nekem annyi, hogy vagy kétszáz évig ne legyenek anyagi gondjaim...

Két héttel e beszélgetés után Simon Sándor kinyomatta az esküvői meghívókat. Október végén kocsiszámra vitték a délszaki növényeket a szentegyház hajójába, s ősz polgármesterünk sürgősen kivasaltatta fekete atilláját, amelyben a fiatal párt összeadni készült.

November első napján megérkeztek Budapestről a kíséret tagjai: egy őszhaju, finom dáma, aki harminc év óta mindig hercegi családok szolgálatában állott, egy fehérhaju diplomata gyönyörű redingotban, melynek gomblyukát a francia becsület-rend szalagja ékesítette, - ez volt az utimarsall, - egy fiatal, pápaszemes tanár, akit sub auspiciis regis avatták doktorrá, s aki most a titkári állást készült betölteni a milliomos mellett, s egy vadász és egy komorna, akik gunyos grimaszokkal mentek végig a sáros bakonyvári főutcán.

Két nappal az esküvő előtt meglepő találkozásban volt részem: a Szentmiklóssy-park előtt, a kora reggeli órákban, hirtelen szembejött velem Bertóthy hadnagy. A volt tiszt polgári bricseszt és zergeszakállas kalapot viselt, s mikor meglátott, sietve bekanyarodott a régi temető felé vezető gyalogutra. Mi keresnivalója volt Bertóthy hadnagynak Bakonyvárott? Megcsóváltam a fejemet s tünődve utánanéztem a fiatalembernek, de később közömbösen tovább folytattam sétámat. A milliomos előtt természetesen nem hoztam szóba a találkozást.

XX.

Az esküvőt megelőző napokban többnyire a kastélyban vacsoráztunk, mert az asszonyoknak, rengeteg előkészületeik miatt, most már nem igen volt idejük arra, hogy a toilettejükkel is törődjenek. Anya és leánya többnyire egyforma, vérvörös pongyolában ültek az asztalhoz, néha a frizurájuk se volt egészen rendben és sietve, szórakozottan ettek valamicskét, mert a varrónők még késő este is ott sürgölődtek a kivilágított verandán. Ez időben néhány különös szimptoma keltette föl a figyelmemet: Ilkácska egyszer-másszor minden ok nélkül sirva kulcsolta karjait az édesanyja nyaka köré, máskor oly oktanul jókedvű volt, hogy még az amerikai is megsokalta, s egyszer, negyvennyolc órával az esküvő előtt, hirtelen gyémántként csillogó szemmel tekintett a csendesen szivarozgató Simon Sándorra.

- Mondja, - kérdezte lihegve és a szőke fejét kíváncsian hátrahajtotta az ebédlőszék karfáján, - mondja, el tudná viselni, ha most váratlanul elveszítene engem?

- Nem magyarázná meg, hogyan érti ezt a kérdést? - kérdezte a kissé elsápadó milliomos.

- Istenem, hiszen az élet tele van meglepetésekkel! Nem történhetik meg, hogy meghalok, mielőtt az oltár elé lépek? Bele tudna nyugodni a gondolatba, hogy sohase lát többé az életben?

Mosolyogva, kissé kacérul kérdezte ezt. A gyönyörű fogsora pajkosan kivillant piros ajkszélei közül, de az amerikaiak nem volt kedve a tréfához.

- Nem, kis barátnőm, ebbe a gondolatba époly kevésbé tudnék belenyugodni, mint abba, hogy a napvilágot nem látom többé. Ha magáról le kellene mondanom, akkor az életről is lemondanék, - és ez már nem is volna többé fájdalmas nekem.

- Hát igazán annyira szeret?

A nagy, esetlen, öreg ember szeme kigyulladt, mint a hajnali fényben uszó havasok orma, a keze kissé megremegett, mintha valami rettentő indulat éledt volna föl a lelkében, aztán halkan szólott:

- Annyira szeretem, hogy már szégyelek is beszélni róla, kis szívem! Azért jöttem ide, hogy a fiatalságomat megvásároljam, egy egész várost fölforgattam, hogy a huszéves szívemet föl-találjam megint, - és csak most találtam meg, csak most, mikor maga a kezecskéjét felém nyújtotta!

A kisleány egy pillanatig elgondolkodott, mintha a milliomos szavait mérlegelné, egy pillanatig valami szánakozás-féle látszott a kristálytisza kék szemében, de aztán egyszerre meg-rázta magát, látszott rajta, hogy terhére van a komoly beszéd, s szilaj, gyerekes jókedvvel ugrott a megdöbbszent Törökné nyakába.

- Te bezzeg boldog vagy, édesanyám, hogy mindörökre megszabadulsz tőlem! Te nem halsz meg bánatodban, mint Simon, sőt hálaadó istentiszteletet fogsz tartatni a barátok templomában, hogy a félbolond lányodat elvitték!

Oly hevesen, annyi vad temperamentummal ölelte magához az édesanyját, hogy az öreg asszony székestül hanyattesett volna, ha az amerikai hirtelen meg nem fogja.

- Nem, lányom, - mondta a szegény Törökné szinte fuldokolva, - téged a saját édesanyád sem mondhat félbolondnak. Simon előtt bevallhatjuk, hogy egész bolond vagy.

Az esküvőt megelőző estén éjjelleg együtt voltunk a Szentmiklóssy-parkban. Törökné japáni lampionokkal aggatta tele a sötétzöld platánokat s a kis tó tükre egzotikus világosságban csillogott az enyhe őszi éjszaka homályában. A fehér asztalnál hangos társaság mulatott: Magnard mester levetette vászonzubonyát s szmokingban, girárdi-kalappal a fején ült a háziasszony mellett az asztalfőn, ősz polgármesterünk a plébánosságot betöltő kanonokkal csevegett, s az amerikai talán először életében cserélte föl vörösszürke zakkóját a hatalmas mellkasán megfeszülő császárkabáttal. Én a menyasszony baloldalán ültem, s bizalmas léhaságokat sugdostam a fülébe; de a kisleány csak szórakozottan hallgatott rám, néha hirtelen föl kacagott, de a következő percben ismét álmodozó hallgatásba merülve pillantott a park fölött sziporkázó csillagok felé. Néha azonban ismét visszatért a földre, merev pillantásában valami különös fény villant meg s titokzatos zöld szeméit gondolkodva szegezte az amerikai-ra, aki néma, szinte átszellemült boldogsággal ült mellette a pirosra festett kerti széken.

- Mire gondol? - kérdezte Simon Sándor, akinek vörös arca még lángolóbbnak látszott a lampionok fényében.

A leány egy percre behunyta moszatszinü nimfaszemét, aztán félig ébren, félig álmodva sutto-gta:

- A lányságom utolsó éjszakájára, a gyermekéletemre, ami mögöttem marad, s a titokzatos jövőre, melynek kapuján holnap belépni készülök. Mi vár rám a rejtelmes kapun belül, ahol a boldog és kacagó fiatalságomat elhagyom?

A Simon Sándor hűséges állat-szeme egy pillanatig mondhatatlan gyöngédséggel pihent a hófehér nimfa alakján, aztán halkan szólott:

- Fél a jövőjétől?

- Annyira félek, hogy legszivesebben sirva fakadnék, Simon! Valami sugallat azt mondja nekem, hogy sohase leszek oly boldog többé, mint a napsugaras lányságom idejében...

Az öreg ember szeme most egyszerre átnedvesedett, s reszkető, nagy medvebocs-tenyerével meghatva átfogta a menyasszonya kezét.

- Kislányom, nincs mit félnie, mert az asszonykora még a lányságánál is boldogabb lesz! Csak azért kérek hosszú életet az istenektől, hogy magát minél tovább dédelgethessem, hogy a barátja, a szolgálja, a megholt édesapja helyett az apja lehessen. Semmit se várok, semmit se kérek magától, csak azt, hogy a boldogságában gyönyörködni engedjen...

Öntudatlanul annyira megszorította a leány kezét, hogy Ilkácska majdnem fölsikoltott fájdalomában, de aztán hirtelen elnevette magát, s egy papiros-mandulával pajkosan orron koppintotta az asztalfőn ülő polgármestert.

- Nem gondolják, hogy illőbb volna, ha engem mulattatnának, mint hogy unalmas egyházi ügyeket tárgyalnak? Ajánlom, hogy sürgősen udvaroljanak nekem egy kicsikét, mert különben Simonnal együtt menthetetlenül belefulladásunk a szentimentalizmus tengerébe...

Éjfélután asztalt bontottunk, mert a polgári esketés kora délelőttre volt kitűzve s hangos trécselés közt vonultunk végig az alvó Bakonyvár piacán. Miután a polgármesternél elváltunk, s a kanonok is fölfelé tipegett a vár utcáján, hazakisértem Simon Sándort a Kőkép-utcába, s még egy darabig álmosan motoszkáltam az íróasztalom mellett, hogy a *Bakonyvár és Vidéke* kéziratait elkészítem. Két óra is elmúlt, mire az ágyba kerültem, s szokásom szerint még jó ideig olvasgattam unalmas angol regényemből, hogy fölizgatott idegeimet lecsillapítsam. Hajnalra járt az idő, mikor végre elaludtam, de alig pihentem többet két vagy három óránál, mikor Markóné, öreg gazdasszonyom, aki különben szigorú porkolábként virrasztott az álmaim fölött, gyöngéden megrázta a vállamat.

- Tekintetes ur, ébredjen csak föl, mert valami nagy baj van! Simon ur magából kikelve várakozik odakünn a kerti verandán.

- Mi van Simon urral? - kérdeztem megdöbbenve, mikor Markóné nagynehezen lelket vert belém.

- Nem tudom, de valami szörnyű csapás érhet, mert tegnap óta ijesztően megváltozott. Annyira megváltozott, hogy szinte rá se ismertem, mikor az imént a nagy csengetésre ajtót nyitottam neki.

Magamra kaptam néhány ruhadarabot s gyorsan kisiettem a verandára: a kerti asztalnak támaszkodva egy mozdulatlan alak állott előttem, akiben szinte föl se lehetett ismerni az örökké jókedvű Simon Sándort. Az amerikai csak árnyéka volt önmagának; az első pillanatban úgy tetszett, mintha felényire összezsugorodott volna, egyenes tartása meggörnyedt, szeme alatt fekete karikák látszottak, s gyermekkori ádámcsutkája, mely végképp eltűnt az idők folyamán, most ismét kiütközött az átizzadt gallérból, mintha a nyaka is egy éjszaka alatt megsoványodott volna. Oly ijesztő volt ez a látvány, hogy magamnak is szinte hideg verejték ütött ki a homlokomon, a szemem pedig káprázni kezdett, mintha valami kísérteties víziót látnék.

- Az isten szerelmére, mi történt magával? - kérdeztem elképedve.

Az amerikai most megmozdult és reám nézett. Egy pillanatig szinte eszelősen meredt az arcomba, aztán a zsebéből egy összegyűrt levelet vett elő.

- Olvassa, - mondta valami artikulálatlan rekedtséggel, mely inkább egy vadállat morgásához hasonlított, semmint érthető emberi hanghoz.

Kibontottam a levelet és megnéztem az aláírást: a Török Ilka gracióz neve mosolygott felém a violaszínű betűtenger aljából. A levél maga nagyon hosszú volt és a következőképp hangzott:

«Kedves barátom, az éjjel elfeledtem értesíteni valamiről: ne vegye föl a magyar diszruháját, s ne jöjjön értem, hogy a polgármesterhez elvigyen; sajnálatomra ugyanis nem leszek abban a helyzetben, hogy magával az anyakönyvvezetőhöz elmenjek.

Mikor ezt a levelet megkapja, már a híres bakonyvári vicinális körülbelül kétszáz kilométernyire elröpített magától s a tornyát se látom többé annak a fészeknek, melyben maga afféle parlagi királyként uralkodik.

Most, hogy e sorokat írom, pont egy óra van éjfél után; édesanyám elrakosgatta a porcellánját és boldogan nyugalomra tért, hogy a holnap nap felől álmodjék, a cselédség is gyanutlanul horkol, s hivatalosan én is a boldogok álmát aluszom, hogy reggel frissen és rózsás arccal adjam el magamat egy képzelődő vén ember rabszolgájának. Olyan csönd van, hogy a negyedik szobából is meghallom az óraketyegést, az ablakomon néha egy sötét árnyék jelenik meg, melyről nem tudom biztosan, hogy az öreg gesztenyefáktól vagy egy settenkedő tolvaj kezétől támadt-e, a parkban megeredt a szél, melytől még most is jobban félek, mint a gyermekmeséim rémeitől, szóval a helyzet, amint látja, egy cseppet se bátorságos reám nézve, - és mégis föl szeretnék kacagni jó kedvemben, mikor a maguk holnap reggeli ébredésére gondolok. Oh, jérum, hogy ugornál föl ágyadból, drága anyácskám és hány számlálatlan pofont adnál szépséges gyermekednek, ha elkövetendő stiklimet véletlenül leleplezné előtted valaki!

Itt ülök és körülnézek a drágaságaim közt: szerteszét pompás toilette-ek hevernek, a fogason egy hermelin-köpeny függ, aminőt csak orosz nagyhercegnők viselnek, mindennütt habkönnyű fehérneműk, mesébe való csipkék és selymek, atlaszcipők és aranszandálók a Hamupipőke meséjéből, angol utazóruhák, melyeket az expresszvonatok kupéiban kellene viselnem, egy kis kokett sipka, melyet utközben a table d'hotelhoz akartam fölvenni, az övek, melyekért egy ötvösművészeti kiállítást raboltak ki, az orosz és angol parfüme-ös üvegek arzenálja, az arannyal kivert utikészlet, melyet maga direkt Londonból hozatott a számomra (párját a connaughti hercegné számára készítették), a kalapjaim, a keztyűim, a látogatóruháim, az estély-öltözékeim és az ékszeres dobozom. A villamos csillár fényében itt sziporkázik előttem a királynőkhöz se méltatlan kincsek sokasága: a nagy, szivárványos gyémántcsöppek, a diadém sápadt gyöngyei, a piros vérhez hasonló rubintok, melyeket maga egy tékozló fejedelem bőkezűségével halmozott föl a kicsike lábaim előtt. A sok ragyogásba egy kissé belekápázik a szemem és egy percig úgy tetszik, mintha fájna a szívem, hogy magával együtt ezt a tündéri álmot is elveszitem; de aztán félhangosan, az egész multamat meghazudtoló okossággal így szólok magamban: Nem, édes barátom, még az indiai ráják minden kincsével se lehetne rávenni engemet arra, hogy a fiatalságomat és az életemet vásárra vigyem...

Az egyik sarokban, ahova már csak alig világít el a csillár fénye, egy közönséges kék alj hever, rajta egy batiszt ingbluz, egy könnyű seviot-kabát s egy ötforintos kalap, amit még pesti bakfiskoromban viseltem; ezeket fogom magamra venni, ha a levelemmel végeztem. A fogadó-ruhákat, a hermelin-köpenyt, a csipkés fehérneműt és az ékszeres ládát épügy visszaadom magának, mint azt a nagy, bolond palotát, amit a tisztteletemre építtetett. Gyakran mondták, hogy bolondos kis perszóna vagyok; a bolondságom, lássa, odáig terjed, hogy még a milliókról is inkább le tudok mondani, mint a büszkeségemről, a jó izlésemről és - az igazi szerelmemről!

Kedvesem, maga sok földet bejárt, sohase ijedt meg a maga árnyékától, annyi pénzt szerzett, hogy nemcsak egy rongyos vidéki várost, de akár egy egész balkáni fejedelemséget megvehetne, egyet azonban nem tanult meg: azt, hogy egy tizennyolcéves leány nem szerethet szerelemmel egy hatvanéves férfit.

Simon, szegény, elbizakodott Simon, ugyan mit gondolt maga, mikor ugy nagynéha egyedül volt? Komolyan azt hitte, hogy valaha borzalom nélkül a nyakába borulhatnék? Mikor a tükörbe nézett és a kiélt, üres pillantását látta, mikor fejcsóválva nézte a szeme köré sűrűsödő szarkalábakat, mikor gondolatban összehasonlította magát a hencegő, vidám és gondtalan fiatalokkal, akik az életenergiájukat még nem váltották be piszkos pénzre, - ugyan tudott-e olyan ostoba és elbizakodott lenni, hogy egy pajkos gyereklány ugratását komolyan vegye?

Pénzért mindent meg lehet vásárolni, édes barátom: selymet, csipkét, gyémántokat, drágaköveket, államférfiakat, lelkiismeretet, sőt asszonyokat is; de illúziókat, sajnos, nem árulnak a piacon. Illúziókkal még akkor se tudna megajándékozni engem, ha az egész vagyonát fölajánlaná értük.

Simon, el birja-e maga képzelni azt a széditő hegyszakadékot, ami egy fiatal, könnyelmű, rajongó, kacagni szerető leány és egy élete javát leélt, nehézkes öreg ember közt tátong és merte-e gondolni csak egyetlen pillanatig is, hogy maga szegény ezt a borzalmas mélységet átröpülheti?

Az óra most öt percet mutat fél három után; három órakor végezni fogok a levelemmel és akkor magamra veszem a kék aljat és a sávós ingbluzt, fejemre csapom az ötforintos kalapomat és egyedül, félelem nélkül fogok kigyalogni a hajnali sötétségben a vasuti állomáshoz. A vegyesvonal fél négykor indul Hadháza felé; nyolckor, isten segítségével, ki fogok szállni a tanyai állomáson, s karonfogva megyek be a kedvesemmel a pusztai házikóba, ahol bizonyosan bivalytejes kávéval fognak várakozni rám. Csak annyi időm lesz, hogy megreggelizzem és a hajamat rendbehozzam, aztán sietve, boldogan, az izgalomtól kipirulva fogok fölkeresni egy nemzetiszinszalagos uriembert, aki a nevemet minden nagyobb fölindulás nélkül fogja beírni a tekintetes állam anyakönyvébe.

Ez a nemzetiszinszalagos uriember a hadházi körjegyző lesz, a kísérem pedig ns. Bertóthy Bertóthy Géza ur, a kétszázholdas hadházi birtok jövődöbeli ura, aki holnaptól fogva nemcsak a lakását és az adósságait, hanem a becsületes, évszázadok óta megneemesült nevét is megosztja velem.

A hadházi kuria - mi tagadás - nem igen hasonlít ahhoz a palotához, melyet maga a millióért fölépíttetett a számomra. Külön táncterem, hangversenysterem és billiárdterem nincsen benne; sőt a könnyelmű Bertóthyak még a képek, a gobelinek beszerzéséről is állandóan megfeledkeztek. Márványos hall helyett itt csak egy kopott veranda van, aranyos lépcsőház már csak azért sincs, mert emeletet se építettek a ház fölé, a franciás kandallók helyett pedig, melyeket Magnard mester a Lajosok kastélyaiból plágizált, öreg, haragoszöld cserépkályhák állnak a szobák sarkában, melyeket kívülről fűt be egy lompos béresasszony, ha odakünn az őszi dér lebocsátkozik. A negyven lovagterem helyett itt mindössze csak négy boltozatos szoba van, s ha fürödni támad kedvem, hát nem a majolikás, ezüstcsapos, csillogó fürdőszobámat keresem föl, hanem a sással szegélyezett, kristálytisztá Vadviz-patakot, mely egy óriási ezüstgyík fürgeségével siklik tova a napfényben égő, hadházi pusztán. A Vadviz partján egy elhagyott csőszkalyiba áll, ahol az uszóruhámat kényelmesen magamra vehetem...

És lássa, szegény Simon, én ebben az árva ütött-kopott nemesi kuriában sokkal, de sokkal jobban fogom érezni magamat, mint a maga aranyos, királyi palotájában. Mert ezt a haszontalan, korhely, adósságcsináló, léha fickót a szivemből szeretem, magától pedig ugy irtózom, mint a gyermekmeséim sárkányától...

Ez az éjszaka, oh elbizakodott nábob, az igazmondás éjszakája.

Emlékszik-e még vajjon arra a hallatlan gazságra, amit egy téli napon elkövetett, mikor Bertóthy érdekében az egész tisztikar magánál járt? Maga hidegen tönkre tudta tenni egy magával tehetetlen gyermekember karrierjét, nem haragból, nem is hirtelen fölindulásból, hanem gyáva és kiszámított bosszúból, mert a nemtelen uzsorásféltékenysége föltámadt. Mindenki más megbocsátott volna a botrányért, amit az a szerencsétlen a részegségében fölidézett; de maga, a gonosz, hideg hüllő, a fejét követelte. Nem a vér lobbant föl magában - van is már magának vére! - hanem a nagy ragadozók irigysége, akik a gyöngébbet még akkor se engedik a zsákmány közelébe, ha maguknak már nem is kell a szelid kis háziállat. Nem a tisztí bojtot sajnálta maga attól a bolondos, szegény ördögtől, hanem engem, a hófehér kis háziállatot, akit önző, bestia-vigyorgással akart magával vinni a vermébe. De a báránynak van ám magához való esze és végül bosszút áll a fogatlan tigrisen, aki még mindig nem tud lemondani a fiatalkori vérengzéséről...

Ha azt a csufságot azon a téli éjszakán el nem követi, most békésen és harmónikus lélekkel ülhetne otthon a szobája egy kuckójában, élvezhetné a szivarja füstjét és a gazdasszonya ebédjeit, s kedve szerint hasznát vehetné a millióinak, melyekkel rajtam kívül mindent megvásárolhat. Arra, hogy komolyan belém szeressen, sohase került volna sor. Tetszettem volna magának egy kicsikét, mint ahogy minden serdülő, csinos leány tetszik a magához hasonló vén embereknek, de szeretni aligha szeretett volna belém, hiszen ez mindig csak mitőlünk, asszonyoktól függ. De akkor, az éjszakai epizód után, fogadalmat tettem rá, hogy egészen magamba fogom bolondítani - és lássa, hiába volt a nagy okossága, hiába a hidegvére, mellyel két világrészt végigkalandozott, most halálra keseredve, vonagló szívvvel hajol a levelem fölé és annyi hasznát se veszi a teméntelen pénzének, mint annak a csorba vasalónak, amit a boldogult édesapjától örökölt.

De elég, mulik az idő és a bakonyvári vicinális már hangosan prüsszköl valahol az erdőn túl. Már csak annyi időm van, hogy gondolatban kezet fogjak magával, s aztán sietve magamra kapjam a régi rongyaimat. De egy keserű igazságot még mondok magának, szegény Simon: annyi pénze senkinek sincs a világon, hogy vén fejjel a rég eltűnt fiatalságát visszavásárolhassa. Mindent megvásárolhat, ami azokban a boldog napokban körülvette: a házakat, az utcákat, az embereket, a régi emlékeit, a gyereksége milieujét, de a fiatal szívét nem veheti meg többé, mert az meghal a legelső fehér hajszál kiütkezésekor, az élet legelső őszi napján, a legelső láthatatlan lépcsőn, mely az élet ormáról a mélység felé vezet. Már pedig a fiatalság nem a gyerekkori házakban, a régi utcákban, az ismerős arcok mögött rejtőzik, hanem a fájó és ujjongó szívünk mélyén. Nem, Simon, annyi pénze még magának sincs, hogy a saját, huszesztendő szívét megvehesse...

Isten vele, most már csakugyan nincs több időm rá, hogy az erkölcsi prédikációmát folytassam. Nyugodjék bele a gondolatba, hogy egy halandó embernek végre is nem sikerülhet minden ezen a világon, - ez a kudarca, azt hiszem, amugy is a legelső az életben. Mily furcsa ugy-e, hogy egy éretlen tacsóval szemben aratta élete legelső kudarcát! De mutassa meg, hogy nem bosszuálló, s álljon szegény mama mellé a súlyos órákban, melyek reá - biztosíthatom - legalább is oly fájdalmasak, mint magára. Ő már teljesen beleképezte magát a nábob irigyelt anyósának a szerepébe, s most arra ébred, hogy holnaptól fogva esetleg megint a pesti partájokkal együtt kell sopánkodnia a horribilis husarak miatt. Simon, legyen egyszer nobilis életében, s vigasztalja meg nagy keserűségében a szegény öreg asszonyt, aki még talán magánál is többet veszített. Sirják ki bánatukat az egymás vállán és szidják közösen azt az ostoba, meggondolatlan és romantikus kis személyt, akinek még az olvasatlan milliók se imponálnak.

Vén texászi, maga már oly sok mindent elfelejtett hosszú életében; felejtse hát el ezt a nevet is:

Török Ilka.»

Mikor a levelet végigolvasva, fölnéztem, az amerikai már nem állott a kerti verandán. Körülnéztem a fák között, az udvarban, a lakás belsejében: Simon Sándor, aki az imént még hörögve támaszkodott a veranda falának, úgy eltűnt, mint egy éjszakai álom a legelső hajnali derengésnél.

XXI.

Mivel Simon egész délelőtt nem jelentkezett többé, délben elnéztem a lakására, abban a hitben, hogy a nagy lelki megrázkódtatás ágyba döntötte. Öreg gazdasszonya azonban legnagyobb meglepetésemre arról értesített, hogy már kora reggel óta nem látta a gazdáját.

- Reggel egy levelet hoztak neki, ami láthatólag kihozta a sodrából. Nyolc felé elrohant s azóta nem is tért vissza többé. Különben most minden percben várom, mert harangozáskor szigorúan megkívánja, hogy a forró leves az asztalon legyen.

Leültem az udvaron és várakoztam egy fél órát, de az amerikai - az öreg asszony ijedségére, - nem jött haza. Ebéd után fölnéztem a kaszinóba, ahol Simon a honoráciorok asztalánál szokta inni a kávéját; de karosszéke a füstös olvasószobában üresen maradt. Később bejártam az egész várost, estefelé kikocsiztam az Öreghegyre, hogy a szőlőjében is utánanézzek, de a milliomosnak úgy nyoma veszett, mint a tavalyi hónap.

Este, tíz óra tájban, kigyalogoltam a bakonyvári vasuti állomásra. Szilágyi, a főnök, épp az utolsó keőhalmi személyvonatot várta.

- Nem utazott el Simon Sándor valamelyik nappali vonattal? - kérdeztem az aranygalléros vasuti embert.

Szilágyi ur nem emlékezett, hogy látta volna. Kérdést intéztünk a gyakornokhoz, aki egész nap szolgálatban volt, de a milliomossal ő se találkozott a perronon.

Másnap hire terjedt Bakonyvárott a Török Ilka szökésének; a polgármester, aki már korán reggel diszbe vágta magát, hiába várakozott hivatalában a jegyespárra, s öreg püspökünk, aki nagy esküvői beszédre készült, fejcsóválva visszavonult a dolgozó-szobájába. A város fölfordult, mint valami méhkas; országos vásárhoz hasonló sokadalom hullámozott késő estig az utcákon, az asszonyok pongyolában szaladtak le a boltok elé, hogy friss híreket kapjanak, Persich Tamás, ambiciózus rendőrkapitányunk, egy angol detektív titokzatosságával futkosott ide-oda a városban, a leányok boldog izgalommal adták szájról-szájra a botrányt, mely egyszerre kibékítette őket a világrenddel, a kaszinóban még a félszázados tarokkpartie se alakult meg, a patikában pedig még a halálos betegek receptjeit se készítették el, mert napestig kíváncsi tömeg özönlött a hivatalos pletykafészekbe. Mikor a rendőrkapitány estefelé szintén benézett egy pohár pálinkára, izgatott és kíváncsi tömeg gyülekezett köréje.

- Van már valami nyom?

- Ki van zárva, hogy öngyilkosság esete forog fönn?

- Nem lenne jó, ha a környéket is átkutatnák?

Persich, aki egy kissé nagyképű ember volt, sherlockholmesi ábrázattal jelentette ki, hogy még eddig nem akadt ugyan biztos nyomra, de van egy ötlete, mely alighanem sikerre fog vezetni. Mióta egy rablógyilkost elfogott, az érdemes férfiú általában lenézte kissé a budapesti, párisi és londoni rendőrséget.

Simon Sándor azonban az egész héten nem került elő, s eltűnését néhány nap múlva a fővárosi ujságok is megírták. A következő hét csütörtökjén azonban titokzatos levél érkezett ki nem deríthető módon a polgármesteri hivatalba.

A levél Simon Sándor írása volt, de a borítékon nyoma se látszott a postai bélyegzésnek; a nagy, szürke írást az öreg városi hajdu találta kora reggel a polgármester asztalán.

Ez állott benne:

„Mivel nem szándékozom többé Bakonyvárra visszatérni, ez uton hagyom meg, hogy ujonnan fölépült kastélyomat özvegy Török Sándorné nevére jegyezzék a telekkönyvi hivatalban, Törökné halála után a kastély a város tulajdonába fog átmenni. Ugyancsak a várost illeti meg minden otthagyt vagyonom, követeléseim és ingóságom is.

Simon Sándor”

Ennyi és semmi több. Egy hang se a milliomos jövődöbeli terveiről, egy meleg bucsuszó se azokhoz, akik közt a gyermekkor boldogságát kereste.

Ki hozta a levelet, honnan küldték, miféle rejtelmes módon tűnt el a milliomos és hol rejtőzik, míg mi lázas izgalommal kutatunk utána: mindezt sohase tudta kideríteni a bakonyváriak fantáziája.

Eltűnt, nyoma veszett, mint negyven évvel ezelőtt, mikor a mennyei lajtorját halálra keserítette. A patikárius fogadást akart kötni rá, hogy öngyilkossá lett, de polgármesterünk, aki nem volt oktan ember, szentül meg volt győződve róla, hogy ismét Gould-revolverrel a kezében jár a texasi sivatagok közt, s ingujjas kalandorokkal kockázik a füstös korcsmákban, miután az európai civilizáció ennyire csuffá tette.

Törökné beköltözött a fejedelmi kastélyba, ahol meglehetősen egzotikus életet élt; mivel a palotáján kívül alig volt egyéb vagyona, a gobelines termekben többnyire hamis levest és sovány marhahúst táltak ebédre, a szobában pedig, melyet a francia komornának szántak, egy piszkos mindeneseleány fésülgette magát reggelenként a velencei tükörből. Később azonban jobbra fordult az özvegy sorsa, mert tiz szobát - a billiárdteremmel, a hangversenytérrel és a bálteremmel együtt, - tekintélyes pénzért bérbe adott Silbermann urnak, nagytrafikunk derék tulajdonosának, aki százezer koronányi vagyonával az egyetlen komoly milliomos volt az egész bakonyvári határban.

Ilkácska félév múlva mégis rászánta magát, hogy édesanyjánál a városban látogatást tegyen. A fiatal asszony arca majdnem kicsattant az egészségtől, a hadházi pusztalevegője gömbölyűvé és asszonyossá tette, a mosolya bájosabb volt, mint valaha, de a kalapja, a tavalyi ruhája nem igen nyerte meg a finnyás bakonyvári hölgyek tetszését. Meglátszott rajta, hogy az ura nem dulszlik a bankókban! A menyecske különben urával együtt az *Arany Koroná*-ba szállt, s hallani se akart róla, hogy az édesanyja vendégszeretetét igénybe vegye.

- Nem, anyám, ez nem lenne tisztességes dolog! Ez árulás lenne a Simon Sándor emléke iránt! De meg hozzám, szegény falusi asszonyhoz, nem is illenék az efféle páváskodás.

Maga Bakonyvár lényeges változásokon ment keresztül a legutóbbi hónapokban. Miután Simonról tekintélyes pénzösszeg maradt a városra, polgármesterünk a tavaszi közgyűlésen új, központi városház építését javasolta, s a nagyzó, kétemeletes, gót-stilusban tervezett épület alapkövét még a nyár folyamán letették. A város bevezette a villamos világítást is, s a

piactéri, rozsdás kandeláber helyett, mely az őskor idejéből maradt itt, hatalmas vasoszlop meredt az égnek, tetején hófehér reflektorral, mely óriási napként ragyogott a téli éjszakák hótengere fölött. A bank, mely a Simon akaratából egy rozzant földszintes házban bonyolította le ügyleteit tizenegy hónap óta, ismét fölépíttette emeletes házát s a város urai komolyan kezdtek foglalkozni a megalapítandó kulturpalota tervével is. A Polgári Társaskör is meghódolt a kor szellemének; füstös falait hamarosan kikezdte a napszámosok csákánya, s tisztos, de megvedlett butorai bevándoroltak a zsibárus raktárába. Az iskolatérén új, uri kaszinó épült, diszteremmel, bizalmas fülkékkel, jól szellőztetett kártyaszobákkal s vadonatu, angol butorokkal, melyeket egy londoni klub mintájára rendeltek. A tanács különben elhatározta, hogy komolyan foglalkozni kíván a városrendezés gondolatával; néhány utcára kimondták a halálos ítéletet, új, tágas terek támadtak, s a régi, primitív mesterember-viskók helyén vöröstéglás, csinos és modern épületek nőttek ki szinte egyetlen éjszaka alatt. Tizenkét hónappal azután, hogy a legendás amerikaiak nyoma veszett, úgy eltűnt a föld színéről a régi Bakonyvár, mint azok az afrikai városok, melyeket a sivatag homokja eltemetett.

Lapom, a *Bakonyvár és Vidéke* hamarosan megszűnt, mert nem bírta ki a konkurenciát azzal a fürge rikkancs-ujtsággal, melyet egy pápaszemes, pesti fiatalember alapított a megifjodott, tuladunai városban. Mit kerestem volna még tovább is Bakonyvárott? Egy tavaszi estén összecsomagoltam holmijaimat, s másnap, a reggeli vonattal, elutaztam viharos gyermekkorom színhelyéről. Mikor a vicinális a Homokos fölött trónoló magaslatra ért, még egy utolsó, melanchólikus pillantást vettem a napfényben uszó város felé. Az új épületek bádogteteje megcsillogott a reggeli verőfényben, a városház impozáns kettős tornya hencegve belefurakodott a tavaszi levegőbe, s a kereskedők óriási tüköruvegein pajkos napsugarak táncoltak. Minden oly tiszta, vadonatu és ragyogó volt, hogy a szívem belesajgott a fájdalomba. A meseváros épügy belesüppedt a multak ködébe, mint a nagy, brutális és szerencsétlen aggastyán, aki távol nyugaton, az elszánt kalandor-csöcselék közt, egy egész emberéleten át álmodott róla.

(Vége.)